TV Studio Thys Vermeulen
Studio Roma
i.s.m.
Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Haalbaarheidsonderzoek herbestemming Sint-Corneliuskerk te Ruien

Deel 1
Voorstel 4 scenario´s

Deel 2
Concluderend model

Deel 3
Raming

TV Studio Thys Vermeulen
Studio Roma
i.s.m.
Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Haalbaarheidsonderzoek herbestemming Sint-Corneliuskerk te Ruien

Deel 1
Voorstel 4 scenario´s
29.08.2018

Inleiding

Kerkgebouwen bekleden een bijzondere plaats in de samenleving. Mensen delen er hun religieuze overtuiging, vieren er fundamentele levensmomenten of nemen er afscheid van dierbaren. Kerken hebben ook de groei van onze dorpen en steden gestructureerd, en symboliseren waarden en normen die de culturele identiteit van Europa vorm gaven. Het verdwijnen van deze evidenties betekent een grote uitdaging voor de Kerk, beleidsmakers en ontwerpers.

Deze bundel schetst een aantal opties omtrent een mogelijke, nieuwe toekomst voor de Sint-Corneliuskerk in Ruien. De geschetste opties zijn (nog) geen ontwerpen maar scenario's die een gesprek tussen bouwheer, architect en zoveel mogelijk andere betrokkenen tot stand kan brengen. Dat is een noodzakelijke eerste stap in elk ontwerpproces. Elk scenario kan verder evolueren of veranderen; het is net de combinatie van groeiend inzicht, feedback en programmatorische overwegingen die een project letterlijk en figuurlijk vorm geven. Wij bieden als ontwerpers in dit stadium dan ook geen pasklare oplossingen maar willen eerder een aanzet geven om de vraag aan het gebouw scherp te stellen. Deze bundel heeft daarom tot doel alle betrokkenen te helpen met een klare blik naar de Sint-Corneliuskerk in Ruien te kijken en er zo de (onvermoede) mogelijkheden van te ontdekken en te benoemen.

Tom Thys

Sofie Beyen

Sven Sterken

TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Leopold II laan 53
1080 Brussel
België

T +32 (0)219 07 63
E tom.thys@studiothysvermeulen.be
BTW BE 0871 029 415

Inhoud

Inleiding

1. Opgave, Ambitie en Methodiek
1.1 Opgave 8
1.2 Ambitie 10
1.3 Methodiek 12

2. Analyse van de bestaande kerk
2.1 Beschrijving kerk 16
2.2 Bouwgeschiedenis 24
2.3 Interieur 32
2.4 De architecten 40
2.5 Omgeving 42

3. Analyse van de omgeving
3.1 Ruien aan de Schelde 48
3.2 Historische evolutie van de dorpskern 50
3.3 Betekenisvolle buitenruimtes in de dorpskern 52
3.4 Publieke functies in de dorpskern 54
3.5 Snelle en trage verbindingen 56

4. Scheppen van een nieuw kader
4.1. Programma en gebruik 60
4.2. Indelen Kerk 68
4.3. Openen Kerk 72
4.4. Decorum 76

5. Voorstel vier scenario´s
5.1 Scenario 1: Multifunctionele kerk 82
5.2 Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor 102
5.3 Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts 110
5.4 Scenario 4: Nieuw gemeenschaps- centrum omarmt de kerk 122
5.5 Samenvatting 140

Colofon

1. Opgave, Ambitie en Methodiek

1.1 Opgave

Het debat over het toekomstig gebruik van een bepaalde parochiekerk ontstaat vaak pas in een context van urgentie: de kosten voor onderhoud en instandhouding worden te hoog; de pastorale rol is uitgespeeld; de parochiewerking dooft uit, etc. Dit bevestigt de idee van het kerkgebouw als een sacraal object dat enkel een rol speelt omwille van zijn 'buitenwereldse' karakter. Wij zien het als doel van deze studie om net dat vooroordeel onderuit te halen; door het kerkgebouw uit de louter religieuze sfeer te halen willen we het (terug) een grotere maatschappelijke betekenis geven. Dit onderzoek vertrekt daarom van de vraag hoe we vandaag een gegeven kerkgebouw, met al zijn architecturale kwaliteiten en gebreken, kunnen herontdekken als een ruimtelijk baken, een sociaal knooppunt of een economische troef.

Wij denken dat drie pijlers fundamenteel zijn voor het slagen van een dergelijk opzet: een verlichte opdrachtgever, een weloverwogen ruimtelijke ingreep en een sterk draagvlak. Hier is dat laatste misschien wel het belangrijkst: zonder breed en lokaal verankerd draagvlak hebben parochiekerken geen toekomst. De transformatie van een parochiekerk is voor ons daarom steeds een project 'op maat'; in deze context is geen plaats voor generieke concepten. Onze rol als ontwerper zien we als een klankbord dat de vraag van de opdrachtgever kritisch tegen het licht houdt, polijst of tegenspreekt, als een bemiddelaar bij het smeden van coalities en allianties.

Rechts:
De voorgevel met toegansportaal en toren van de Sint-Corneliuskerk in 1976, KIK m247921

1.2 Ambitie

In de Westerse wereld staan de traditionele religies – met het Katholicisme op kop – steeds meer onder druk: doordat de zondagspraktijk erodeert en er onvoldoende bedienaars zijn, worden steeds meer kerken gesloten. Wij willen dit fenomeen als een kans aangrijpen om kerkgebouwen – al dan niet met behoud van hun religieuze functie – opnieuw een rol te laten spelen in de maatschappelijke en culturele uitdagingen van vandaag. Daarnaast is de toekomst van de kerkgebouwen ook een ruimtelijk probleem; schaarste aan middelen en grond dwingen tot verdichting en recycleren van het bestaande. Dat vraagt strategieën waarbij gebouwen – en parochiekerken in het bijzonder – als een vliegwiel dienen om culturele, ruimtelijke of sociale dynamieken plaats en vorm te geven. Architectuur is hier echter niet louter een middel; wij willen deze oefening koppelen aan een reflectie in de diepte over ontwerpen, typologie, expressie en symboliek. Zo willen we een architectonische taal ontwikkelen die niet alleen uitdrukking kan geven aan, maar ook kan bijdragen aan een vernieuwde en zin-volle culturele en collectieve identiteit. Voor ons als ontwerpteam zien we hierbij drie rollen weggelegd: een mediator die de belanghebbenden samenbrengt en op elkaar afstemt; een ontwerpend onderzoeker die onvermoede potenties van een gebouw of plek zoekt en benoemt; en een auteur die een wervend verhaal kan brengen voor een zo breed mogelijke doelgroep.

Rechts:
Het interieur van de
Sint-Corneliuskerk richting het oksaal in 1977,
KIK. m247923.

1.3 Methodiek

In onze benadering van de kerksite en –gebouw hanteren wij een vaste methodiek in verschillende stappen:

1. Dit hoofdstuk kadert de aard van de opdracht en verduidelijkt onze werkwijze.

2+3. In eerste instantie gaan we over tot een **uitgebreide analyse** van het bestaande. We beginnen daarbij met het kerkgebouw en tasten geduldig de relatie ervan af met de omgeving, de buurt, het omliggende dorp of de stad. Onze aandacht gaat daarbij vooral naar historische, ruimtelijke, vormelijke en kunsthistorische aspecten. Zo stellen we een overzicht met kwaliteiten, kansen, verbindingen en uitdagingen voor die de bouwstenen voor de volgende stap vormen.

4. Tijdens het ontwerpend onderzoek proberen wij een **nieuw kader te scheppen** voor de toekomst. We hanteren daarbij meerdere invalshoeken: sommige zijn vast ('openen', 'indelen'); de andere bepalen we in functie van de concrete context. Dat geeft aanleiding tot concrete architecturale ideeën maar net zo goed tot ambities op stedenbouwkundige schaal of van meer conceptuele aard. Zo ontstaan concrete opties voor een verdere toekomst.

5. Uit deze opties ontstaan **vier ontwerpscenario's** die met elkaar in relatie staan; dat kunnen gradaties zijn van eenzelfde basisidee (van elementair tot maximaal) maar net zo goed vier verschillende opties met eenzelfde doel (bv. het activeren van de kern of het maximaliseren van het beschikbare potentieel). Het vierde scenario is het meest verregaande scenario en wil de verbeelding tot het uiterste rekken. Zoals bepaald in de samenwerkingsovereenkomst worden deze scenario's voorgelegd aan de opdrachtgever met de vraag om op elk ervan feedback te geven.

In een volgende fase werken wij het **concluderend model** verder uit. Dit mondt uit in een programmadefinitie, schetsontwerp en raming, waarin de vragen, ambities en mogelijkheden van het gebouw, de opdrachtgever en de ruimere context duidelijk zijn aangegeven. Dit laat de opdrachtgever toe om een geïnformeerde keuze te maken en een ontwerper aan te stellen. Wij presenteren dit werk in een derde vergadering.

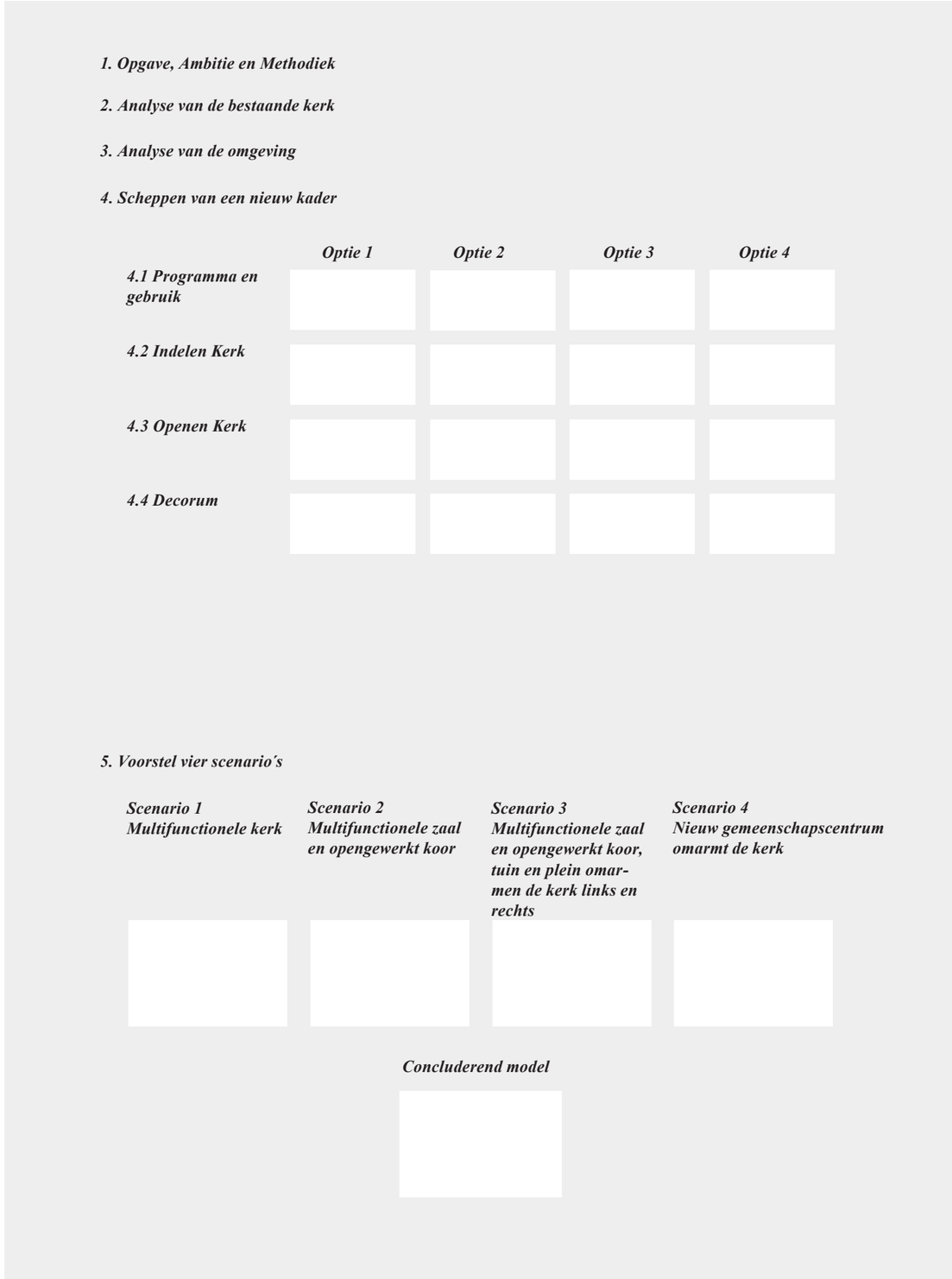

2. Analyse van de bestaande kerk

2.1 Beschrijving kerk

De huidige Sint-Corneliuskerk van Kluisbergen is gelegen aan de Grote Herreweg in Kluisbergen aan het Ruienplein. De noordwest-georiënteerde kerk werd tussen 1862-1867 opgericht naar het ontwerp van architect Edmond de Perre-Montigny uit Gent. Het eclectische gebouw heeft een basilicaal grondplan van drie beuken. De hoofdbeuk telt zes traveeën en loopt uit in een ronde koorsluiting. De zijbeuken bevatten rondboogvensters met een drielichttracering, een geprofileerde harstenen omlijsting en lekdrempel op consoles. De zijkapellen zijn recht afgesloten. Het koor wordt door een sacristie en bergplaats geflankeerd. Achter het koor, aan de buitenzijde van de kerk bevindt zich een open kapel met kruisbeeld, vermoedelijk uit 1846. De gevels van de kerk zijn geleed door lisenen met decoratieve muurankers en afgelijnd met een muizentandprofiel. De zuidoostelijke voorgevel bevat geledingen door lisenen boogfriezen en een hoofdportaal met rondboogpoort met archivolten in decoratieve rechthoekige omlijsting en bekroond met een kruisbeeld. Boven het portaal bevindt zich een omlijst radvenster, waarvan het glas in 1941 werd vernieuwd. De gevel wordt gedomineerd door de ingebouwde vierkante toren. De toren met ingesnoerde torenspits bestaat uit twee geledingen, een rondboogvenster, gekoppelde galmgaten en sterk markerende hoektorentjes.
De Sint-Corneliuskerk is niet beschermd als monument maar sinds 05/10/2009 geinventariseerd als bouwkundig erfgoed. Het orgel is sinds 07/02/1980 beschermd als monument. Het kerkhof lag oorspronkelijk rondom de kerk en was in 1866 omgeven door een ijzeren afsluiting en hekken. Vandaag ligt het kerkhof ten noorden van de kerk. In 1983 werd het oorlogsmonument voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog, dat voorheen op het plein voor de kerk stond, aan de oostzijde van de kerk geplaatst.[1]
De Sint-Corneliuskerk is eigendom van de gemeente.

1‘Parochiekerk Sint-Cornelius’, Erfgoed ID28394, www.onroerenderfgoed.be

Links:
De Sint-Corneliuskerk vanuit het zuiden, foto 2017.

Rechts:
1. Toegangsportaal van de Sint-Corneliuskerk, foto 2017.
2. Zicht op de Sint-Corneliuskerk vanuit het kerkhof in het noorden, foto 2017.
3. Zicht op de toren van de Sint-Corneliuskerk vanuit het westen, foto 2017.
4. Zicht op de toren vanuit het noordoosten, foto 2017.

1.

2.

3.

4.

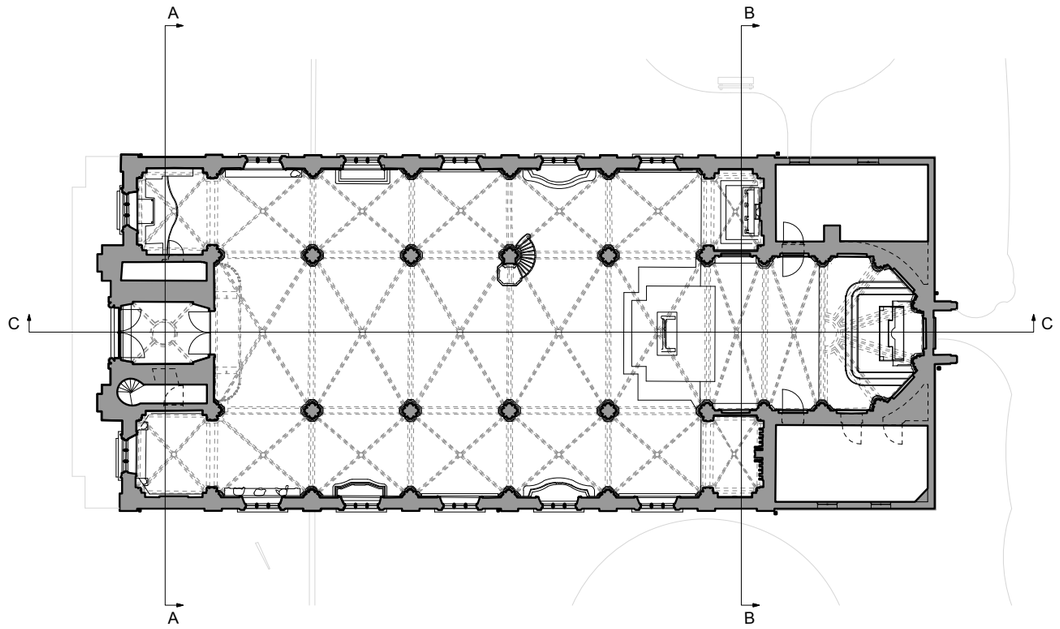

1.

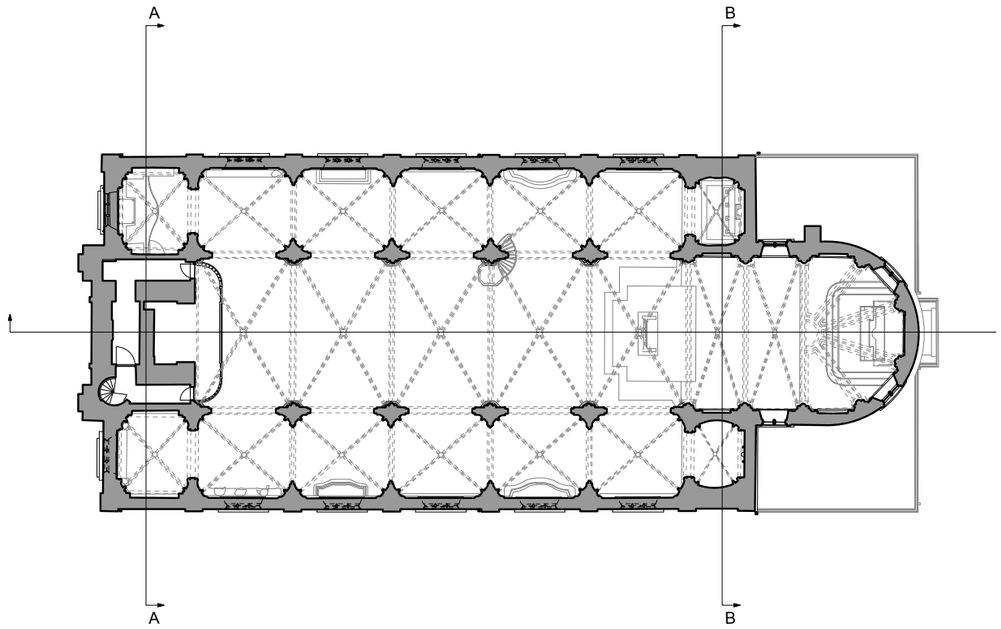

1.

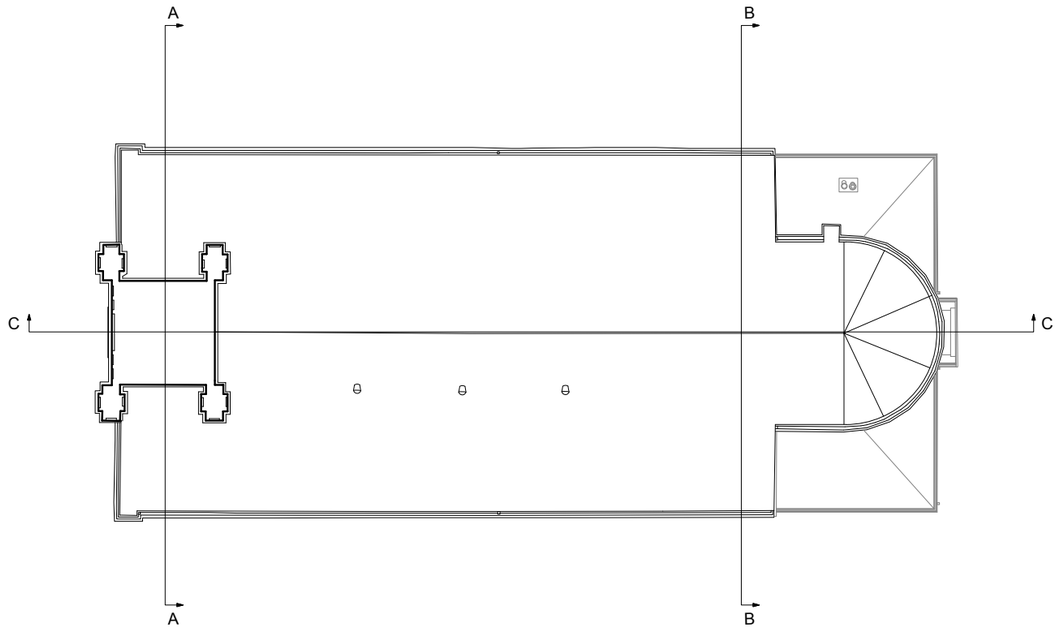

2.

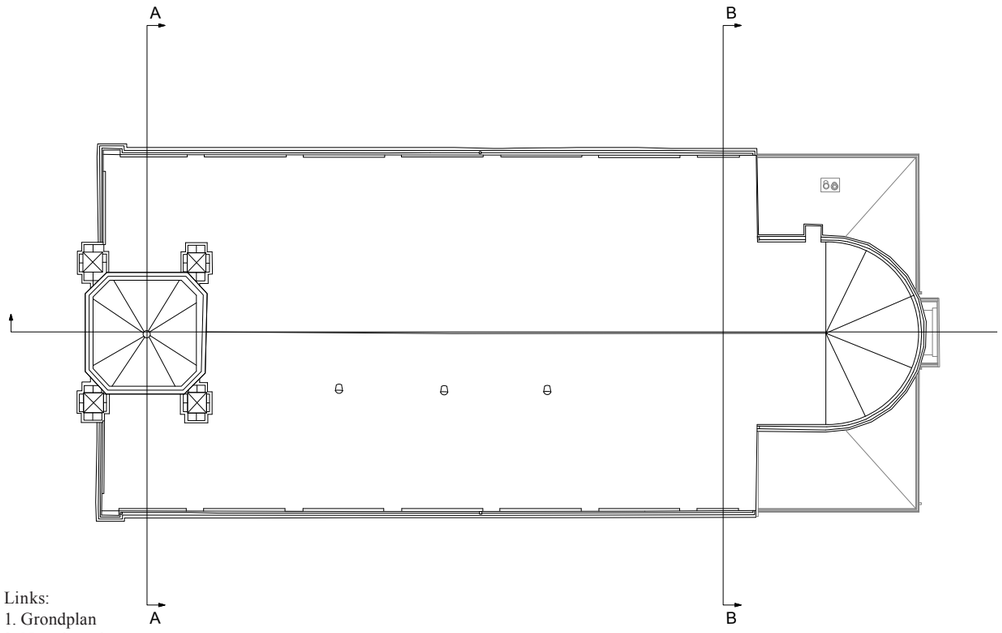

2.

Links:
1. Grondplan
2. Noordgevel

Rechts:
1. Plan niveau 1
2. Zuidgevel
(plannen, snedes en gevels opgemaakt door Real Visuals)

Links:
1. noordgevel
2. westgevel

Rechts:
1. zuidgevel
2. oostgevel
(plannen, snedes en gevels opgemaakt door Real Visuals)

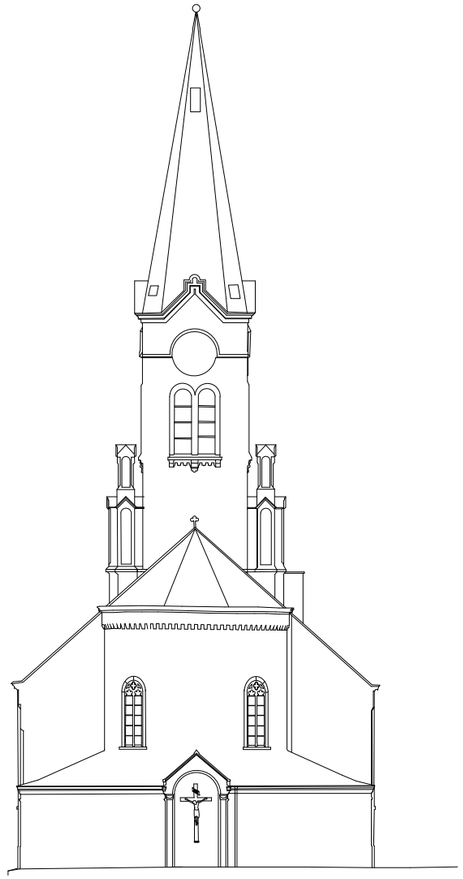

1.

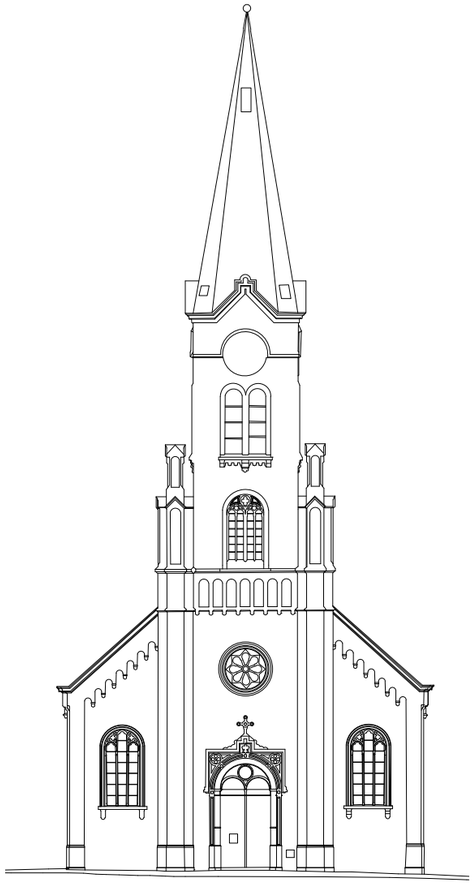

1.

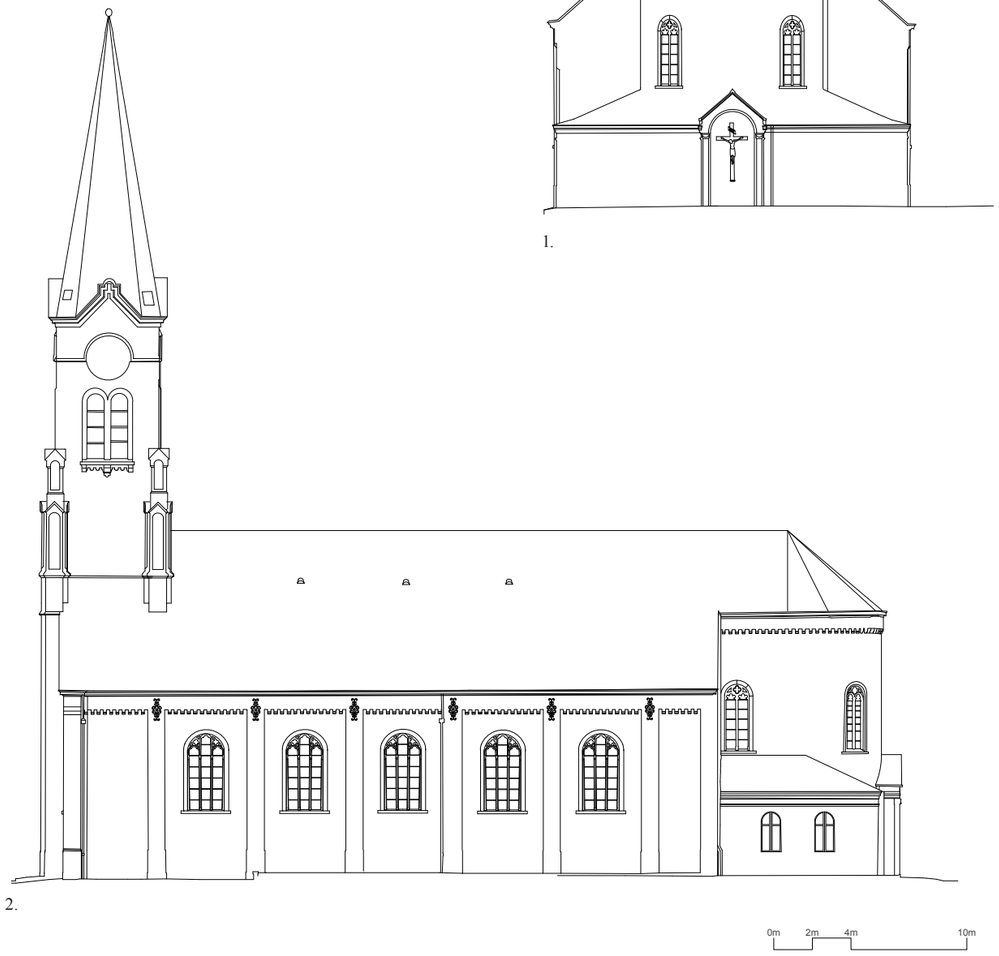

2.

2.

Links:
1. snede B
2. snede C

Rechts:
1. snede A
(plannen, snedes en gevels opgemaakt door Real Visuals)

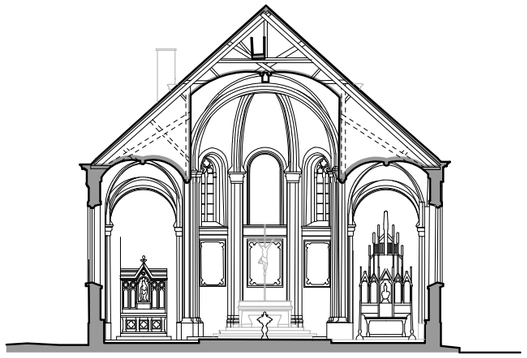

1.

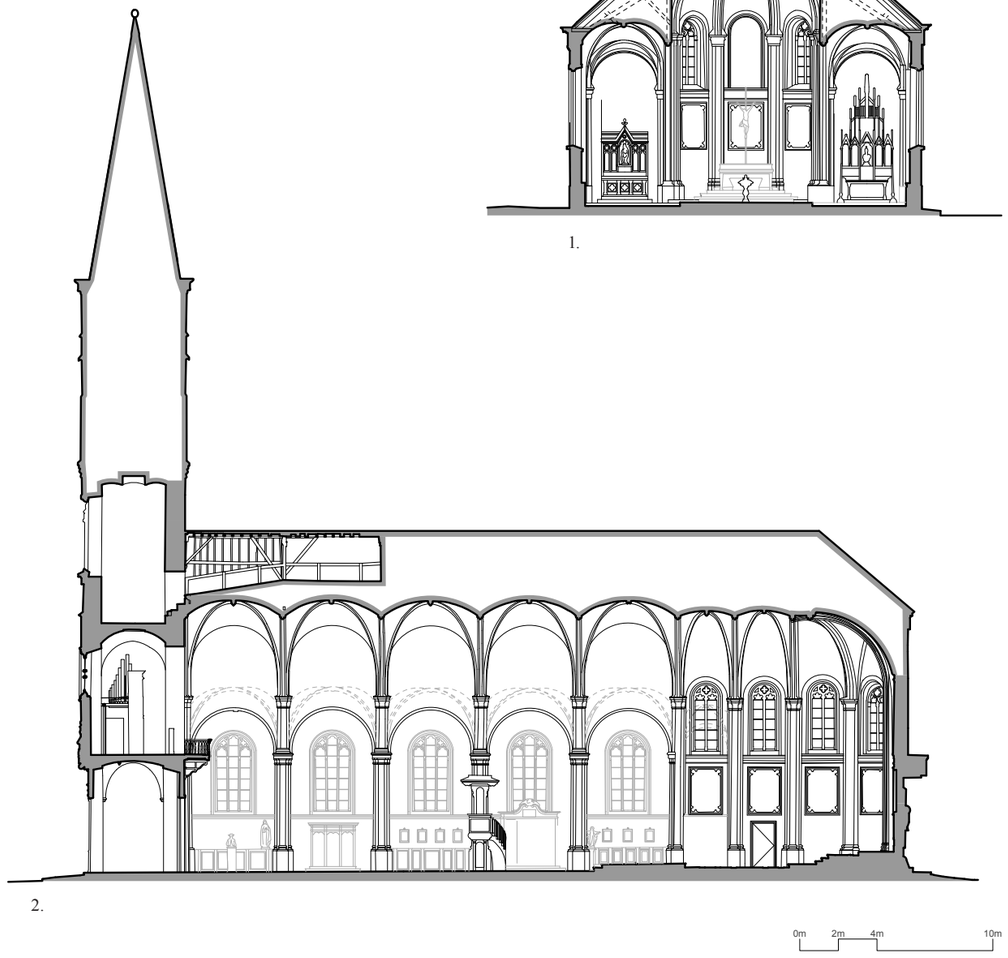

2.

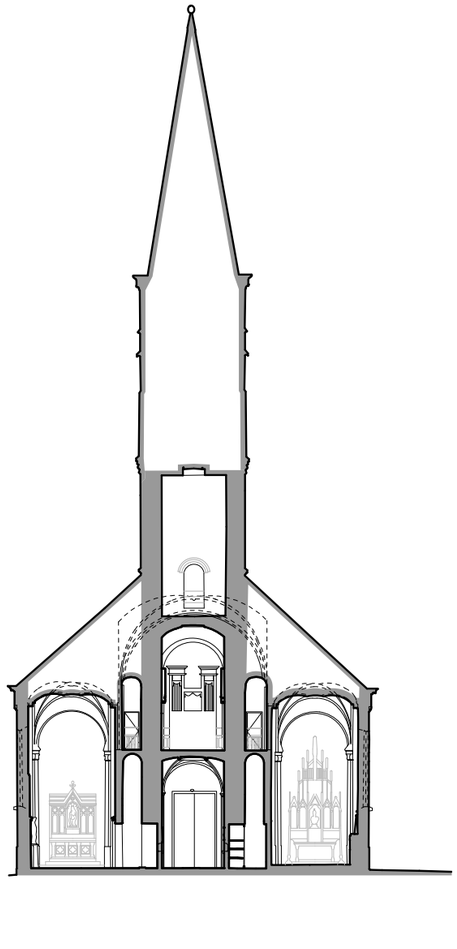

1.

2.2 Bouwgeschiedenis

De gemeente Ruien is sinds 1977, samen met deelgemeenten Berchem, Kwaremont en Zulzeke, deel van de fusiegemeente Kluisbergen gelegen in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen, langs de taalgrens. Net over de taalgrens ligt de Waalse fusiegemeente Mont-de-L'Enclus. Tot het begin van de 18de eeuw vormde Ruien een parochie met Berchem, waar de parochiekerk O.L.Vrouw van de Carmel lag. De geloofsgemeenschap van Ruien moest zich elke zondag naar Berchem begeven om de zondagsmis bij te wonen en kon daarnaast tijdens weekdagen, tot twee keer per week een mis in de 14de-eeuwse kapel van O.L.V. van Herpelgem bijwonen. Deze kapel stond op de plaats waar nu het kasteel van Herpelgem ligt. Voornamelijk tijdens de wintermaanden was Ruien moeilijk bereikbaar. Door de toenemende bevolkingsgroei vanaf 1710, vroeg Ruien aan de Aartsbisschop van Mechelen om een eigen kerk te mogen bouwen.
Op 7 mei 1713 mocht de Baljuw van Kwaremont de eerste steen van de 'Sint-Korneliskerk' leggen aan de Grote Herreweg. Deze naam verwijst nog naar de 'Grooten Heirweg of de voormalige Romeinse heirweg die van Doornik naar Oudenaarde liep. In 1714 werd de eerste dienst gevierd in een nog onafgewerkte kerk. Tijdens deze eerste jaren was de afhankelijkheid van de parochie van Berchem nog duidelijk aanwezig. Het kerkje stond namelijk letterlijk naar Berchem georiënteerd. Pas in 1737, onder de impuls van Jacobus Berlangee, onderpastoor van de kerk van Berchem, werd Ruien tot afzonderlijke parochiekerk verheven.
De eerste kerk was erg laag en met kleine vierkante venstertjes opgetrokken. Zo laag "dat de boeren er hun klak deponeerden op de vensterbanken". Er werd een relikwie van Sint-Hermes bewaard. Wegens geldgebrek moest men in eerste instantie genoegen nemen met een strooien dak. De kerk werd in de daaropvolgende jaren gestaag uitgebreid en ingekleed: In 1730 werd het dak met schaliën bekleed en drie jaar later werd er een toren opgetrokken. De Cock en zoon uit Heestert goten de klok. In 1740 werd er een altaar aangekocht uit de kerk van Rozebeke en opnieuw drie jaar later werd het portaal gebouwd en de vloer van het koor vernieuwd. Het doksaal dateert uit 1746. In 1783 werd de kerk nog met een beuk vergroot.[1] Wij konden geen illustraties vinden van de eerste kerk van Ruien.

1 M. Decrits, De bouwgeschiedenis van de Sint-Korneliskerken te Ruien (Kluisbergen), 175-182; Informatie bekomen via de gemeente; Bert Dekimpe, 'Klakken op de vensterbank, 300 jaar Sint-Corneliuskerk te Ruien', Erfdeel Kluisbergen, 1-23; Informatie bekomen via de gemeente.

Links:
De O.L.Vrouwkerk van de Carmel te Berchem, 1864, www.europeana.be, Universiteitsbibliotheek Gent 001002955.

Rechts:
1. De Ferrariskaart uit 1771-1777 met de ligging van de voormalige kapel van OLV van Herpelgem tegenover de Kerk van Berchem, www.geopunt.be.
2. Detail van de Ferrariskaart uit 1771-1777 met de Sint-Corneliuskerk.

1.

Legende:
1. Kapel O.L.Vrouw van Herpelgem
2. Sint-Corneliuskerk van Ruien
3. O.L.Vrouwkerk van de Carmel te Berchem

2.

1.

De nieuwe Sint-Corneliuskerk

Rond 1850 begon de oude kerk uit 1713 tekenen van bouwvalligheid te vertonen. De toren bevond zich in slechte staat en bovendien was er een plaatsgebrek ontstaan om het aantal gelovigen – zo'n 2223 zielen– te huisvesten. Hoewel de nieuwe beuk uit 1783 zich nog in goede staat bevond werd er geopteerd om de kerk volledig af te breken. In 1857 werd architect Edmont de Perre-Montigny uit Gent door het gemeentebestuur aangesteld om een nieuw kerkgebouw op te richten. De nieuwe kerk moest plaats bieden aan ongeveer 1000 gelovigen en was aanzienlijk groter. Ze werd uiteindelijk op het einde van de dorpsplaats, langs de weg van Orroir naar Berchem gebouwd, loodrecht op de oude kerk en met de voorgevel naar de steenweg gericht. Op die manier moest er geen grond onteigend worden om een nieuwe kerk te bouwen en werd ook de piste van uitbreiding richting de pastorie vermeden. Op 4 april 1860 werd het bouwplan goedgekeurd en op 9 oktober 1862 volgde een officiële goedkeuring bij KB.

De bouw van de kerk werd gefinancierd door de kerkfabriek, het gemeentebestuur en met de opbrengst van het afbraakmateriaal van de oude kerk. Geldgebrek en slechte weersomstandigheden zorgden ervoor dat het werk pas eind 1867 werd voltooid. Op 8 juni 1868 werd de nieuwe kerk door Mgr. Bracq, Bisschop van Gent gewijd. Pas midden 1870 was de kerk volledig afgewerkt.[1]

De Eerste en Tweede Wereldoorlog lieten elk hun sporen na. Zowel in 1924 en in 1947 werden er nieuwe glasramen geplaatst. Ondanks meerdere slijtageverschijnselen die nadien optraden werden er in deze naoorlogse periode geen herstellingen uitgevoerd. Het dak geraakte in vervallen toestand en berokkende schade aan het interieur.[2]

1 Decrits, De bouwgeschiedenis, 175-182.
2 Sint-Corneliuskerk, 100 jaar; Informatie bekomen via de Gemeente.

2.

Herstelwerkzaamheden

Vanaf de jaren '50 werd er een reeks herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Dit gebeurde in de aanloop van de viering van honderd jaar Sint-Corneliuskerk. Er werd nieuwe elektriciteit geïnstalleerd (1957), een nieuwe bedaking en afwatering gelegd (1965), de bovenmuur van het hoogkoor werd hersteld (1967) en er werd een nieuwe verwarming geïnstalleerd (1967). Daarnaast kreeg ook het interieur een grondige restauratie. De muren werden opnieuw bezet en van een licht, ivoorkleurig schilderwerk voorzien. Er werden nieuwe ramen en verlichtingsarmaturen geplaatst. Tenslotte werd ook de houten lambrisering vervangen en werden er meerdere beelden en schilderijen hersteld. Het Evangelieboek kreeg vanaf nu samen met de altaartafel en het calvariekuis – in de context van het Tweede Vaticaans Consilie - een nieuwe centrale plaatsing. Ook het Ruienplein werd heraangelegd.[1]

1 Decrits, De bouwgeschiedenis, 175-182; 'Klakken op de vensterbank, 300 jaar Sint-Corneliuskerk te Ruien', 1-23; Informatie bekomen via de gemeente.

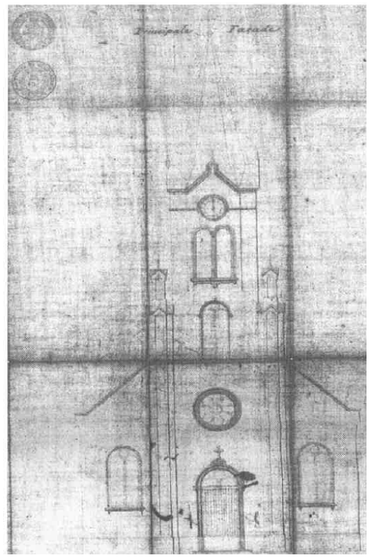

GEMEENTE RUYEN.

AENBESTEDING
VAN EENE
NIEUW TE BOUWEN KERK.

De Burgemeester en Schepenen der Gemeente Ruyen maken bekend dat zy op den 5 *November* 1861, ten 2 uren namiddag in het Gemeente Huis te Ruyen zullen overgaen tot de openbare Aenbesteding der Bouwwerken van eene KERK.

Het Bestek, Lastboek en Plans liggen ter inzage van een ieder in het Sekretariaet dezer Gemeente.

Vastgesteld in Zitting van den 16 October 1861.

DE SEKRETARIS. BURGEMEESTER EN SCHEPENEN.

B. Reyntjens.

2.

Links:
1. De voorgevel met toegansportaal en toren van de Sint-Corneliuskerk in 1976, KIK m247921
2. De Sint-Corneliuskerk vanop het Ruienplein na WOI, Informatie bekomen via de gemeente.

Rechts:
1. Bouwplan uit 1858 van de voorgevel van de Sint-Corneliuskerk; Bert Dekimpe, 'Klakken op de venterbank, 300 jaar Sint-Corneliskerk te Ruien', 15.
2. Aanplakbiljet van de aanbesteding voor de bouw van de nieuwe kerk; Informatie bekomen via de gemeente.
3.Naar Berchem georienteerde Sint-Corneliuskerk op de Atlas Buurtwegen, www.geopunt.be
4 De huidige oriëntatie van de Sint-Corneliuskerk van Ruien,Basiskaart GRB, met aanduiding positie oude kerk. www.geopunt.be

3.

4.

1.

2.

3.

Het Ruienplein
Het Ruienplein ontstond aan de zogenaamde Groote Heirweg of hoofdstraat van de gemeente die van Berchem naar Orroir leidt. Ze heette in het verleden ook de Plaats en het Vredesplein.
Links van de kerk lag het gemeentehuis en een etablissement 'à la réunion'. Rechts achter de kerk lag een boerderij. Op oude prentkaarten is nog te zien hoe het kerkhof langs weerszijden van de kerk met een hekwerk was afgebakend. Vanaf 1920 tot 1983 stond er voor de kerk een monument voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog.

De pastorie
De eerste pastorie van de parochie werd in 1736 opgetrokken door pastoor J. Van Overtvelt. Het gebouwtje bestond uit leem. De huidige pastorie ligt ten westen van de kerk en het voormalige kerkhof dateert uit 1789. Ze werd in 1889 hersteld door architect Bruneel en in 1926 onder architect A. Van Ommeslaeghe. De ramen en achtergevel van dit 18de eeuwse dubbelhuis met zijpuntgevel en vlechtingen werden in 1952-1953 reeds aangepast. De pastorie kwam in 2010 leeg te staan, werd kortstondig herbestemd als lokaal voor de speelpleinwerking en werd recent verkocht. (Erfgoed ID 28402)

4.

Links:
1. Het plein en de Sint-Corneliskerk voor 1909, Prentkaart, Informatie bekomen via de gemeente.
2. 'De plaats', Prentkaart, Informatie bekomen via de gemeente.
3. Het Ruienplein en Sint-Corneliskerk van Ruien na de aanleg van het plein, de gebouwen rechts liggen langs de Grote Herreweg, prentkaart Albert, Informatie bekomen via de gemeente
4. De Sint-Corneliskerk na de oprichting van het oorlogsmonument van 1920, Informatie bekomen via de gemeente.

1.

2

3.

4

Rechts:
1. Het plein voor de kerk rond 1922 - toen Vredesplein genoemd; Informatie bekomen via de gemeente.
2. Het kerkplein richting de Grote Herreweg; Informatie bekomen via de gemeente.
3. Het kerkplein richting de Grote Herreweg met draaimolen, prentkaart, Informatie bekomen via de gemeente.
4. Zicht op de Grote Herreweg richting Berchem vanop de Plaats, rechts 'a la maison de Commerce', 1921, Prentkaart Albert, Informatie bekomen via de gemeente.

1.

2.

3.

1.

2.

Links:
1. De voormalige pastorie van de Sint-Corneliuskerk, Het Nieuwsblad 22 september 2010.
2. De voormalige pastorie van de Sint-Corneliuskerk, foto 2017.
3. Zicht op het huidige Ruienplein, foto 2017.

Rechts:
1. Het Ruienplein rond 2000-2003, met aanduiding positie kerk en pastorie www.geopunt.be
2. Het Ruienplein rond 2016, Geopunt.be

2.3 Interieur

Links:
Het interieur van de Sint-Corneliuskerk richting het oksaal in 1977, KIK. m247923.

Rechts:
1. en 2. Het interieur van de Sint-Corneliuskerk richting het koor in 1976 en vandaag, KIK m247922 en 2017.

Volgende bladzijde:
Links:
1. kapel met een gekleed 18de eeuws beeld van Onze-Lieve-Vrouw, foto 2017.
2. Zicht op het oksaal, foto 2017.
3. Neogotische zijkapel van Dumont, foto 2017.

Rechts:
1. Zicht op het oksaal, foto 2017
2. Westelijke zijbeuk richting zijaltaar, foto 2017.
3. Oostelijke zijbeuk richting zijaltaar, foto 2017.

De Sint-Corneliuskerk bestaat uit een bepleisterd en momenteel witgeschilderd neogotisch interieur. Het schip bevat rondboogvormige scheibogen op composietzuilen, die de kruisribgewelven met gordelbogen via achthoekige kapitelen dragen. De vloer bestaat uit hoofdzakelijk zwarte natuurstenen tegels en zwarte en witte tegels voor het koor.

Het noordelijke zijaltaar in neogotische stijl is toegewijd aan O.L.Vrouw. Het bevat een gekleed beeld van O.L.V. met kind uit de 18de eeuw. Het zuidelijke zijaltaar – eveneens in neogotische stijl - werd aan de H. Cornelius gewijd en bevat naast de buste van de H. Cornelius ook een voorstelling van de vier evangelisten Johannes, Mattheüs, Marcus en Lucas. [1]

1 'Parochiekerk Sint-Cornelius', Erfgoed ID28394, www.onroerenderfgoed.be

1.

2.

1.

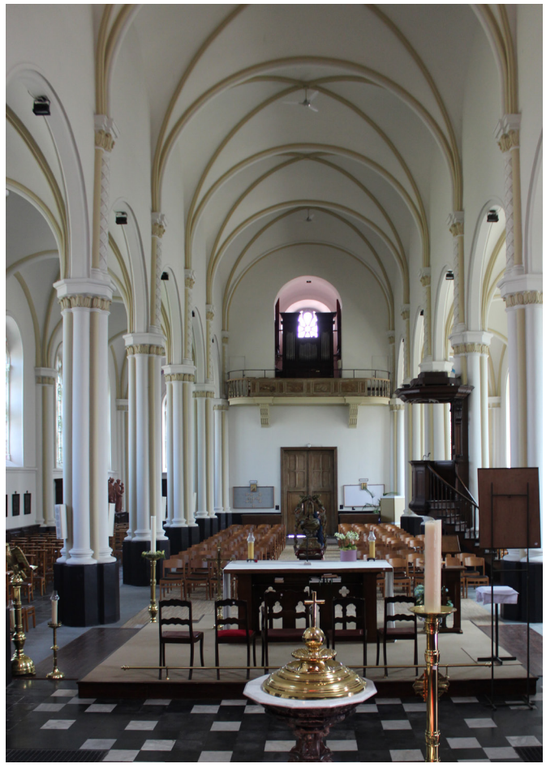

2.

3.

1.

2.

3.

Mobilair

Met mobilair worden de roerende goederen in een kerk aangeduid, waaronder de altaren, biechtstoelen, beeldhouwwerken en schilderijen. De Sint-Corneliuskerk van Kluisbergen bevat nog meerdere 18de eeuwse goederen die afkomstig zijn uit de oude kerk:

- Communiebank uit 1732
- Neogotisch altaar
- Buste van de H. Cornelius van onbekende beeldhouwer, afkomstig uit het zijaltaar, 1760
- Preekstoel van J. Verhoest, 19de eeuw
- Koperen kruisweg in 1958 vernieuwd door H. Verdonck zonen (Gent)
- Biechtstoel in massieve eik, voor 1700
- Twee biechtstoelen, 1780-1790
- Beeldengroep
- O.L.Vrouw met Kind, aangekleed
- Marmeren hoofdaltaar (19de eeuw) met Koperen tabernakel uit 1954
- Schilderij “een Engel verschijnt aan Hager en Ismaël in de woestijn” van Henri Decaisne (1799-1852) in de Doopkapel (1836)
- Schilderij van de H. Cornelius paus van onbekende schilder, 19de eeuw
- Oostelijk zijaltaar gewijd aan de H. Cornelius met houten retabel van Dumon, tweede helft 19de eeuw
- Westelijk zijaaltaar gewijd aan O.L.Vrouw met houten retabel van A. Van Keirsbilck (Brugge), tweede helft 19de eeuw
- Houten reliekschrijn met beschilderde deurtjes, 1650
- Marmeren doopvont met koperen deksel, 1760

Legende plan en foto’s op de volgende bladzijden:
1. Communiebank uit 1732, foto 2017.
2. Neogotisch altaar, foto 2017.
3. Buste van de H. Cornelius afkomstig uit het zij-altaar, foto 2017.
4. Neogotische preekstoel, foto 2017.
5. Koperen kruisweg uit 1958, foto 2017.
6. Biechtstoel in massieve eik, voor 1700, KIK m247933.
7. Biechtstoel, 18de eeuw, foto 2017.
8. Beeldengroep, foto 2017.
9. O.L.Vrouw met Kind in 1976, aangekleed, KIK m247931.
10. Marmeren hoofdaltaar in 1976, KIK m247929
(11. Schilderij ‘Een Engel verschijnt aan Hagar en Ismaël in de woestijn in 1976, KIK m247934.)
12. Schilderij H. Cornelius paus in 1976, KIK m247924
13. Zijaltaar van de H. Cornelius in 1976, KIK m247926.
(14. Reliekkast in 1976, KIK m247914)
(15. Reliekkast in 1976, KIK m247915)
16. Zijaltaar van O.L.Vrouw in 1976, KIK m247930.
17 Het orgel uit 1816, 2017.
18. Kapel met het beeld van O.L.Vrouw, 2017.
19. Glasraam in het koor, 2017.

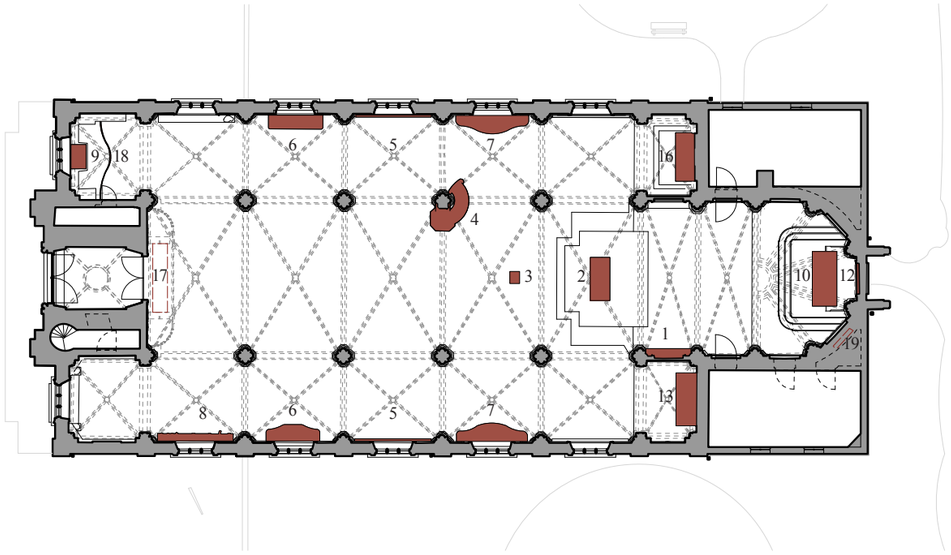

1.

2.

3.

4.

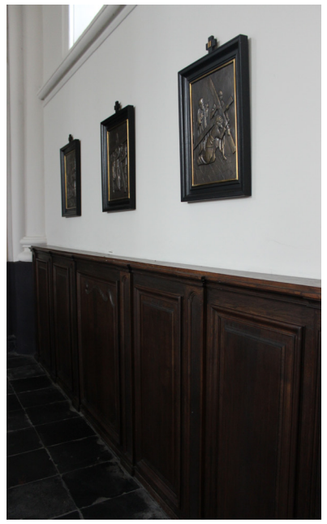
5.

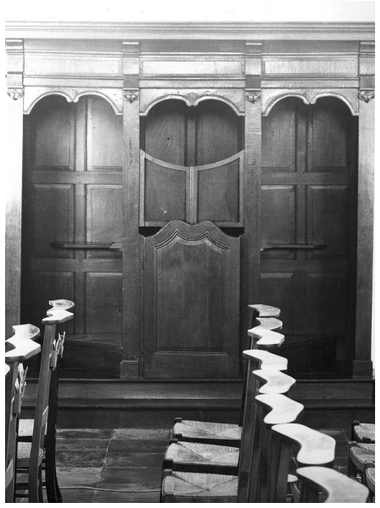
6.

7.

8.

9.

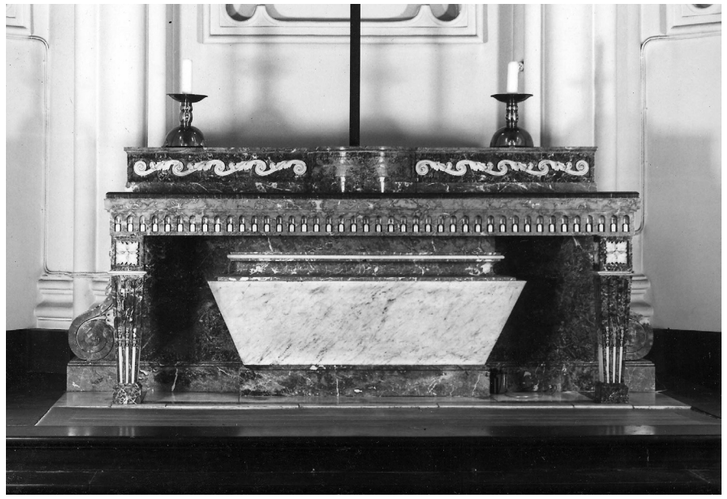

10.

11.

12.

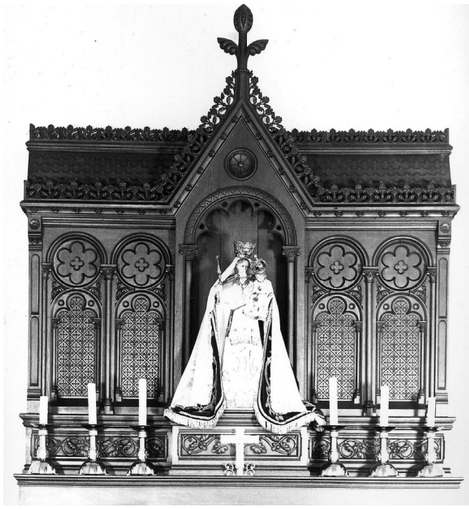

13.

14.

15.

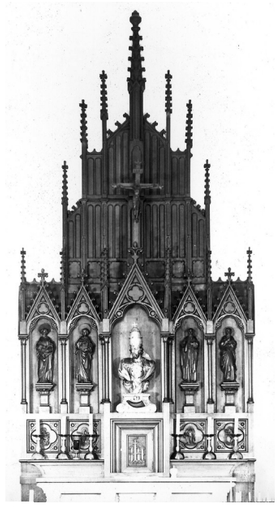

16.

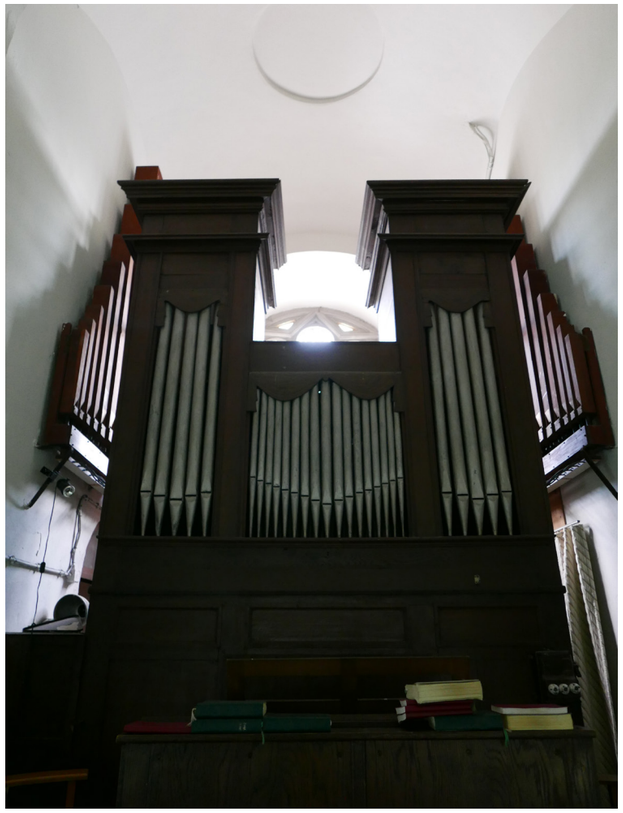

17.

Het orgel uit 1816 werd vermoedelijk aangekocht van een protestantse kerk in Zeeuws-Vlaanderen. In 1980 werd het orgel omwille van zijn historische waarde beschermd als monument. De laatste pastoor van de Sint-Cornelisukerk, Flor Walgraet († 2011) liet het orgel restaureren.
De Sint-Corneliuskerk bevat vandaag zestien glasramen. Vier glasramen werden in de tweede helft van de 19de eeuw geschonken door B. Reyntjes. Daarnaast werd de meerderheid van de glasramen in 1924 en 1947 hersteld. Ze bevatten een symboliek die verwijst naar de verering van Onze-Lieve-Vrouw.

18.

19.

2.4 De architecten

Volgens meerdere bronnen was Edmont de Perre –Montigny (1826- 1895) uit Gent de architect van de Sint-Corneliuskerk. Hij studeerde aan de Koninklijke Academie voor Schone kunsten Gent maar rondde zijn studies nooit af. De Perre Montigny ontwikkelde een erg kenmerkende neostijl. Hij ontwierp zowel kerkgebouwen en pastorieën als profane gebouwen, waaronder de:

Neoromaanse pastorie van Sint-Pietersbanden (Merelbeke) (1873)
Neoromaanse Sint-Bonifatius, Munte (Merelbeke) (1862-1868)
Parochiekerk Sint- Pietersbanden, Merelbeke (Gent) (1868-1874)
Parochiekerk Sint Vincentius à Paulo, Maldegem (Eeklo) (1858)
Armhuis, Asper (Gavere) (1863)
Heilige Jozef Rusthuis (1860)
Parochiekerk OLV-geboorte en Sint Jozef, Elene (Zottegem) (1858-1863)
Sint-Stephanus Vinding, Zonnegem (Sint-Lievens-Houtem), (1862)
Gemeenteschool, Assenede (1867)
Pastorie van Sint Petrus en Sint Martinus Assenede (1871)
Sint-Laurentius, Zelzate (Eeklo) (1875-1879)

1.

2.

3.

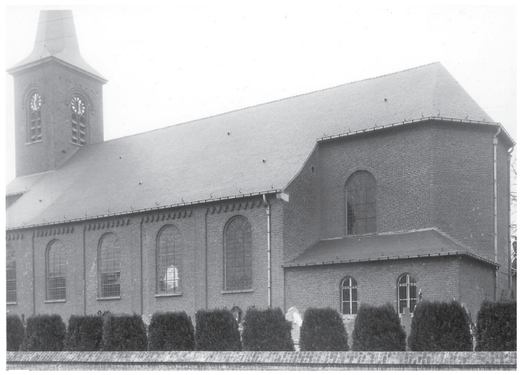

4.

Architect Albert C. Mas (°1921) uit Gent, studeerde aan het Sint-Lucasinstituut. Tussen 1967 en 1968 voerde hij de restauratiewerken aan de Sint-Corneliuskerk van Ruien uit. Daarnaast was hij werkzaam aan de:

Sint-Amanduskerk van Kwaremont (1952-1953), herstelling oorlogsschade (zie ook volgende bladzijde)
Sint- Amanduskerk Ooike (Wortegem-Petegem) (1979), restauratie.

5.

6.

Links:
1. Pastorie Sint-Pietersbanden, Merelbeke, www.onroerenderfgoed.be
2. Sint-Bonifatius van Munte, KIK m257413
3. Parochiekerk Sint-Pietersbanden, Merelbeke, www.onroerenderfgoed.be
4. Sint Vincentius à Paulo van Maldegem, KIK m077475

Rechts:
5. Armhuis, Erfgoed ID 36055, www.onroerenderfgoed.be
6. Sint-Jozef Rusthuis, www.onroerenderfgoed.be
7. Sint-Amanduskerk Ooike, www.onroerenderfgoed.be

7.

2.5 Omgeving

1.

2.

3.

Kerken in de omgeving[1]

Sint-Amandus Kwaremont
Gewitte bakstenen kerk op een plint van Doornikse hardsteen uit 1788-1789 met oudere gotische kerktoren. De kerk werd na oorlogsschade tussen 1952-1953 door A. Mas hersteld. De kerk en kerkhofmuur zijn sinds 20/04/1982 beschermd als monument. (Erfgoed ID 28349)

O.L.Vrouw van de Carmelberg Berchem
Kerk met 13de en 16de-eeuwse kern (Scheldegotiek). De kerk kende meerdere bouwfasen in de 18de en 19de eeuw. Na een grote brand in 1923 werd ze door A. Massez heropgebouwd in neogotische stijl. De kerk is sinds 19/09/1997 beschermd als monument. (Erfgoed ID 28326)

Sint-Jan in d'Olie Zulzeke
Kerk met meerdere bouwperioden waaronder de westtoren in Doorniksesteen vermoedelijk gedeeltelijk uit de 13de eeuw dateert. In de loop van de 18de eeuw verbouwd in classicistische stijl. Vergroting van de kerk in de 19de eeuw. De kerk van Sint-Jan in d'Olie sinds 29/101975 beschermd als monument en cultuurhistorisch landschap. In 1980 verkreeg het 19de eeuwse orgel een beschermde status.(Erfgoed ID 28459)

1 Parochiekerken, www.onroerenderfgoed.be

Links:
1.Sint-Amandus Kwaremont, www.onroerenderfgoed.be
2. O.L.Vrouw van de Carmelberg Berchem, www.onroerenderfgoed.be
3. Sint-Jan in d'Olie van Zulzeke, www.onroerenderfgoed.be

Rechts:
1. Kasteel van Herpelgem, www.onroerenderfgoed.be
2. Kasteel van Calmont, www.onroerenderfgoed.be
3. Zicht vanop de Kluisberg, prentkaart Albert; Informatie bekomen via de gemeente.

1.

2.

Erfgoed in de omgeving[1]

Kasteel van Herpelgem
Reeds in 1460 vermeld als hove van Herpelchem van de heer Goissaerde van Fontenil. Het huidige herenhuis dateert grotendeels uit de 18de en 19de eeuw. Ten westen van de omringende tuinmuur staat het kapelletje van de voormalige Kapelanie van O.L.Vrouw van Erpelgem. Het domein werd recent verbouwd tot evenementenlocatie. (Erfgoed ID 28383)

Kluisbos op de Kluisberg
Beukenbos met erg reliëfrijk landschap of een uitloper van de Vlaamse Ardennen. Bevat onder andere 'Peetje en Meetje', twee rotsblokken die fungeren als voetstukken van een dolmen of een offertafel van Keltische druïden, de Gallo-Romeinse tumuli van Calmont en een uitkijktoren die tijdens de reformatie gefungeerd hebben voor de bosgeuzen om het volk toe te spreken om tot het protestantisme te prediken. (erfgoed ID 120348)

Kasteel van Calmont
Ook kasteel van Quaremont genoemd gelegen op de Kluisberg (125m) ontstond in 1813 als jachtpaviljoen van de familie de Ghellinck d'Elsegem. Het gebouw werd herbouwd in sobere empirestijl door de familie Behaghel. Het oude kasteel werd vanaf het midden van de 19de eeuw ter beschikking gesteld van het Sint-Franciscusklooster van Kwaremont die er een school inrichtte en na de Tweede Wereldoorlog opnieuw hersteld en bewoond door de familie Behaghel de Buren. (Erfgoed ID 28418)

1 'Oudenaardesteenweg', in Inventaris Bouwkundig Erfgoed - Avelgem (Kerkhove), 132-134; www.onroerenderfgoed.be

3.

Legende:
1. Sint-Corneliuskerk
2. Kasteel van Herpelgem
3. Kasteel van Calmont
4. Kruisbos
5. Sint-Amanduskerk Kwaremont
6.Onze-Lieve-Vrouwe-van-de-Carmelbergkerk Berchem
7. Sint-Jan-in-de-Oliekerk Zulzeke

3. Analyse van de omgeving

3.1 Ruien aan de Schelde

Links:
1. Schema structuur Kluisbergen
2. Luchtfoto Zwevegem voor 2016;
Bron: https://www.eoswetenschap.eu/geschiedenis/een-drukbezochte-plek

Rechts:
3. Ferrariskaart, NGI, 1777
4. Orthofoto, AGIV, 2017

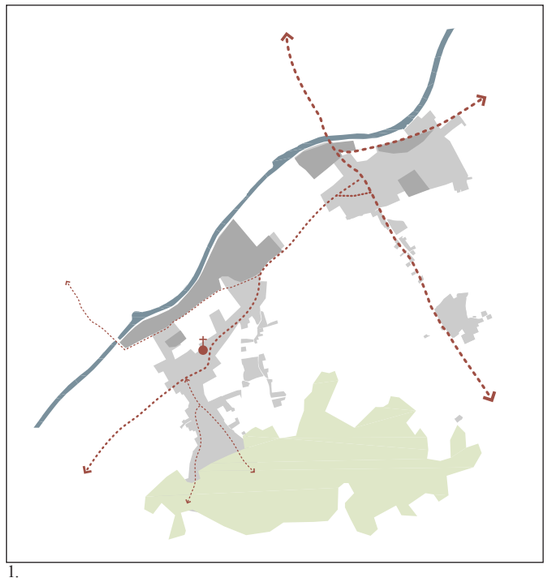

1.

De twee belangrijkste structuurbepalende elementen voor de regio zijn de Scheldevallei en de rug van de Vlaamse getuigenheuvels. Ze vormen tevens de grens tussen de verschillende landschappelijke eenheden: het Leie-Schelde-interfluvium, de Vlaamse Ardennen en het Leemplateau van Henegouwen. Kluisbergen ligt op de overgang van de Scheldevallei en de Vlaamse Ardennen. De natuurgebieden van de Vlaamse Ardennen behoren tot de belangrijkste van Vlaanderen. Door het uitgesproken reliëf, de ingewikkelde hydrologie en de hoge mate van samenhang in het landschap, heeft het gebied een rijke natuurlijke verscheidenheid.

De woonkern Ruien wordt gekenmerkt door een patchwork van linten. De historische kern van Ruien bestaat uit twee dichtbebouwde linten langsheen de Grote Herreweg en de Kapellestraat, waar de meeste voorzieningen te vinden zijn. Van hieruit vertrekken verscheidene linten in de richting van het Kluisbos (bergopwaarts). Met de komst van Wet De Taeye werd de Grote Herreweg stilaan volgebouwd en slibden de aftakkende linten dicht met nieuwe woningen. Daarnaast kwamen er sinds de jaren ‘70 nog enkele verkavelingsgehelen bij in het dorpscentrum. Recent werd de westelijke zijde van de Grote Herreweg verder ontwikkeld met o.a. de aanleg van een nieuwe park, de uitbreiding van het kerkhof en de bouw van nieuwe assistentiewoningen aan het Ruienplein.

Op het gebied van voorzieningen zijn Ruien en Berchem uitgerust voor de dagdagelijkse goederen. Voor specifiekere aankopen is men aangewezen op Oudenaarde, Ronse of Kortrijk. Verder speelt Kluisbergen geen rol op het gebied van bovenlokale voorzieningen behalve wat betreft de recreatie rond het Kluisbos.[1] Daarnaast speelt de Schelde nog steeds een rol in het economisch functioneren van de regio. Een aantal bedrijven waaronder de voormalige elektriciteitscentrale maaken gebruik van de Schelde voor de aanvoer van goederen.

1 Cloet B., Dams F.,Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Gemeente Kluisbergen

2 .

3.

4.

3.2 Historische evolutie van de dorpskern

Ruien is oorspronkelijk een landbouwgemeente die voorheen deel uitmaakte van de gemeente Berchem, maar in 1737 als onafhankelijke parochie werd opgericht. De benaming van het dorp dateert uit de 16de eeuw.[1]
In 1714 werd de eerste kerk gebouwd. Deze was opgetrokken met het koor richting Berchem, waarvan Ruien op dat moment geestelijk afhankelijk was. Deze kerk werd in 1783 vergroot met één beuk (kaart 1 & 2)[1]
Door de slechte staat van de kerk en de beperkte uitbreidingsmogelijkheden werd er beslist om de bestaande kerk in 1861 te slopen en een nieuwe kerk te bouwen loodrecht op de bestaande kerk. De nieuwe kerk werd voltooid in 1870. [2]
Door de nieuwe positie van de kerk, en de curve van de bestaande Grote Herreweg ontstaat er een driehoekig plein voor de kerk. Kenmerkend zijn de open ruimtes aan weerszijden van de kerk. Hierdoor ontstaan er bij het frontale zicht op de kerk directe doorzichten naar het open landschap achter de kerk.
Op een vrij natuurlijke manier ontstaat er een boeiende perspectiefwerking als men het centrum van oost naar west doorkruist. Bij benadering vanuit het Oosten wordt de zachte curve van de weg begeleid door telkens naar voor springende gevels, waarvan de kerk de laatste en meest prominente is.

1.

2.

3.

1 Decrits, M., De Bouwgeschiedenis van de Sint-Korneliskerken te Ruien (Kluisbergen)
2 Dekimpe, B., Klakken op de vensterbank: 300 jaar Sint-Corneliuskerk te Ruien.
3 Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Ruien

Links:
1. Het Ruienplein en Sint-Corneliskerk van Ruien na de aanleg van het plein, prentkaart Albert, Informatie bekomen via de gemeente
2 en 3. Ruienplein en Sint-Corneliskerk, Google Streetview, 2014

Rechts (Bron: Geopunt):
1. Ferrariskaart 17776.
2. Popp-kaart 1879
3. Eerste luchtfoto 1971
4. GRB-kaart 2016

1.

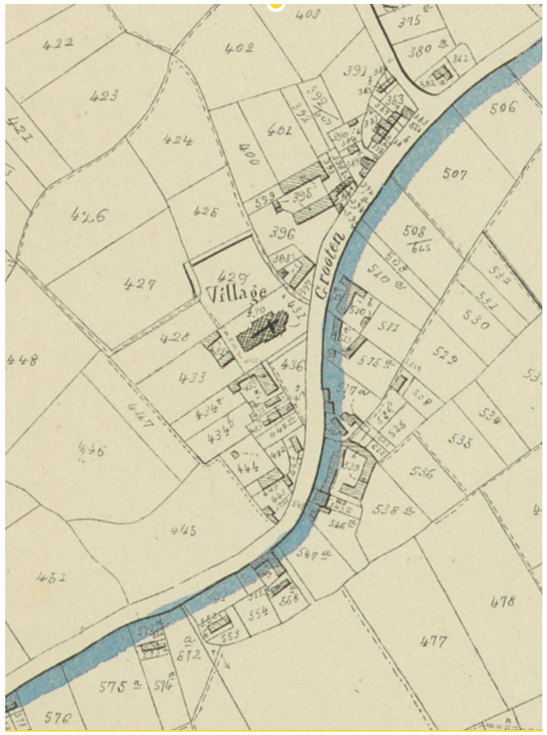

2.

3.

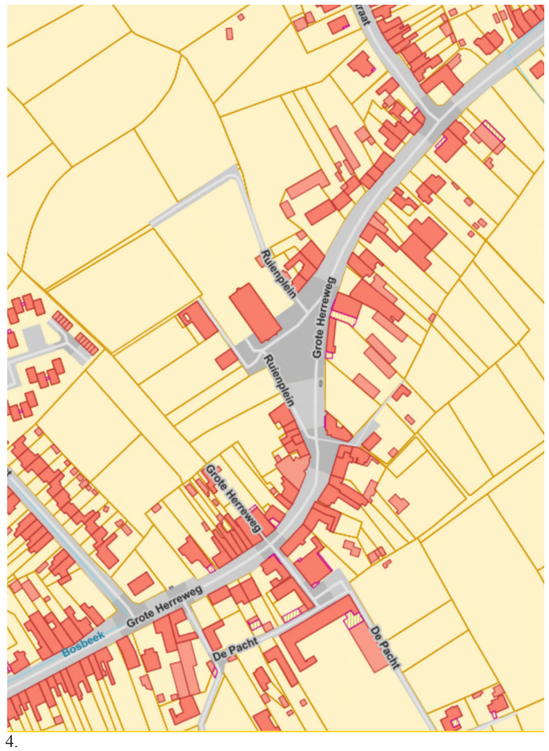

4.

3.3 Betekenisvolle buitenruimtes in de dorpskern

Niettegenstaande het lintvormige karakter van de dorpskern kunnen we toch een aantal interessante buitenruimtes onderscheiden.

- Het plein dat ontstaat in de bocht van de Grote Herreweg heeft een goede maat. Er is aandacht besteed aan de aanleg van deze publieke ruimte. Dit is de centrale plek van het dorp.
- De twee buitenruimtes die de kerk flankeren zijn publiek toegankelijk. Ze zijn ingericht als groene parkjes.
- Het kerkhof ligt meteen achter de kerk. Het kerkhof werd recent uitgebreid met een nieuwe zone ten westen van het oude kerkhof.
- Er is geïnvesteerd in een nieuw speelplein.
- Aan de andere zijde van de Grote Herreweg verbindt een rustige straat de twee scholen en het kinderdagverblijf. Hier ontstaat op de hoek een klein plein.
- Meteen achter de bebouwing, aan de andere kant van de Grote Herreweg, heeft men een vrij zicht op het heuvellandschap. Enkel dwarse voetgangerspaden ontsluiten dit open landschap.

Links:
1. Het Ruienplein en Sint-Corneliskerk vandaag
2. Het park ten oosten van de kerk, met in het midden het oorlogsmonument
3. Zicht op de achtergevel van de kerk vanop het kerkhof
4. Het speelplein ten westen van de kerk.

Rechts:
Inplantingsplan met aanduiding van de buitenruimtes

1.

2.

3.

4.

3.4 Publieke functies in de dorpskern

De publieke functies liggen in de onmiddellijke nabijheid van het Ruienplein en de Grote Herreweg. We onderscheiden twee clusters.

Kerk en parochiezaal liggen dicht bij elkaar aan het Ruienplein. Ze vormen het culturele hart.

De twee basisscholen en het kinderdagverblijf liggen in tweede orde rond De Pacht. Ze vormen een cluster voor educatie en jeugd.

Niettegenstaande er voldoende infrastructuur aanwezig is in het dorp, is ze van wisselende kwaliteit. De parochiezaal is verouderd en heeft geen buitenruimte. De scholen beschikken niet over een sportzaal. De Chirolokalen zijn enkel toegankelijk via een steeg aan de achterzijde.

Links:
1. Chirolokalen vanuit de tuin
2. De parochiezaal tijdens een namiddagactiviteit
3. Vrije basisschool
4. Feestzaal met doorsteek naar de basisschool

Rechts:
Inplantingsplan met aanduiding van de publieke functies in de dorpskern

1.

2.

3.

4.

3.5 Snelle en trage verbindingen

De Grote Herreweg is de centrale as doorheen het dorp. Al het doorgaande verkeer passeert aan deze straat.

De dwarse ontsluitingen voor de wagen lopen dikwijls dood. Ze zijn bijgevolg erg rustig. Ze eindigen vaak met een zicht op het open landschap.

Interessant is de aanwezigheid van het fijne netwerk van paden. Dit zorgt voor een verrassende vrijheid aan doorsteken. Ook de verderzetting van deze paden naar het open landschap toe is hierbij een sterke kwaliteit.

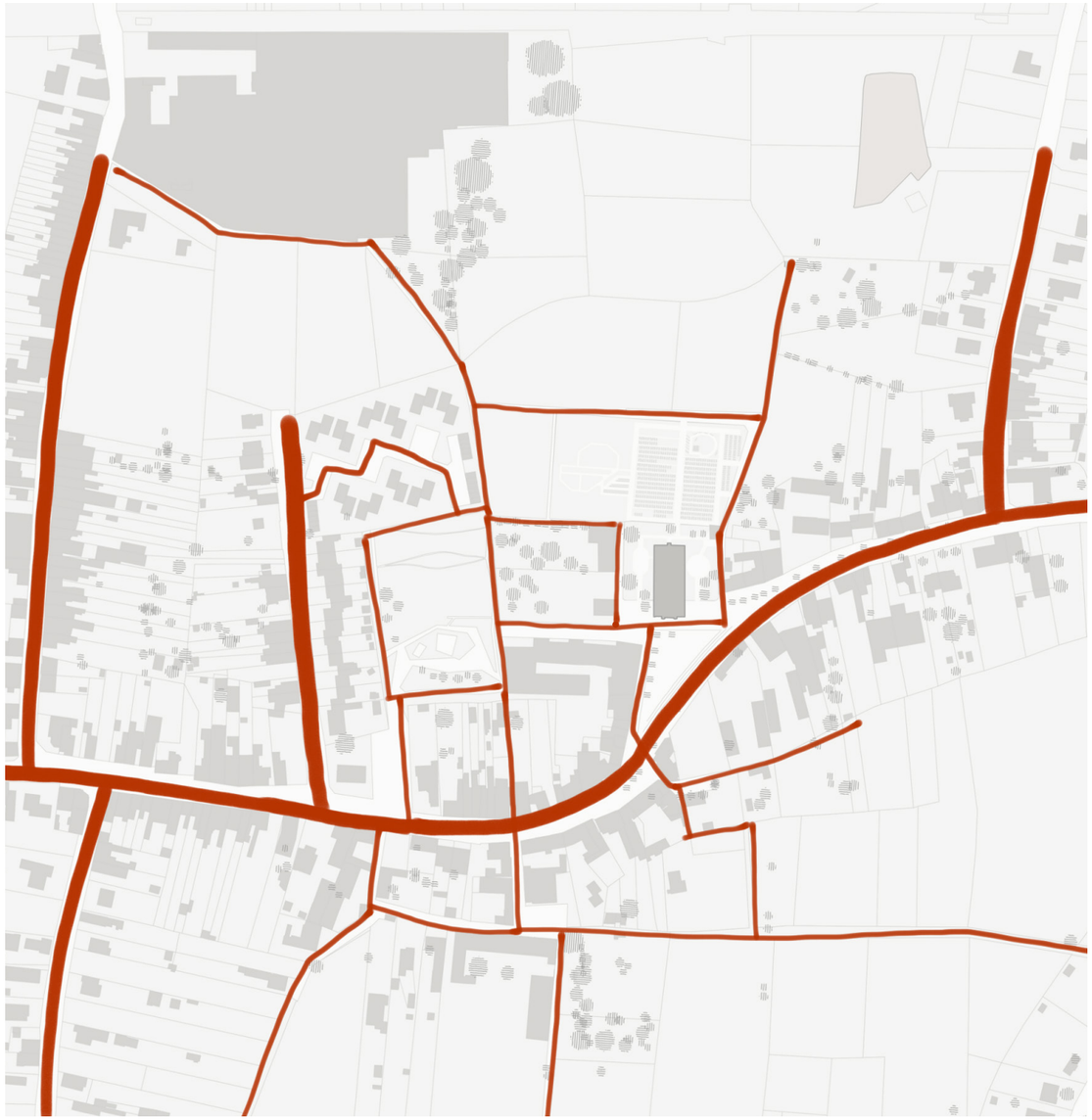

Rechts:
Inplantingsplan met aanduiding van hiërarchie van wegen

4. Scheppen van een nieuw kader

4.1. Programma en gebruik

Religie heeft een bindend karakter. De spirituele, culturele en morele waarden van het christendom hebben het fundament van onze samenleving gevormd en gaven er lange tijd structuur aan. De parochiekerk was het ruimtelijke symbool van deze morele en sociale cohesie. De collectieve beleving van deze waarden neemt echter af; door de toegenomen mobiliteit en communicatiemiddelen kan elk individu op elk moment zijn eigen keuzes maken.
Dat betekent echter niet dat de behoefte aan gemeenschap verdwenen is. De parochiekerken zijn, historisch gezien, altijd al plaatsen van gemeenschapsvorming.

Voor Ruien blijkt vooral het belang voor de lokale dorpsgemeenschap cruciaal. Ruien is een klein dorp met een beperkte publieke infrastructuur. Deze is van een wisselende kwaliteit. Als we een fundamentele verbetering willen in de plaatselijke faciliteiten, moeten we synergieën zoeken tussen school, kerkfabriek en gemeente voor het uitbouwen van alle activiteiten; kerk, verenigingen, school, parochiezaal,...

Links:
1. St-Corneliuskerk
2. Parochiezaal
3. Basisschool
4. Chirolokalen

1.

2.

3.

4.

1.
Religieuze ruimte

Intieme plek voor stilte, reflectie en religie midden in het dorp

2.
Ruimte voor sociale en socioculturele activiteiten
(Concertzaal, feestzaal, tentoonstellingen, ontmoetingsruimte,...)

Bijzondere artistieke en recreatieve activiteiten op een buitengewone plek

3.
Ruimte voor scholen
(bewegingsruimte, ateliers,...)

Bijzondere educatieve activiteiten op een buitengewone plek

4.
Een soort dienstencentrum voor non - profitorganisaties
(bureau voor vrije /
creatieve beroepen, vergaderza(a)l)en

***Kerk geeft ruimte(s) aan
hedendaagse behoeftes***

Ruien kent de laatste jaren een uitbreiding van het aantal woningen en een aanzienlijke toestroom van jonge gezinnen. Naast de bouw van 54 assistentiewoningen op het Ruienplein zijn er enkele belangrijke ontwikkelingen in de pijplijn die een grote invloed zullen hebben op de ruimtelijke structuur van Ruien.

- Het BPA Rosalinde (p.67) beslaat 65 ha en bepaalt de bestemming van het ganse centrum van Ruien. Naast de uitbreiding voor de twee lagere scholen, het kerkhof en een nieuwe groene centrumparking voorziet het BPA ook een wooninbreidingsgebied achter de kerk die op korte termijn ontwikkeld wordt door de intercommunale Solva (p.66).

- Aan de andere kant van de Grote Herreweg ligt het binnengebied de Pacht. Verschillende voorzieningen, zoals de school en de jeugdverenigingen, zijn op zoek naar uitbreidingsmogelijkheden in het aangrenzende binnengebied De Pacht. Dit binnengebied heeft echter een bestemming als woonuitbreidingsgebied en kan niet zomaar worden aangesneden voor de noden van de aangrenzende voorzieningen. Een gedeelte van dit gebied werd reeds bebouwd, net als in de Rijerstraat, en ook in het midden van het gebied bevinden zich reeds enkele woningen. Verschillende wegels doorkruisen het gebied.

Deze twee wooninbreidingsgebieden zorgen voor een ruimtelijke intensifiëring van de dorpskern, waarbij de kerk in het midden van de bebouwde massa komt te liggen. De kerk vormt daarom een belangrijke schakel binnen de gemeente. Niet alleen als potentiële plek van collectiviteit, maar ook als ruimtelijk kruispunt binnen het dorp. Dit betekent wel dat toekomstige inbreidingsgebieden optimaal dienen aan te sluiten op de dorpskern. Zodoende vermijden we centraal gelegen, maar geïsoleerde verkavelingswijken. Dit zal ervoor zorgen dat Ruien steeds meer het karakter zal krijgen van een actief en verweven woongeheel i.p.v. een stille nevenschikking van linten en verkavelingsclusters.

Links:
1. Schema ruimtelijke structuur Ruien
2. Zicht op de kerk vanop het ontwikkelingsgebied ten noorden.

Rechts:
3. Schema ruimtelijke structuur Ruien, GRS

1.

2.

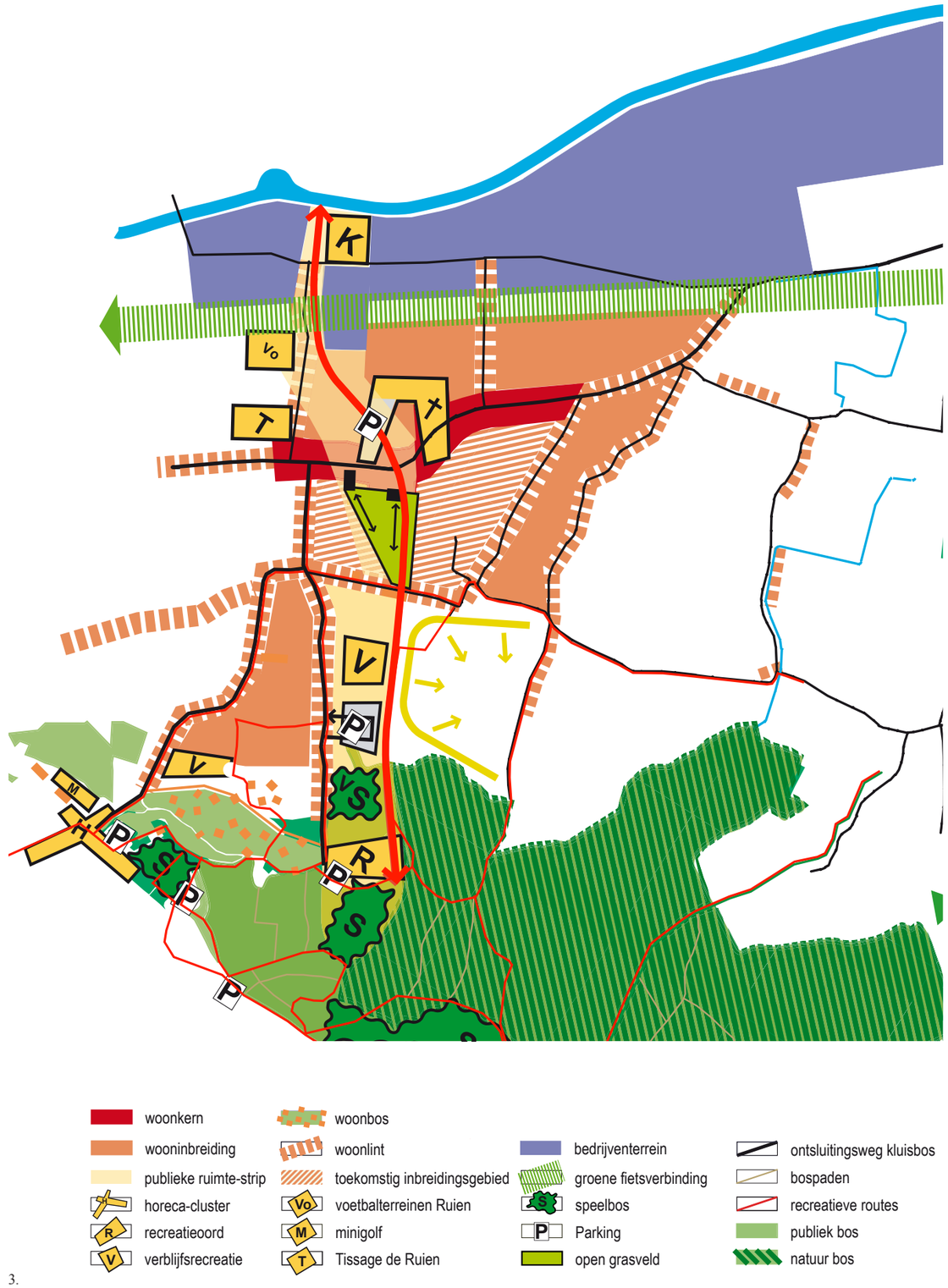

3.

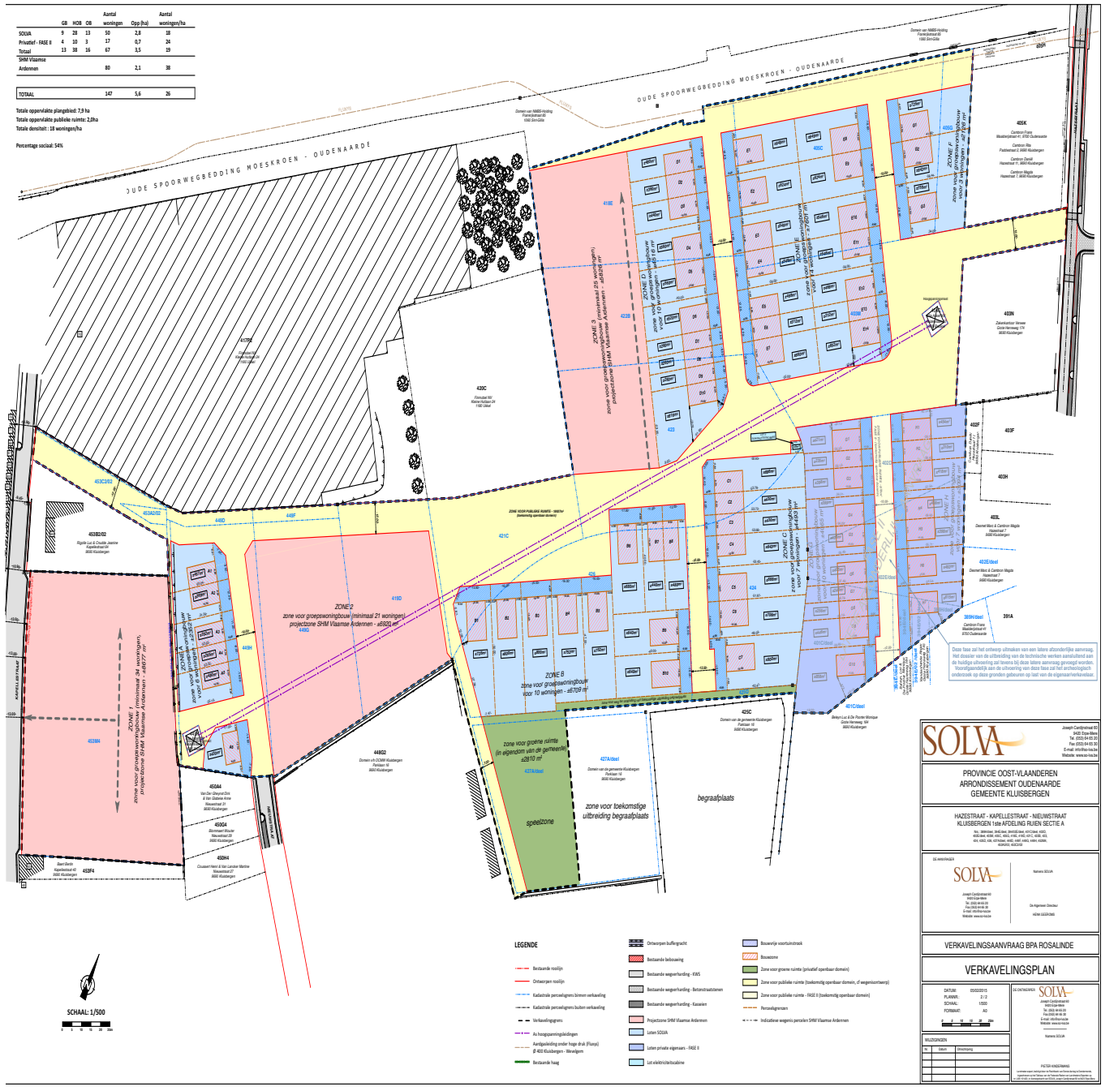

1.

2.

Links:
1. Verkavelingsplan Rosalinde, Solva, 2015
Bron: http://www.so-lva.be/kluisbergen-rosalinde-1

Rechts
2. Gemeentelijk structuurplan gemeente Kluisbergen, Technum, 2010;
Bron: https://www.kluisbergen.be/website/6-www/156-www/586-www.html

Bij de rondgang door het dorp kwamen verschillende vragen naar voor. De parochiezaal bleek een belangrijke plek. Er was veel levendigheid. Op het moment dat wij er waren was er een petanquetornooi aan de gang. Op een mooie warme dag speelde iedereen binnen in de wat verouderde zaal zonder daglicht. Niet de meest ideale accommodatie voor het moment gezien er geen mogelijkheid is voor een aangename binnen-buiten relatie. Aan de achtergevel van het gebouw bevinden zich de chirolokalen, die enkel via een padje ontsloten worden.

Verderop bezochten we de twee basisscholen. De scholen bevinden zich aan de rand van het centrum en beschikken over een mooie buitenruimte met zicht op groen. Een directe nood is een sportzaal, eventueel collectief te delen tussen de twee scholen.

Een cruciale vraag in het kader van de herbestemming van deze kerk is de beoogde rol van deze site in de verdere ontwikkeling van het dorpscentrum, en de eventueel daarmee gepaard gaande herschikkingen van de huidige infrastructuur.

Wij gaan uit van de volgende uitgangspunten:

- Het masterplan gaat uit van nieuwe dwarse verbindingen, loodrecht op de langse lintbebouwing van de Grote Herreweg. Door het bouwen in de diepte wordt de kern echt een dorpsweefsel, in plaats van enkel een smal lint.
- De nieuwe ingrepen moeten de uitbreidingsplannen van de gemeente versterken. Ze moeten voorzien worden op strategische plekken langs deze dwarse verbindingen.

We onderscheiden twee sites in de dorpskern, elk met een verschillende rol:

- Site 1 is de zone in de onmiddellijke omgeving van de kerk. Deze site vormt een belangrijke plek op de verbinding tussen het Kerkplein en de nieuw te ontwikkelen erachtergelegen woonzone. Wij stellen voor deze voor te behouden voor socio-culturele programma's.
- Site 2 is de pool gevormd door de twee scholen. Deze site vormt het startpunt van een meer recreatieve verbinding in de richting van het Kruisbos. Omdat de kerk deze rol niet kan opnemen, plannen we een degelijke sportzaal op site 2, de ideale plek voor programma's die buitenruimte en bewegingsruimte nodig hebben, zoals chiro- en jeugdlokalen, buitensportvelden, ...

In een verdere toekomst kunnen verouderde infrastructuren naar deze nieuwe sites verhuizen. Een nieuwe parochiezaal zou bijvoorbeeld op haar plek zijn in site 1, terwijl nieuwe chirolokalen beter op site 2 komen.

1.

2.

3.

4.

Links:
1. Bord met aanduiding veilige wandelpaden in de schoolomgeving
2. Verbinding tussen basisschool en speelpark
3. Verbinding richting scholensite
4. Pad langs het speelpark

Rechts:
5. Inplantingsplan met aanduiding gewenste ruimtelijke structuur Ruien

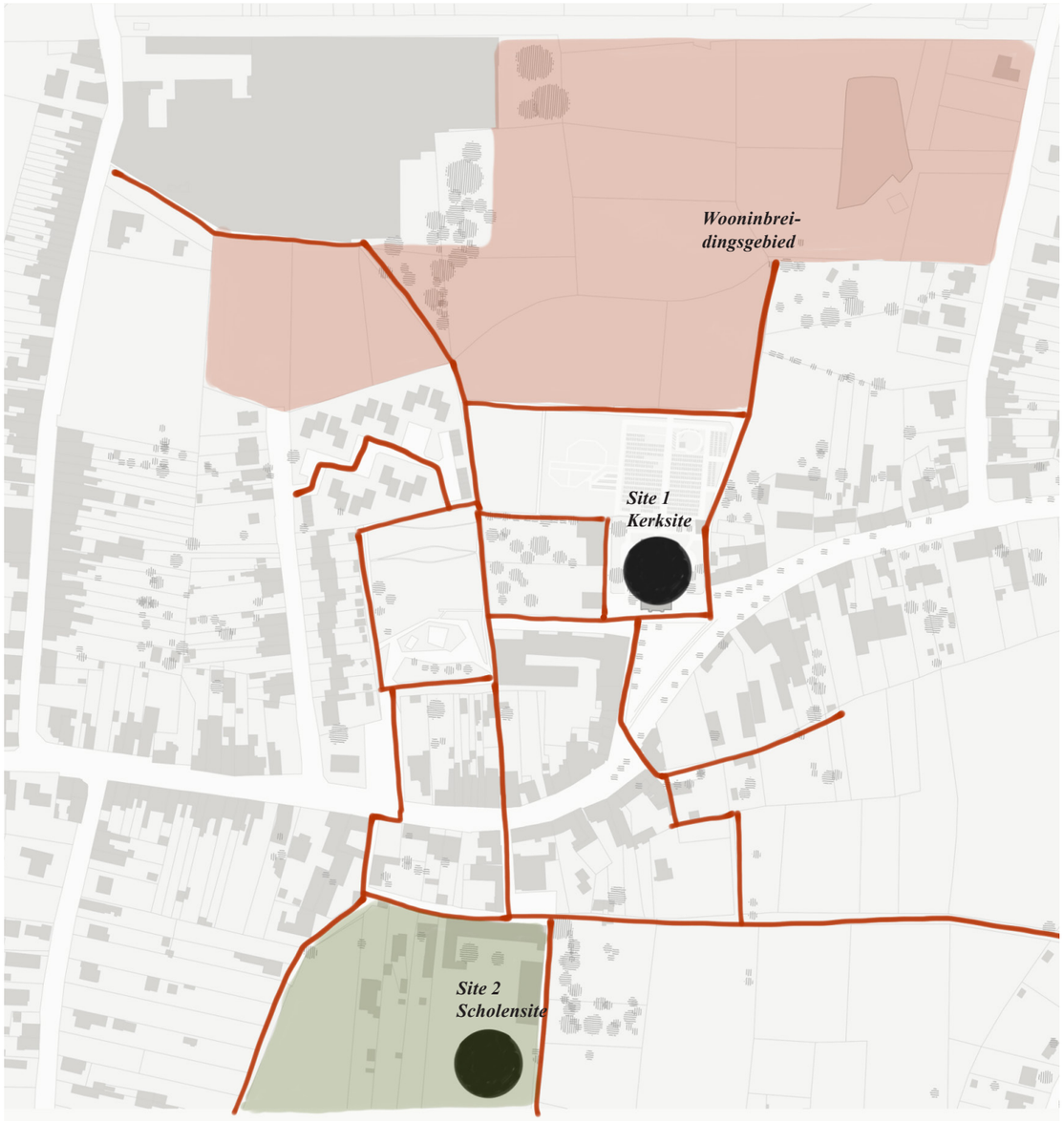

5.

4.2. Indelen Kerk

Medegebruik of hergebruik van een kerkgebouw vereist volgens ons functionele en ruimtelijke ingrepen. Vaak is er bijkomende infrastructuur nodig zoals sanitair, kookgelegenheid, technische installaties, bergingen voor meubilair, etc. Het genuanceerd plaatsen en dimensioneren van zulke ‘dienende’ elementen zien wij niet als een ‘probleem’ maar als een ontwerpopgave. Daarnaast vraagt medegebruik bijna steeds een vorm van compartimentering of nieuwe volumes. Vaak gaan die laatste met de aandacht lopen. Wij willen het omgekeerde bereiken, nl. een nieuwe, sterke vorm te vinden voor de bestaande ruimte. De voorbeelden op naastliggende pagina tonen dat binnen de geschiedenis van de kerkenbouw een rijke traditie bestaat in het manipuleren en indelen van ruimte.

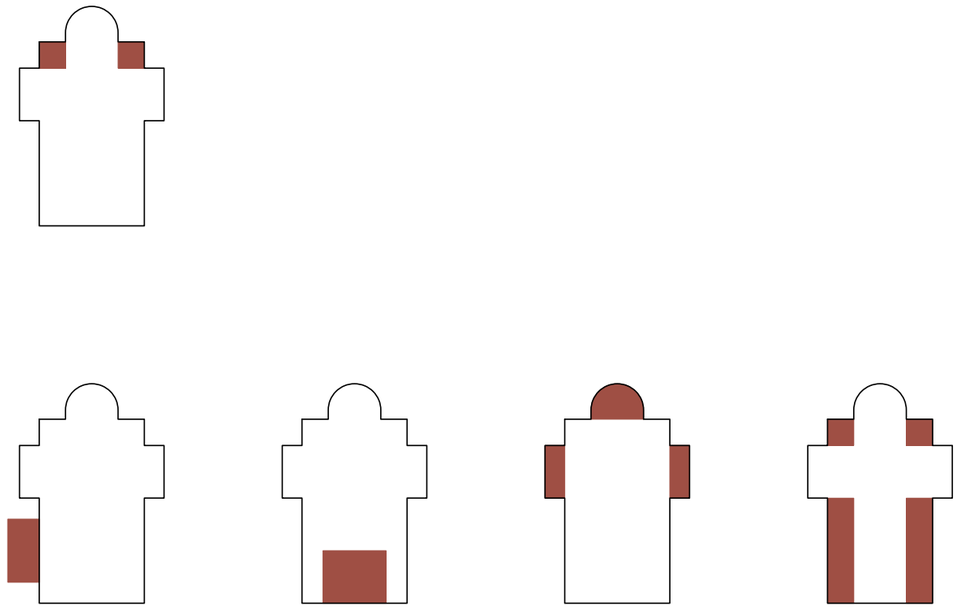

Links:
schema indeling dienende ruimte

Rechts:
Isaak van Nickelen, Interieur van een kerk 1670 (*bron: Divine Interiors: Experience Churches in the Age of Rubens, p. 150*)

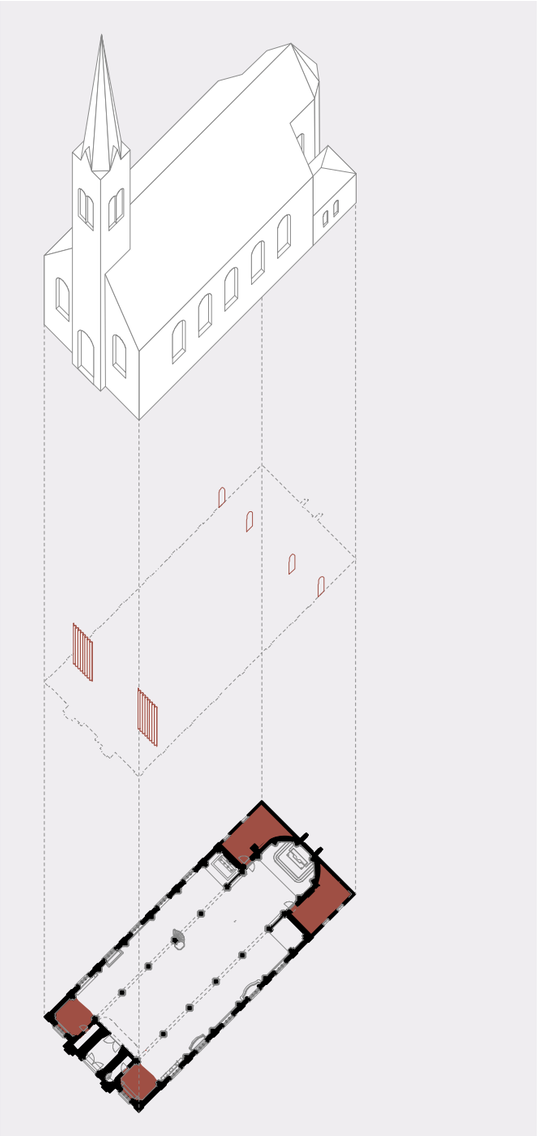

Optie 1

Sacristieën en zijkapellen

De bestaande sacristieën kunnen ingericht worden als dienende ruimtes met bergingen, sanitairen en keukens. Zo ook kunnen de kapellen aan de voor- en achterzijde van de zijbeuken makkelijk afgescheiden worden van de hoofdruimte.

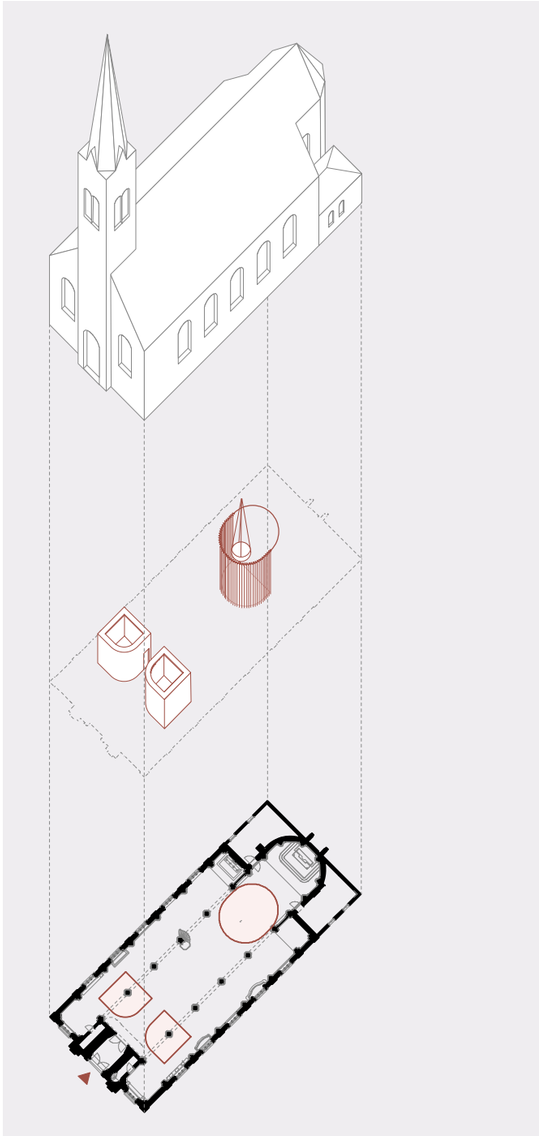

Optie 2

Losse elementen in de kerkruimte

Een gordijnwand kan van het koor een aparte ruimte maken. Door de gordijnrail rondomrond te voorzien ontstaan verscheidene gebruiksmogelijkheden. Aan de voorzijde van het schip voorzien we twee vrijstaande paviljoenen. Deze wanden zijn geschikt om tentoonstellingen een plaats in te geven. Ze kunnen via een aangepast ontwerp ook allerhande andere functies herbergen: onthaal, leeshoek, toeristische dienst of gewoonweg berging.

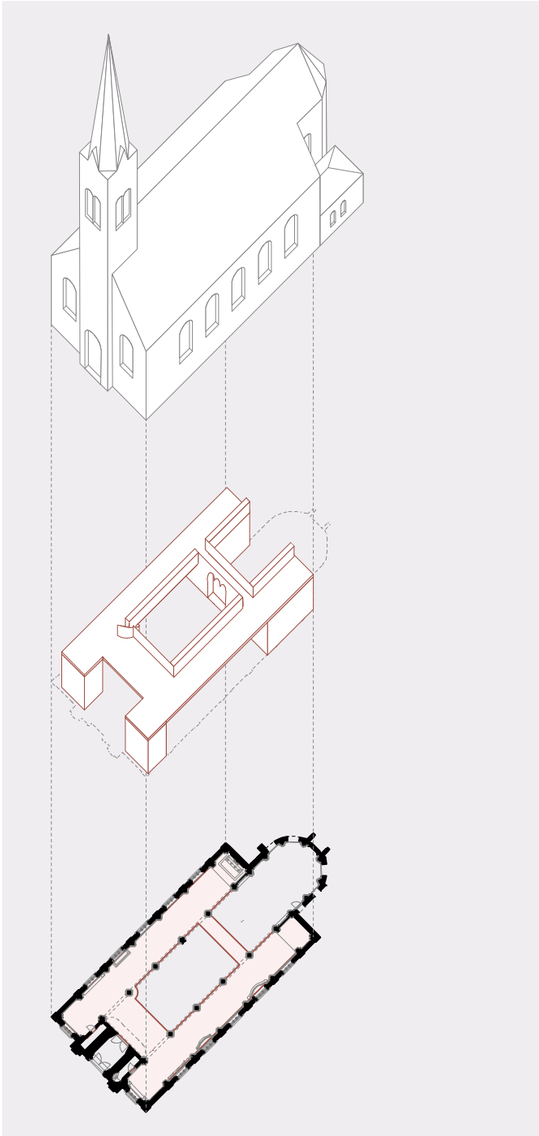

Optie 3

Geïntegreerde mezzanines en wanden

Door halfopen wanden en plaatselijk mezzanines te integreren in de bestaande kerkruimte, creëren we een grotere diversiteit aan ruimtes. Door deze opdelingen en de extra vrijgekomen oppervlakte ontstaan er nieuwe gebruiksmogelijkheden.

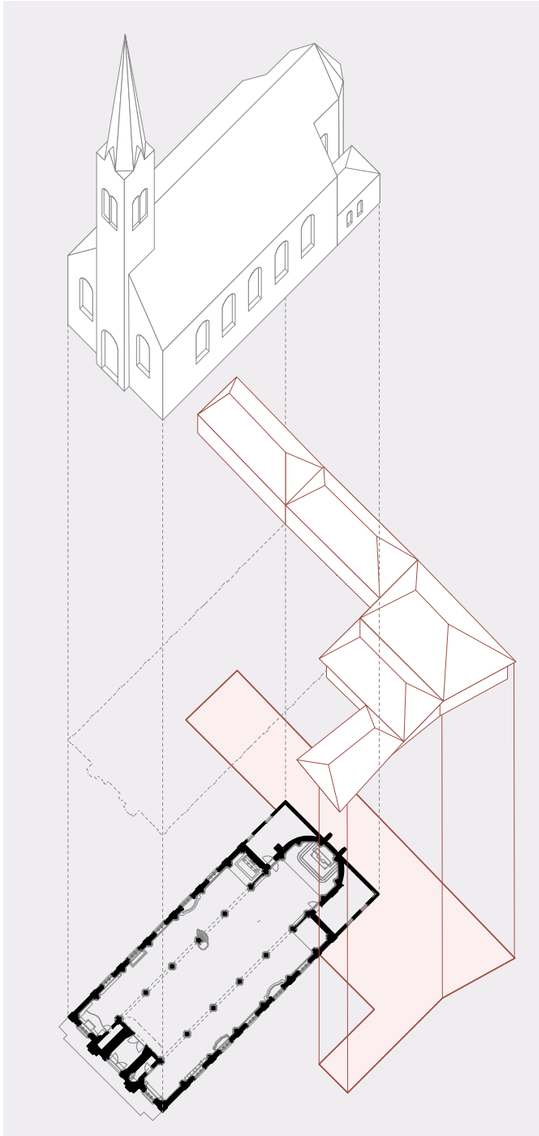

Optie 4

Uitbreidingen buiten het kerkvolume

Indien we de kerk tot een volwaardig gemeenschapscentrum willen uitbouwen, kunnen we ook naast de kerk bijbouwen. Hierdoor kunnen we daadwerkelijk een nieuwe parochiezaal ontwerpen. Dit idee past in de lange Europese traditie van het samengaan van kerk met omliggende tuinen en gebouwen, zoals bij kloosters en abdijen het geval is.

4.3. Openen Kerk

Een ruimte wordt in belangrijke mate gestructureerd en ervaren door er in te bewegen. De centrale inkom, symmetrische opbouw en axiale structuur van de meeste kerkgebouwen versterken het symbolische, religieuze karakter van het interieur door de maximale oriëntatie op het altaar. Een eenvoudige ingreep op dit circulatiepatroon kan het karakter van een kerkruimte al ingrijpend veranderen. Hetzelfde voor de buitenruimte: in het klassieke kerkenplan wordt enkel de publieke ruimte vóór de kerk geactiveerd; de eventueel aangebouwde koren en kapellen vervullen hier vaak geen rol. Door het creëren van nieuwe toegangen of het zorgvuldig toevoegen van nieuwe buitenvolumes kunnen nieuwe plekken ontstaan met een onderscheiden karakter: een informeel buurtpleintje, een logistiek punt met sorteerstraat, een nieuwe zijdelingse as, enz.

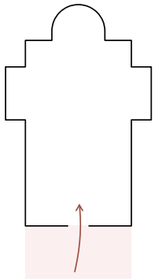

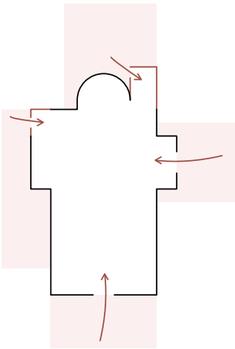

1.

2.

Links:
schema toegangen met publieke pleinen

Rechts:
1. Beeld van een denkbeeldig gotisch interieur zonder aankleding, eerste helft van de 17de eeuw (*bron: Divine Interiors: Experience Churches in the Age of Rubens, p. 127*)
2. Dirck van Delen, Kerkinterieur tijdens de beeldenstorm, 1630 (*bron: Divine Interiors: Experience Churches in the Age of Rubens, p. 136*)

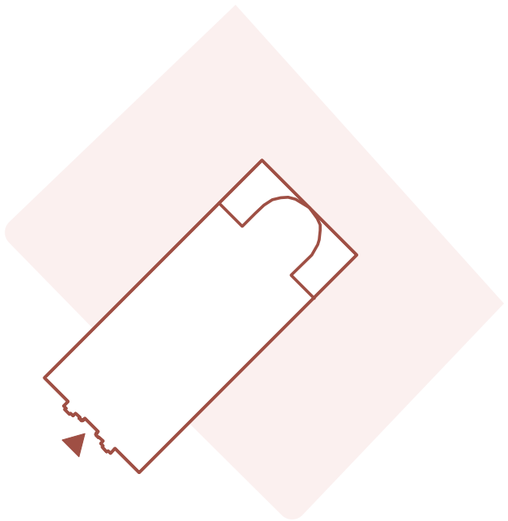

Bestaande toestand

Bestaande toegang aan het kerkplein

De bestaande toegang is prominent aanwezig op het plein. Dit is een sterke ruimtelijke eenheid. Nadeel is de klassieke connotatie van de religieuze functie van het gebouw die met deze symmetrische compositie gepaard gaat. Ook is de inrichting van het plein zelf niet optimaal; door de parkeerplaatsen vlak voor de kerk, wordt dit plein eerder een doorgangsruimte.

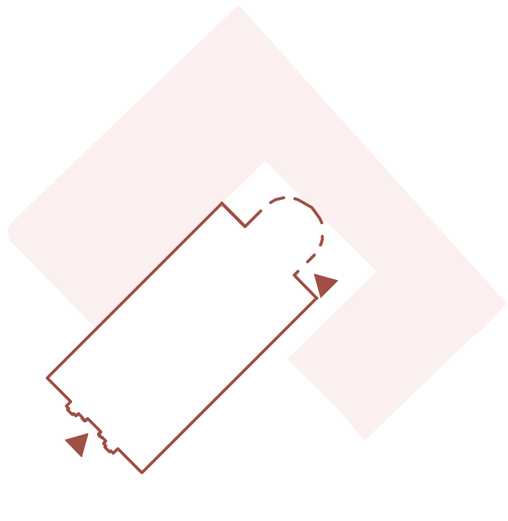

Optie 2

Koor openen naar het kerkhof

De vraag is gesteld om de koorruimte in te richten als plek van afscheid, en ze meer in contact te brengen met het kerkhof. In deze optie interpreteren we dit letterlijk door nieuwe openingen in de koorwand. De oriëntatie van het koor verandert daardoor fundamenteel, met een verrassend effect tot gevolg. Het koor krijgt ook een nieuwe toegang aan de zijkant, zichtbaar vanaf het plein.

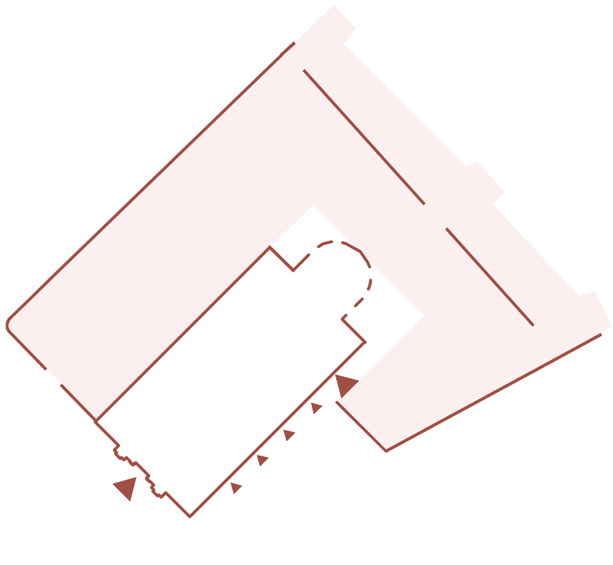

Optie 3

Tuin omarmt kerk en verbindt plein met kerkhof

De ruimtes aan weerszijden van de kerk zijn plein noch park. We kiezen hier voor een uitgesproken assymmetrische inrichting. Links van de kerk komt een tuin; rechts een plein dat aansluit bij de geplande achterliggende woonzone. Door nieuwe openingen in de kerkhofmuur te maken, versmelten tuin en kerkhof tot een sterker organisch geheel.

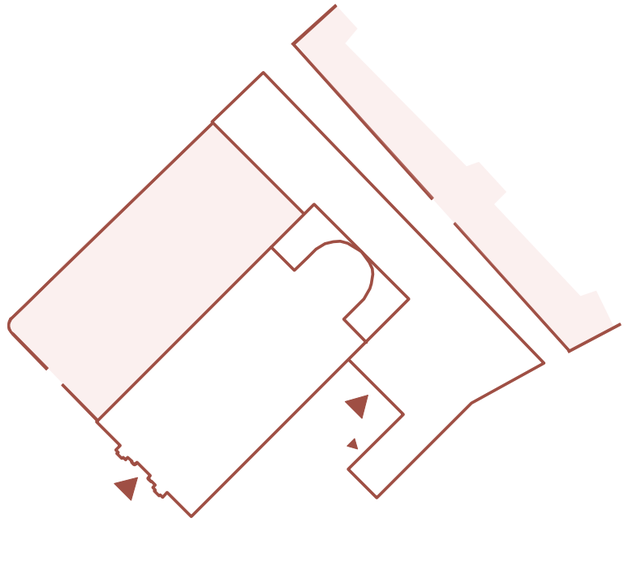

Optie 4

Nieuw inkompaviljoen op voorplein

We bouwen uitbreidingen links en rechts van de kerk. We schuiven deze bouwvolumes zoveel mogelijk naar achteren, zodat de kerk zelf prominent aanwezig blijft. De ruimte links voor de nieuwbouw wordt tuin, de ruimte rechts wordt een voorplein voor het nieuwe gemeenschapscentrum. Een klein paviljoen brengt structuur in de buitenruimte en kan ingericht worden als dorpscafé met terras.

4.4. Decorum

Als ontwerpteam willen wij een duidelijk standpunt innemen over de architectonische taal van onze ingrepen. Wij geloven in een aanpak die inspiratie haalt uit het bestaande; onze ingrepen mikken op continuïteit eerder dan op contrast of breuk. Hoewel veel kerkgebouwen door de eeuwen heen zijn aangepast en verbouwd, verschijnen ze ons vandaag als één continu geheel. Nieuwe ingrepen, hoe contrasterend ook, gebeurden namelijk steeds vanuit een begrip en respect voor het bestaande. Wij willen hierbij aansluiten en dit streven naar continuïteit terug oppikken. Als voorbeeld hiervan zien we de manier waarop het Londense bureau Caruso St-John de renovatie van het Tate Britain museum heeft aangepakt: daar is het nieuwe nauwelijks te onderscheiden van het oude, en toch zeer hedendaags.

Wij willen met eenzelfde subtiliteit ook het religieuze karakter van een kerkinterieur benaderen. Wij geloven dat zelfs in een context van medegebruik een kerk als kerk kan en mag herkend worden. De betekenis die we geven aan de vorm van een gebouw of de symboliek van zijn interieurdecoratie is cultureel bepaald. Dat wordt duidelijk in de afbeeldingen op naastliggende pagina. Beide schilderijen beelden het interieur af van de Onze-Lieve-Vrouwkathedraal in Antwerpen maar door een andere schilder en vanuit een andere invalshoek. De ene verbeeldt daarbij de protestantse visie, met de nadruk op de ruimte als dusdanig en de activiteiten die er zich afspelen; het andere doek verbeeldt, door de nadruk op het architecturale detail, de katholieke visie van het kerkgebouw als een gewijde, sacrale plaats. Wij geloven in de synergie van beide visies: zoals uiteengezet in de inleiding, pleiten wij voor een ‘desacralisering’ van het kerkgebouw tot een krachtige publieke ruimte die een respectvol gebruik afdwingt.

Links:
1. Tate Britain, Caruso St. John

Rechts:
1. H.van Steenwijck,
Interieur van een kathedraal, 1593
2. Isaak van Nickelen,
Interieur van een kathedraal, 1668

1.

2.

Huidige staat kerk

Kerk zonder los en vast meubilair

5. Voorstel vier scenario’s

5.1 Scenario 1: Multifunctionele kerk

Dit scenario probeert om met minimale investeringen de kerk als een multifunctionele ruimte in te richten. De ingreep houdt de totale ruimte van de kerk zoveel mogelijk intact.

Sacristieën en zijkapellen

De bestaande sacristieën kunnen ingericht worden als dienende ruimtes met bergingen, sanitairen en keukens. Zo ook zijn de kapellen aan de voor- en achterzijde van de zijbeuken ruimtes die gemakkelijk af te scheiden zijn van de hoofdruimte.

Losse elementen in de kerkruimte

Een gordijnwand kan van het koor een aparte ruimte maken. Door de gordijnrail rondomrond te voorzien ontstaan verscheidene gebruiksmogelijkheden. Aan de voorzijde van het schip voorzien we twee vrijstaande paviljoenen. Deze wanden zijn geschikt om tentoonstellingen een plaats in te geven. Ze kunnen via een aangepast ontwerp ook allerhande andere functies herbergen: onthaal, leeshoek, toeristische dienst of gewoonweg berging.

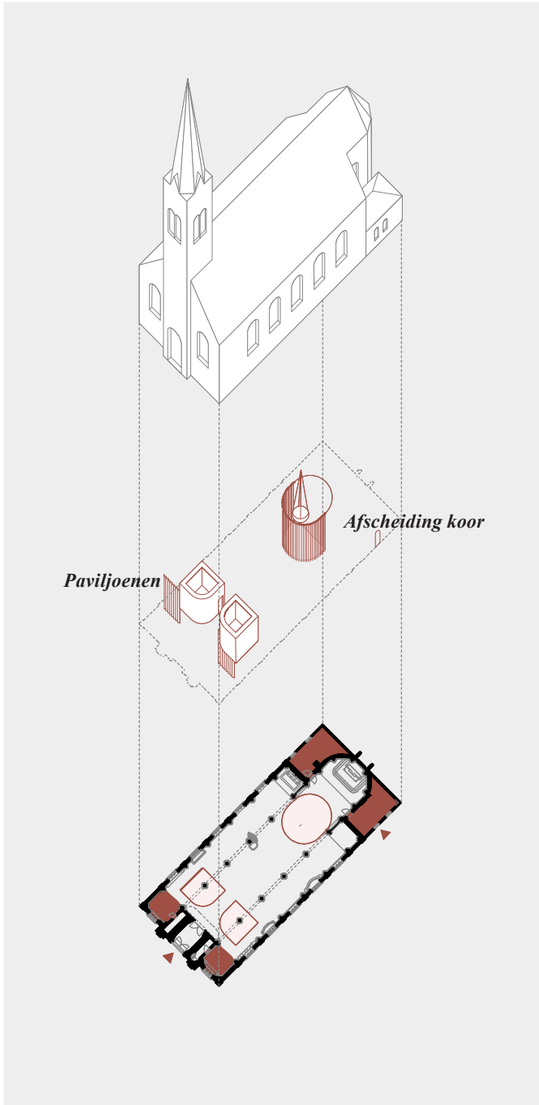

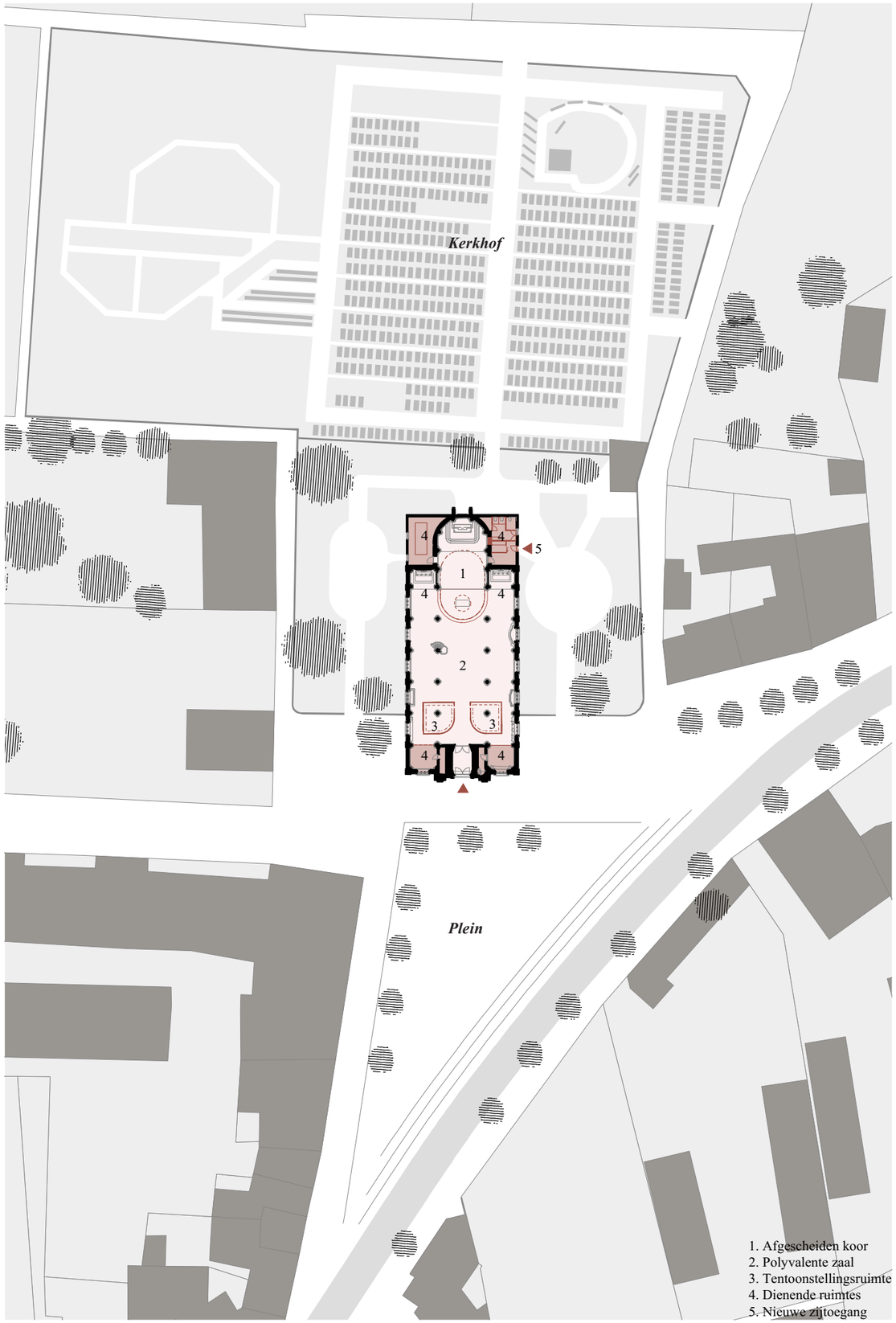

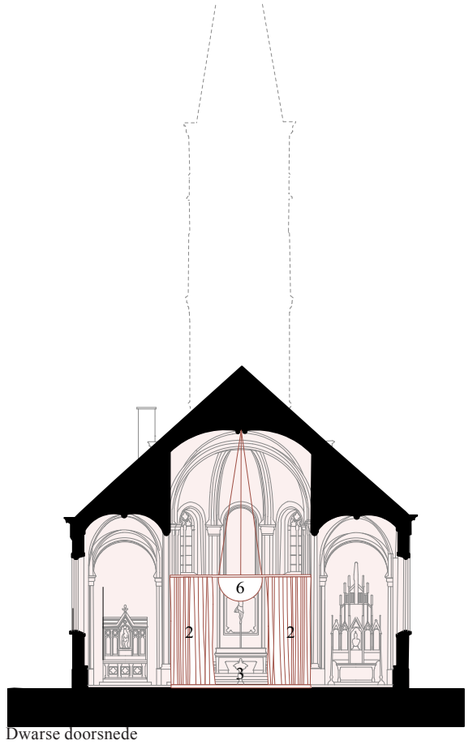

Dwarse doorsnede

Langse doorsnede

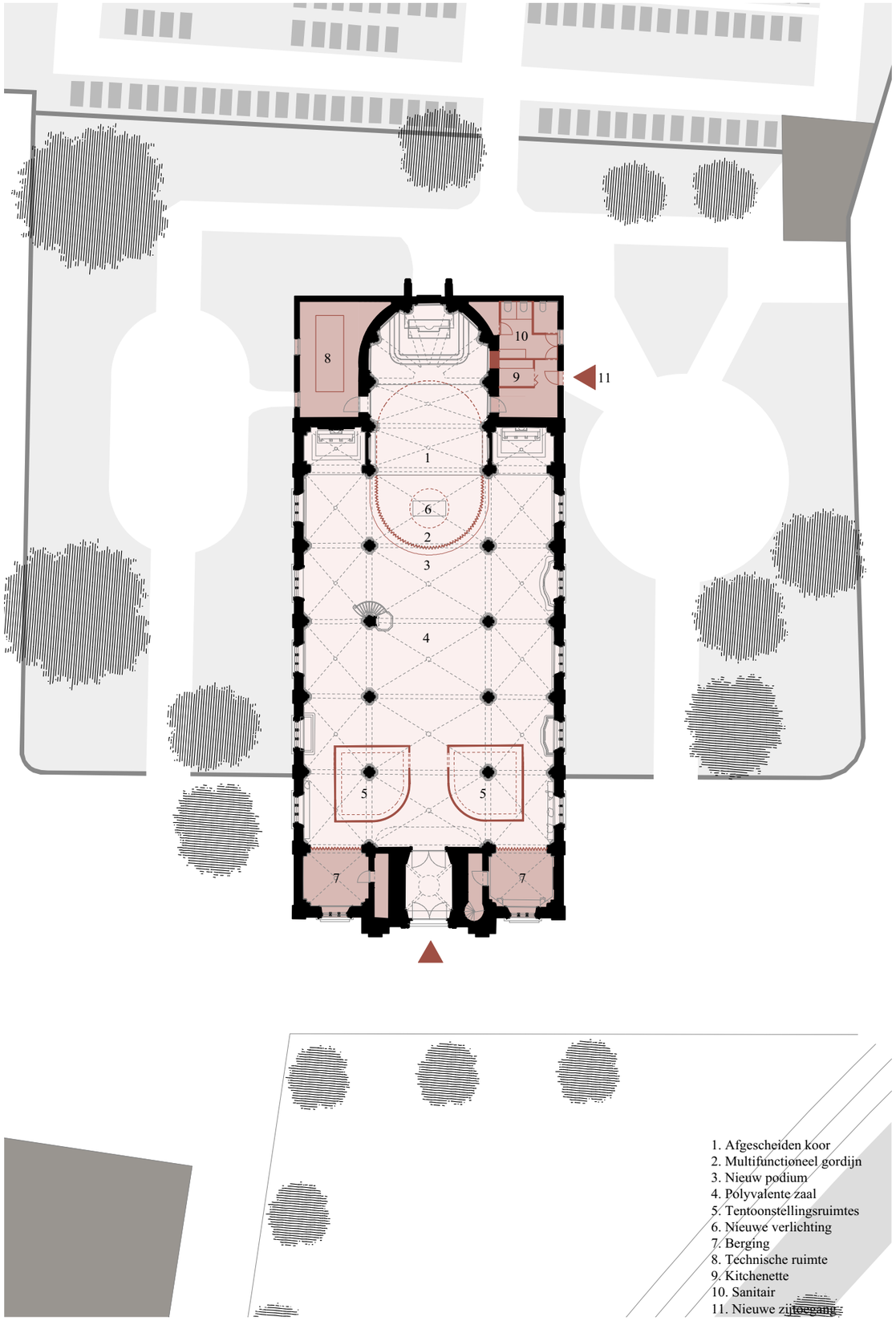

1. Afgescheiden koor
2. Multifunctioneel gordijn
3. Nieuw podium
4. Polyvalente zaal
5. Tentoonstellingsruimtes
6. Nieuwe verlichting
7. Berging
8. Technische ruimte
9. Kitchenette
10. Sanitair
11. Nieuwe zijtoegang

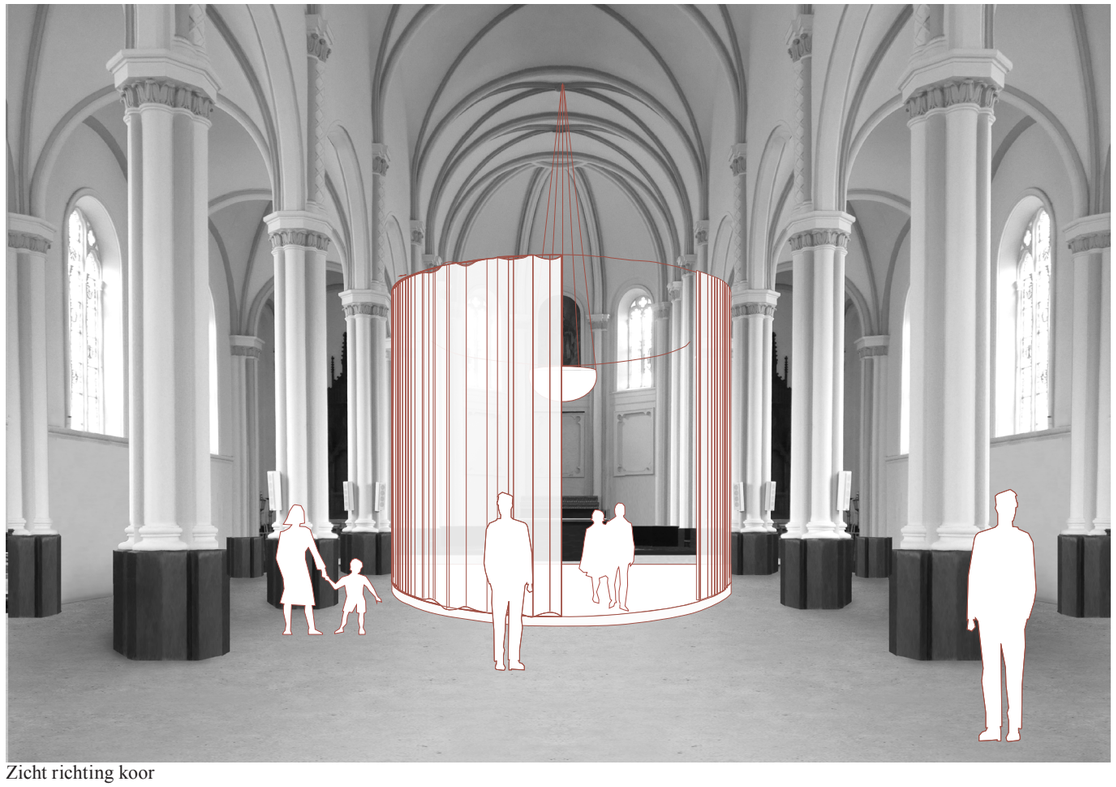
Zicht richting koor

Zicht vanuit het kerkhof

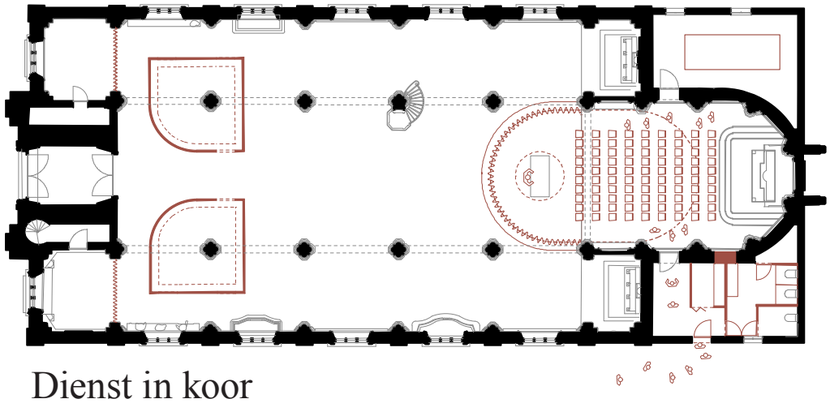

Dienst in koor
100p

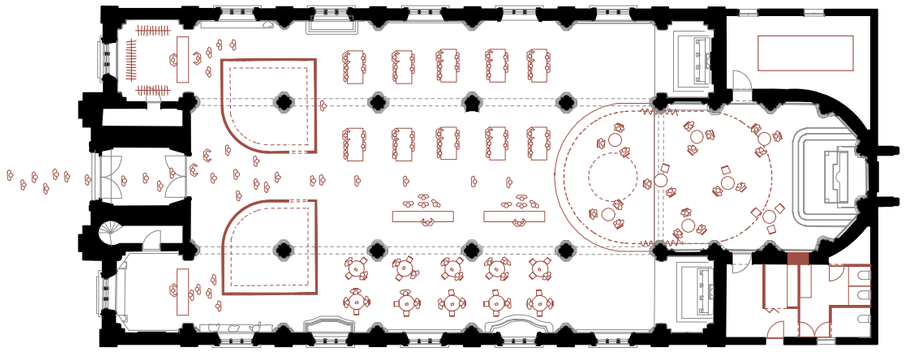

Feest in schip en koor
300p

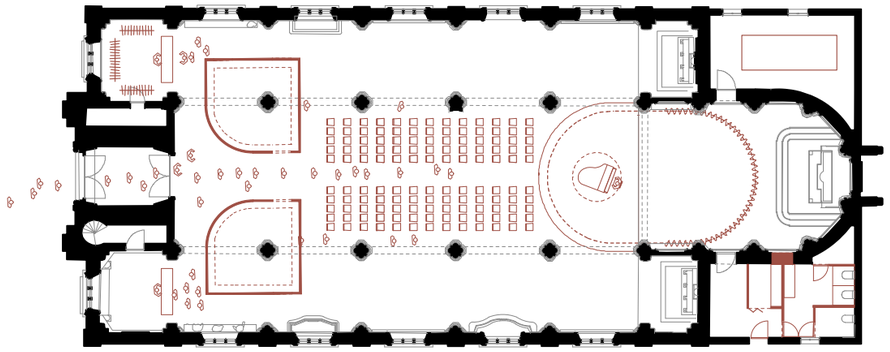

Concert
150p

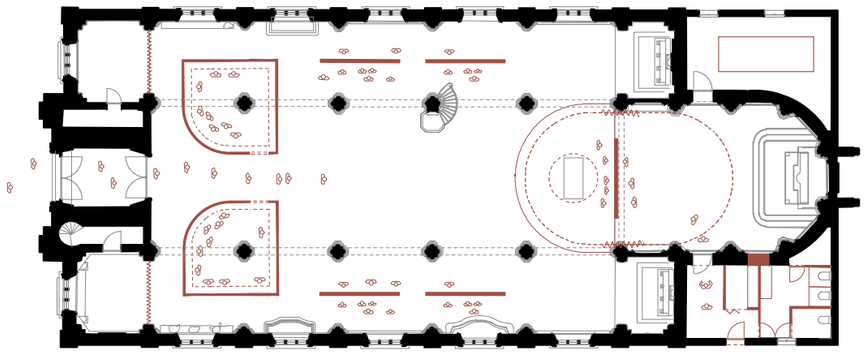

Tentoonstelling
250p

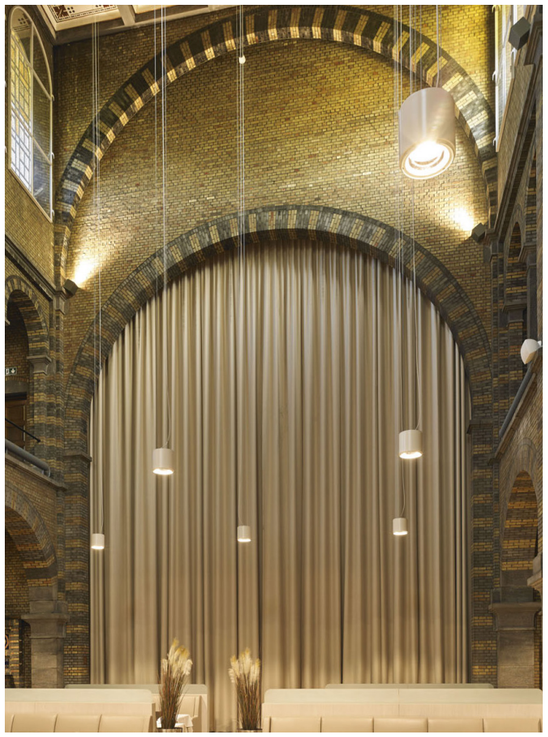

1
2

Gordijnwand

3
4

Verlichtingselement

1. Sint Willibrorduskerk, Bovenbouw, 2008;
Bron: https://bovenbouw.be/#!/projecten/aanpassing-interieur-sint-willibrorduskerk
2. WZC Sint-Vincentius Leuven, 360 architecten, 2010;
Bron: https://www.onroerenderfgoed.be/nl/actueel/blog/een-parel-van-herbestemming/
3-4. Chapelle Corneille auditorium de Normandie, Atelier d´Architecture King Kong, 2016; Bron: https://divisare.com/projects/324201-atelier-d-architecture-king-kong-chapelle-corneille-auditorium-de-normandie

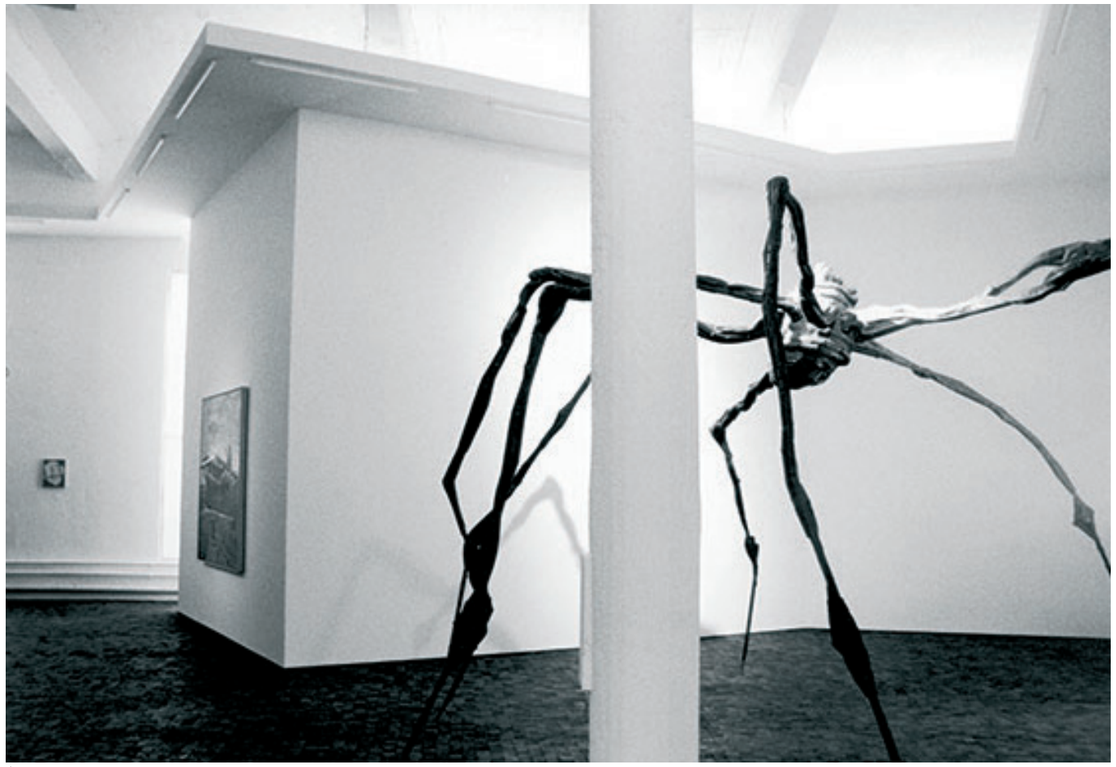

1

2

3

Paviljoenen in de kerk

Afbeeldingen:
1-2. Lokremise, Robbrecht en Daem architecten, Sankt Gallen, 2000;
Bron: http://www.robbrechtendaem.com/projects/museums-galleries/lokremise-%E2%80%93-hauser-wirth
3. Press box, Set Architects, Rome, 2017;
Bron: https://divisare.com/projects/367192-set-architects-marco-cappelletti-press-box

1
Theater

2
Concert

Afbeeldingen:
1. Amuz Augustinus muziekcentrum Antwerpen;
Bron: http://crkc.be/amuz-augustinus-muziekcentrum
2. Concert in St-Pieterskerk Vissenaken,
Bron: https://www.flickr.com/photos/opgewektienen/4466005551/

1

Feest

2

Afbeeldingen:
1. Parnassus, Gent;
Bron: http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141221_01441820
2. Kulturkirche Altona, Hamburg;
Bron: https://www.fiylo.de/location-hamburg/kulturkirche-altona-2251/

1

2

Buurtbijeenkomsten, streekmarkten

Afbeeldingen:
1-2. Boerenmarkt Sint-Amands, Roeselare;
Bron: http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141221_01441820

1

Studenten tijdens de blokperiode

2

Afbeeldingen:
1. Amuz Augustinus Antwerpen;
Bron: http://crkc.be/amuz-augustinus-muziekcentrum
2. St-Pieterskerk Vissenaken,
Bron: https://www.flickr.com/photos/opgewektienen/4466005551/

5.2 Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor

Dit scenario gaat een stap verder. We maken een onderscheid tussen het voorste deel en het achterste deel van de kerk. De ruimte aan de voorzijde voor gemeenschapsfuncties wordt betrokken bij het plein, het koor aan de achterzijde wordt betrokken bij het kerkhof. Beide ruimtes worden van elkaar afgescheiden met een halfhoge wand. Het ruimtegevoel blijft behouden door de doorlopende zichten boven de wand. Ook een gebruik in heel de kerk blijft mogelijk door openingen in deze wand te voorzien.

Koor openen naar het kerkhof

Er wordt de vraag gesteld om de koorruimte in te richten als plek van afscheid, en deze meer in contact te brengen met het kerkhof. We nemen dit letterlijk op en maken nieuwe openingen in de achterwand. De oriëntatie van het koor verandert fundamenteel, wat een verrassend effect heeft. We voorzien de nieuwe toegang van dit kerkgedeelte aan de zijflank, zichtbaar vanaf het plein.

Geïntegreerde mezzanines en wanden in het schip

Door halfopen wanden en plaatselijk mezzanines te integreren in de bestaande kerkruimte, creëren we een grotere diversiteit aan ruimtes. Door deze opdelingen en de extra vrijgekomen oppervlakte ontstaan er nieuwe gebruiksmogelijkheden. De ruimte wordt meer geschikt als zaal voor gemeenschapsactiviteiten. Op de mezzanines ontstaan plekken voor kleinere activiteiten.

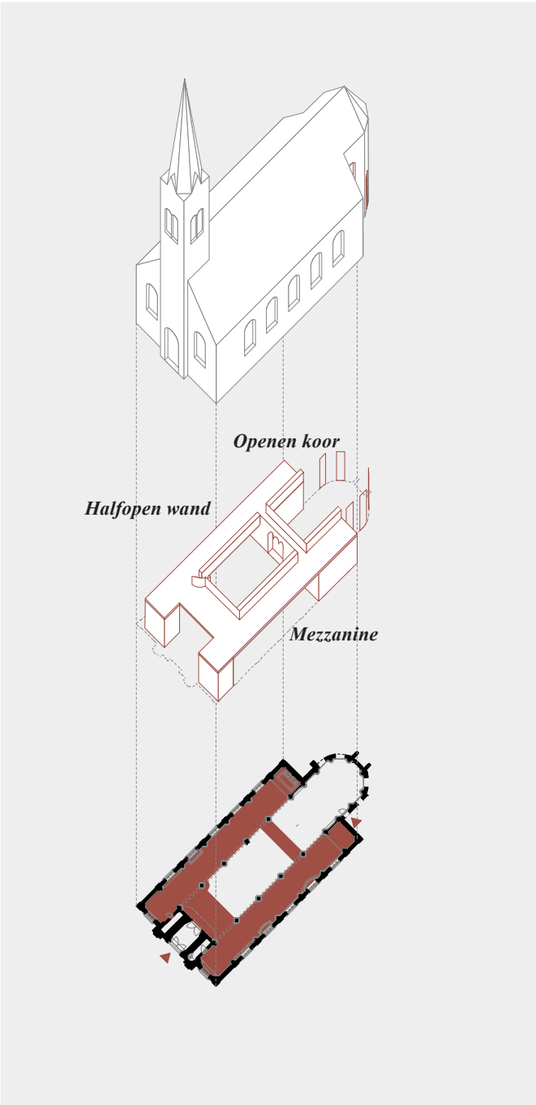

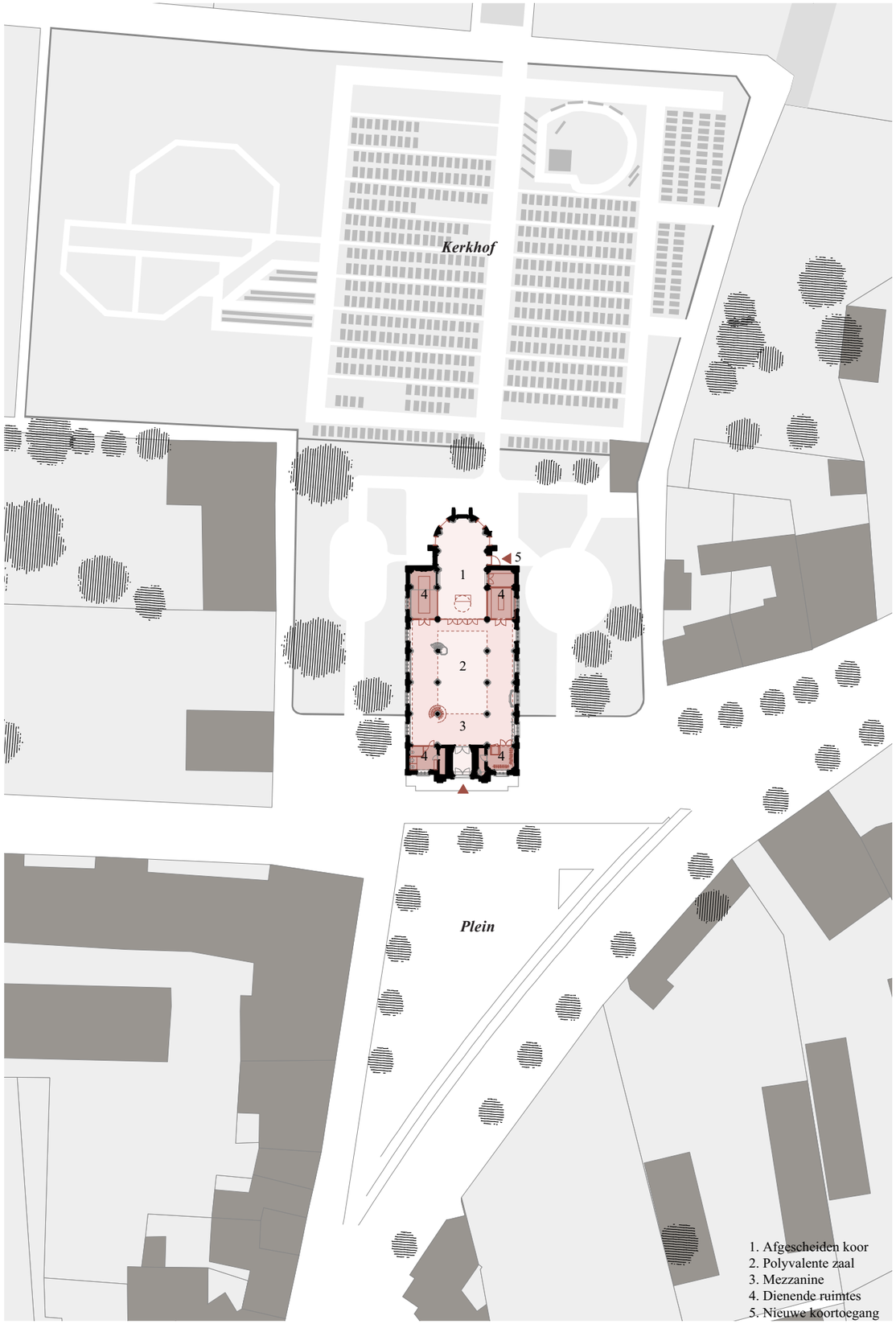

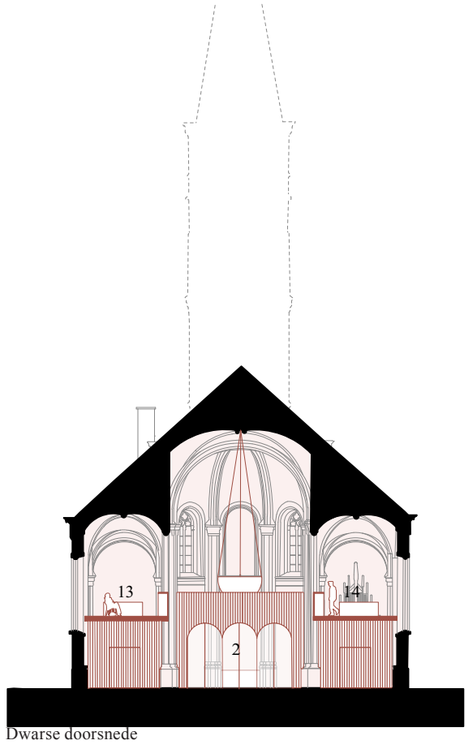

Dwarse doorsnede

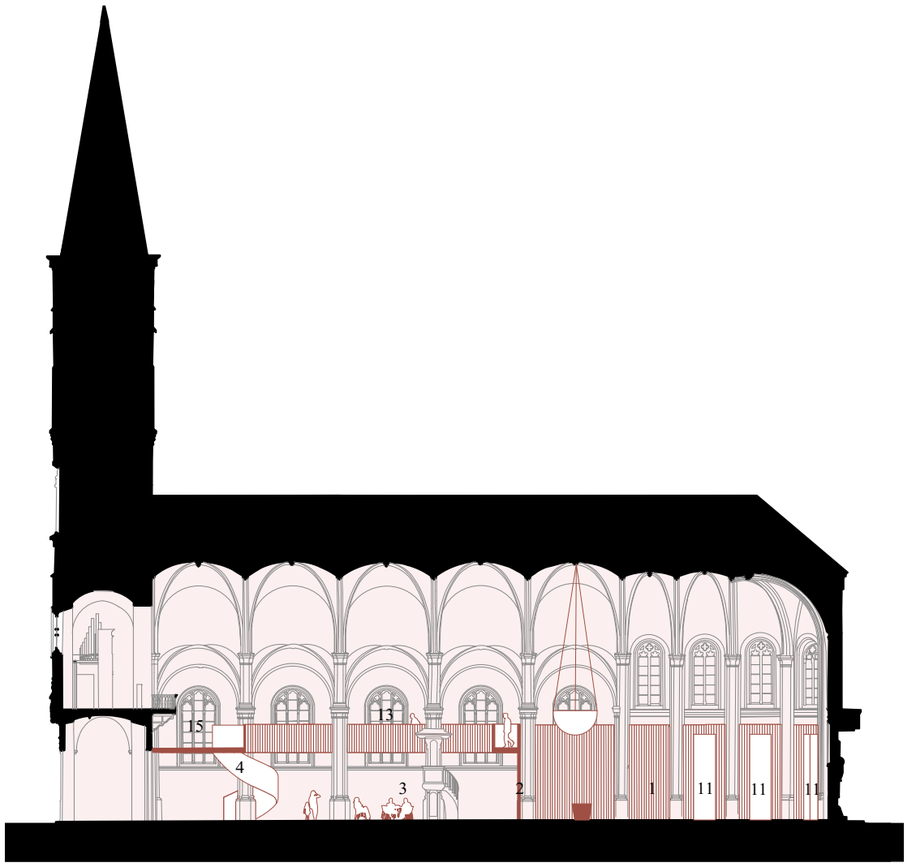

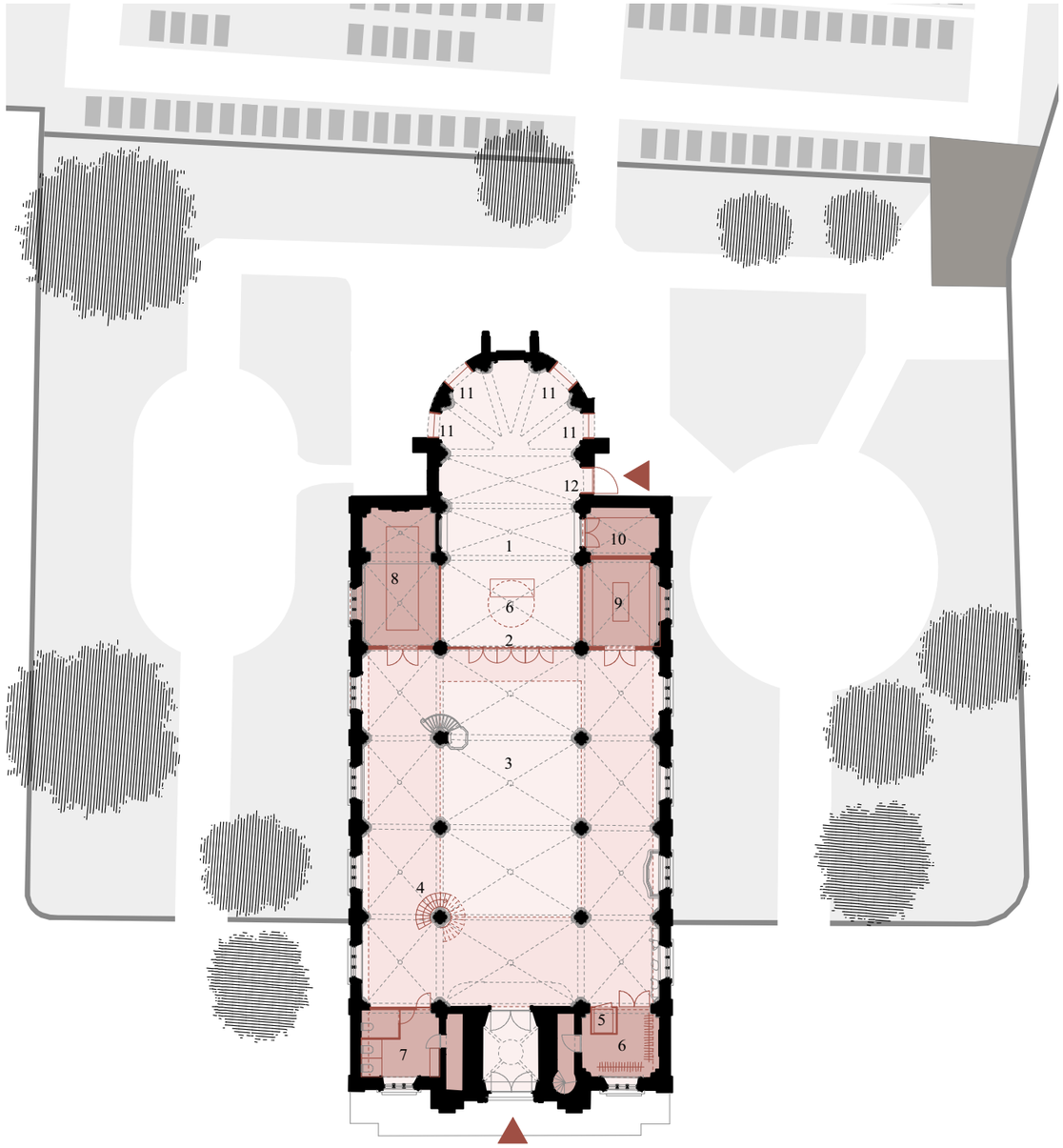

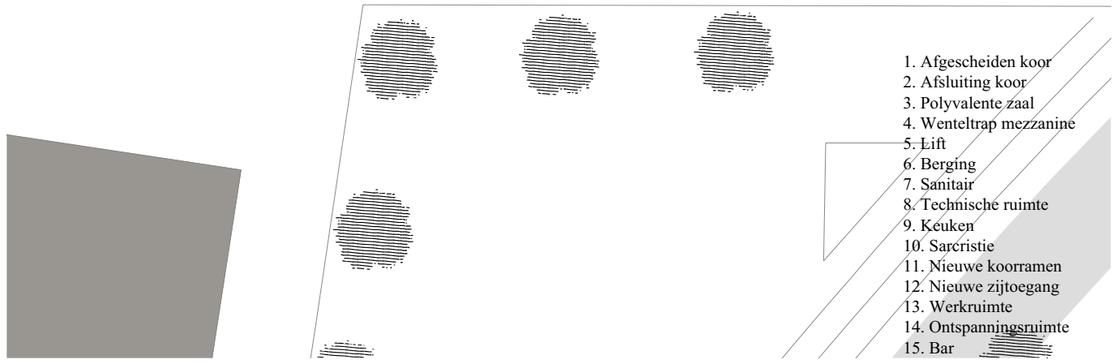

1. Afgescheiden koor
2. Afsluiting koor
3. Polyvalente zaal
4. Wenteltrap mezzanine
5. Lift
6. Berging
7. Sanitair
8. Technische ruimte
9. Keuken
10. Sacristie
11. Nieuwe koorramen
12. Nieuwe zijtoegang
13. Werkruimte
14. Ontspanningsruimte
15. Bar

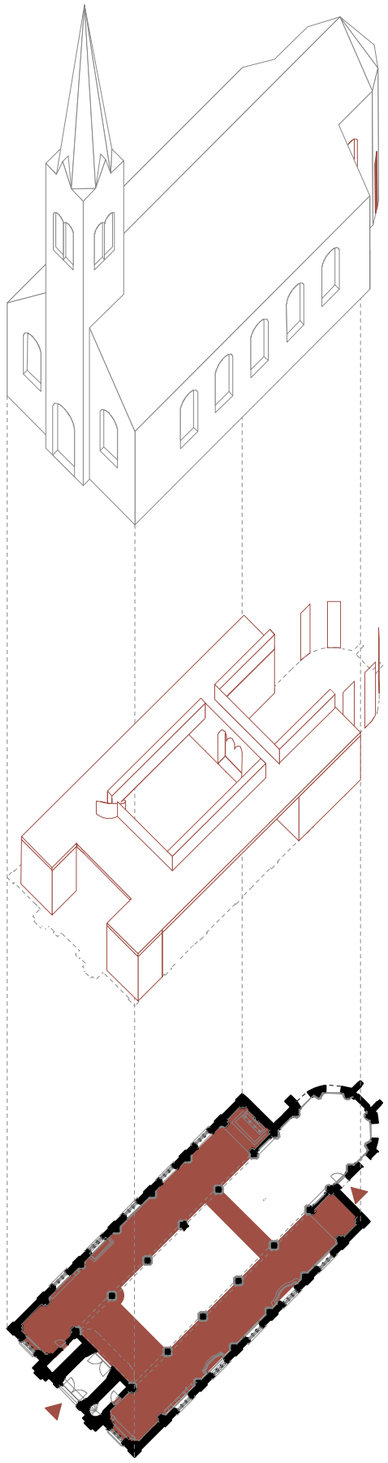

Axonometrisch zicht

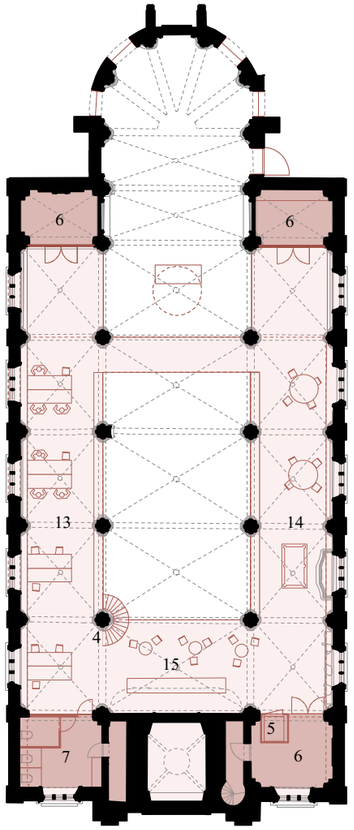

Plan +1

1. Afgescheiden koor
2. Afsluiting koor
3. Polyvalente zaal
4. Wenteltrap mezzanine
5. Lift
6. Berging
7. Sanitair
8. Technische ruimte
9. Keuken
10. Sarcristie
11. Nieuwe koorramen
12. Nieuwe zijtoegang
13. Werkruimte
14. Ontspanningsruimte
15. Bar

Zicht richting koor

Zicht vanuit het kerkhof

5.3 Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts

Dit scenario exploreert de relatie met de buitenruimtes gelegen links en rechts van de kerk.

Tuin omarmt kerk en verbindt plein met kerkhof

De ruimtes aan weerszijden van de kerk zijn plein noch park. We kiezen hier voor een uitgesproken assymmetrische inrichting. Links van de kerk komt een tuin; rechts een plein dat aansluit bij de geplande achterliggende woonzone. Door nieuwe openingen in de kerkhofmuur te maken, versmelten tuin en kerkhof tot een sterker organisch geheel. Deze tuinmuur speelt een belangrijke rol. De originele geperforeerde muur rond het kerkhof wordt minder belangrijk als grens. Een nieuwe tuinmuur die naar voren wordt geplaatst manifesteert de tuin (kerkhof) meer aan de pleinzijde.

Koor openen naar het kerkhof

Geïntegreerde mezzanines en wanden in het schip, assymmetrisch plan

In tegenstelling tot het vorige scenario, dat meer uitgaat van een klassieke symmetrische opbouw, ontwerpen we hier een assymmetrische planschikking. De gevel aan de rechterzijde, de pleinzijde, wordt geopend; de relatie tussen binnen en buiten is zo direct mogelijk. Aan de linkerzijde, de tuinzijde, voorzien we de kleinere ruimtes, die een meer intieme relatie met het groen zoeken.

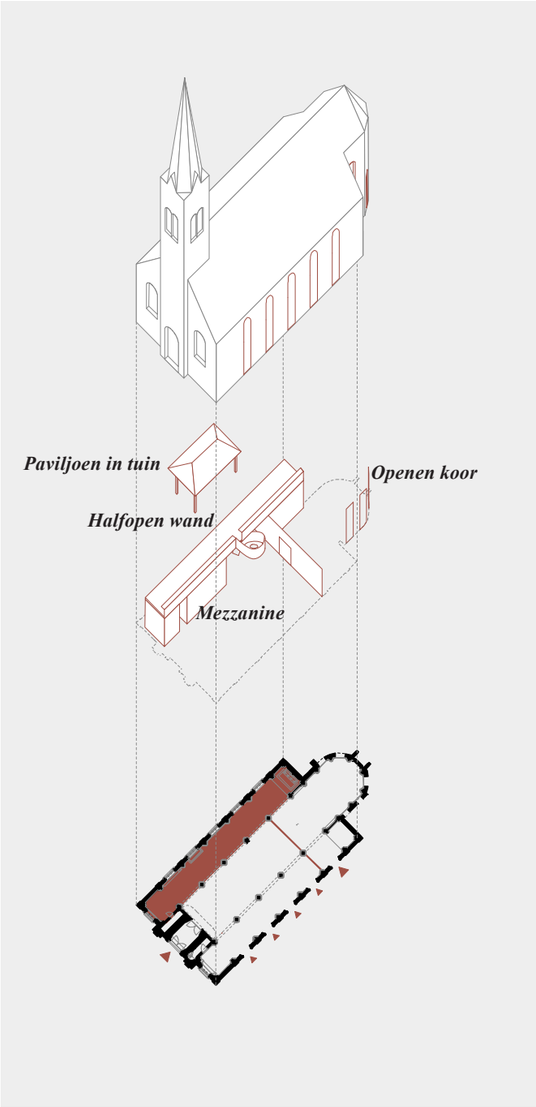

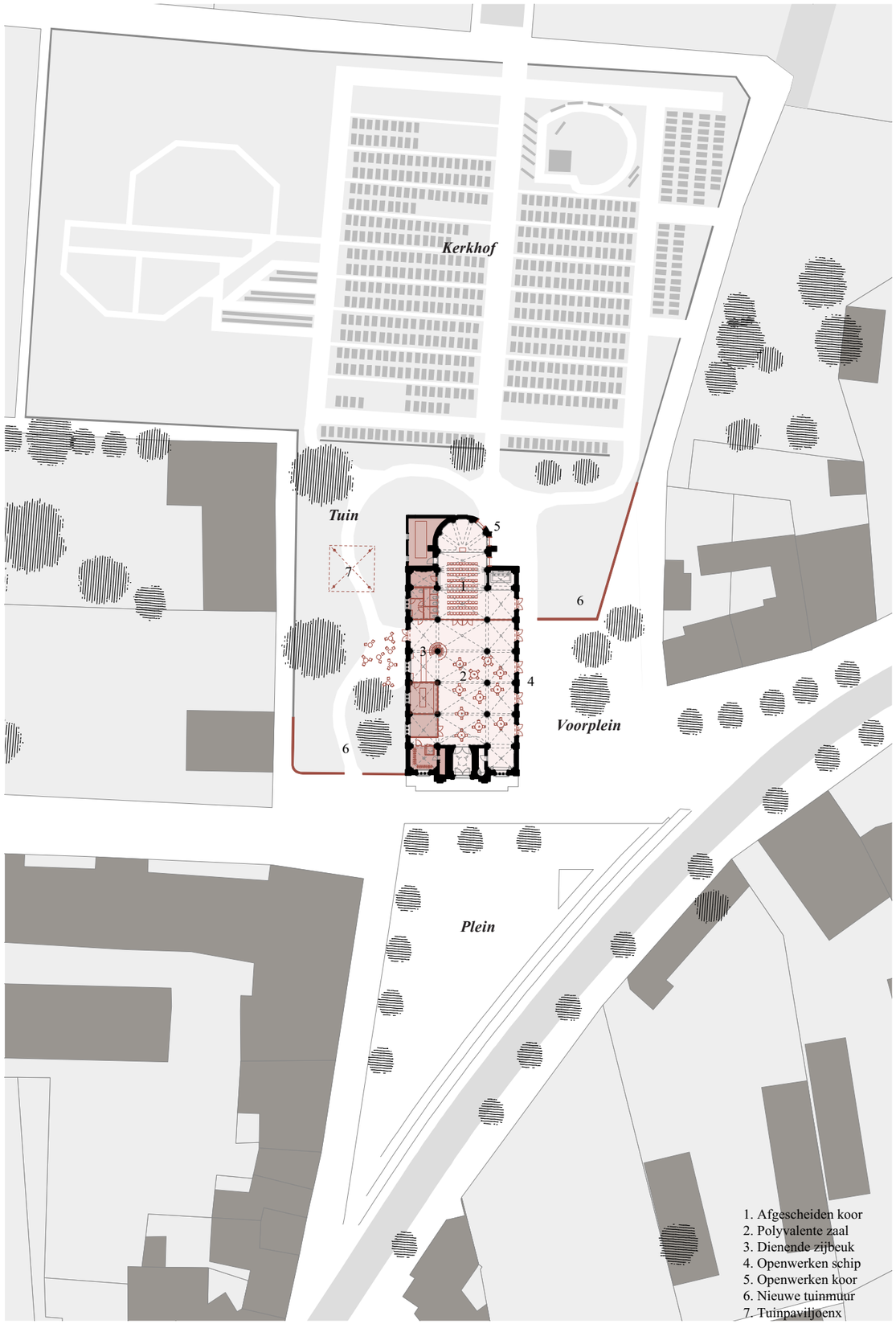

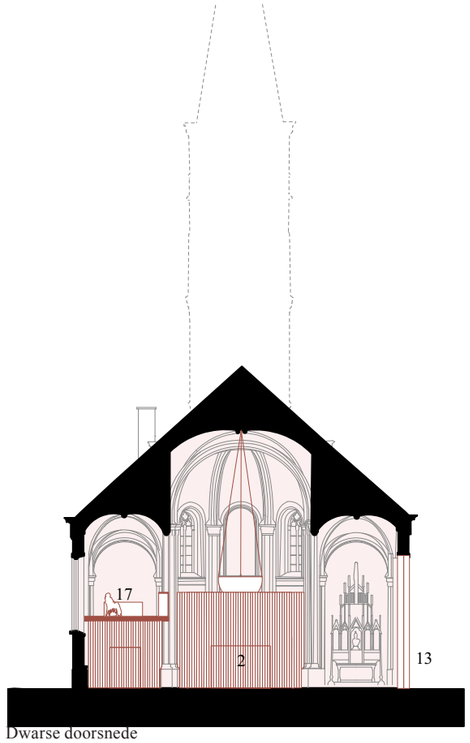

Dwarse doorsnede

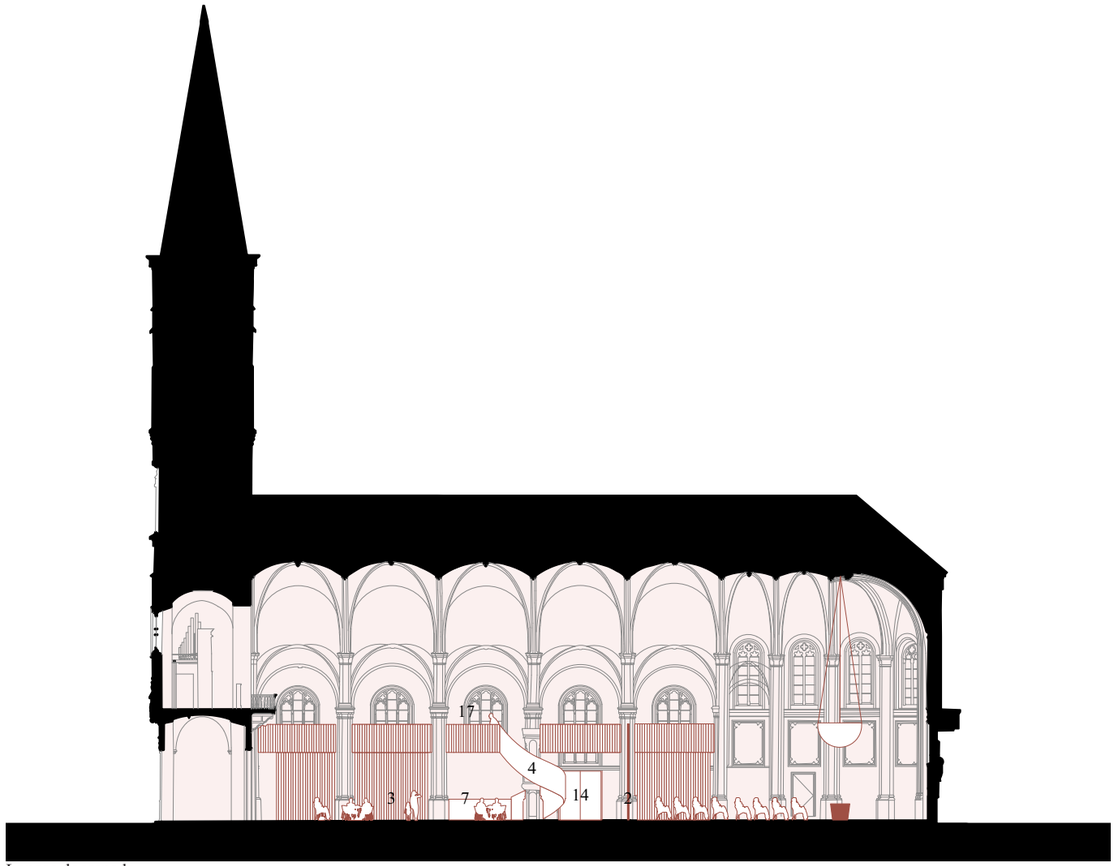

Langse doorsnede

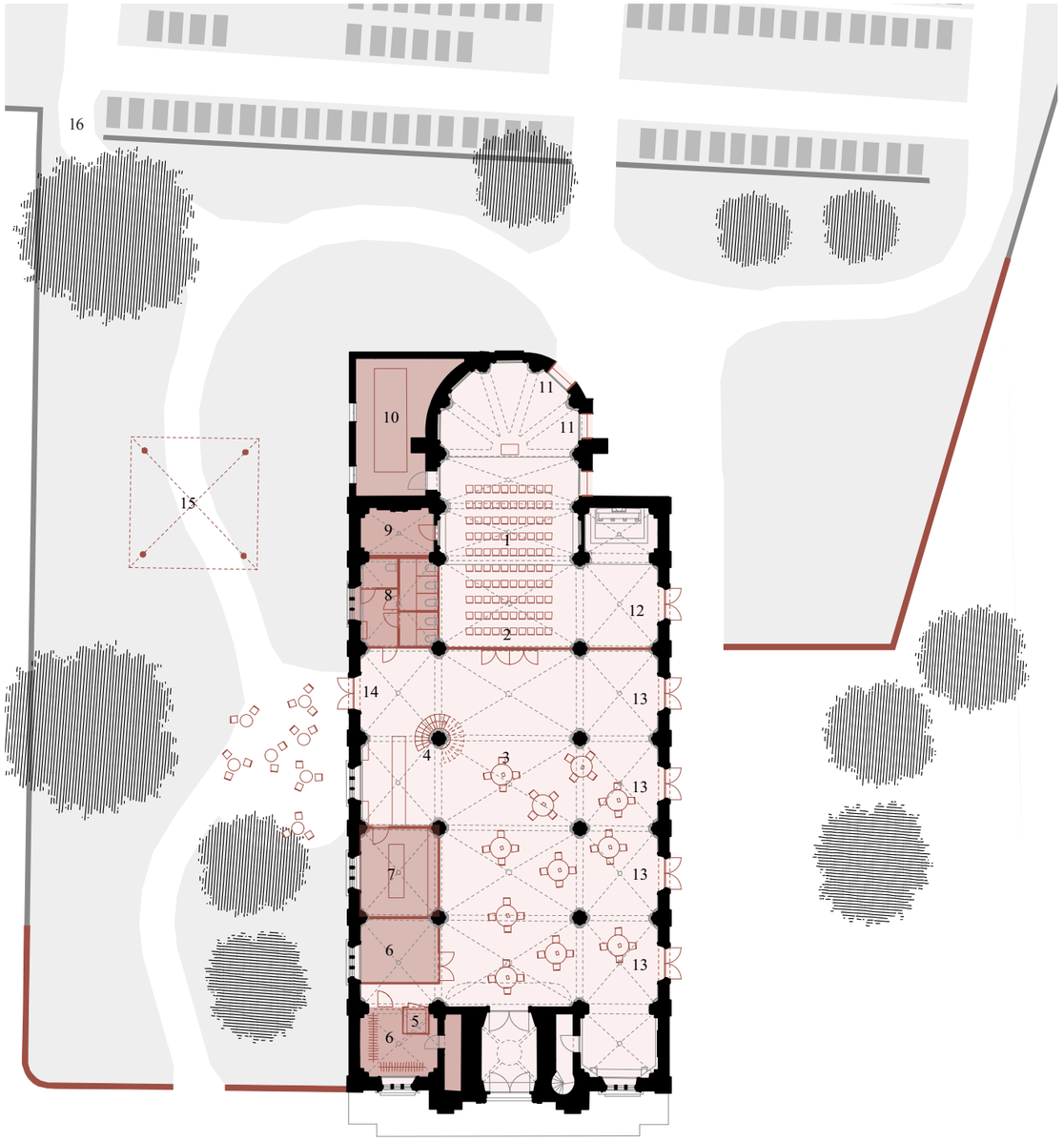

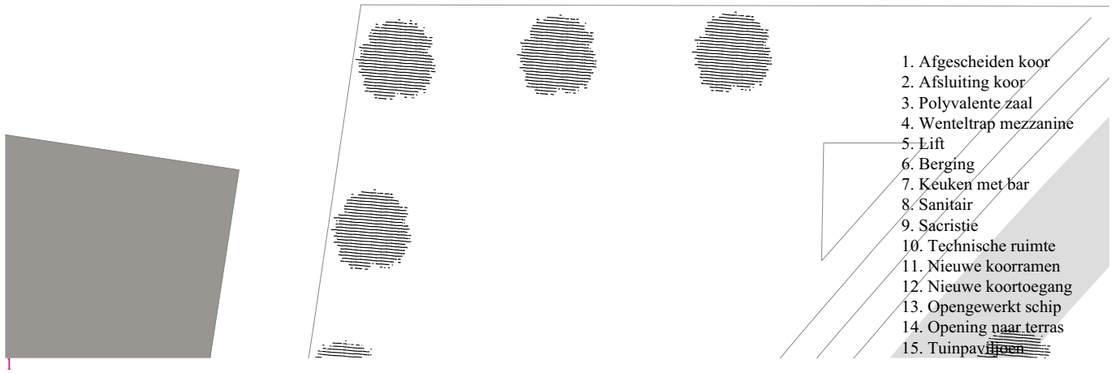

1. Afgescheiden koor
2. Afsluiting koor
3. Polyvalente zaal
4. Wenteltrap mezzanine
5. Lift
6. Berging
7. Keuken met bar
8. Sanitair
9. Sacristie
10. Technische ruimte
11. Nieuwe koorramen
12. Nieuwe koortoegang
13. Opengewerkt schip
14. Opening naar terras
15. Tuinpaviljoen

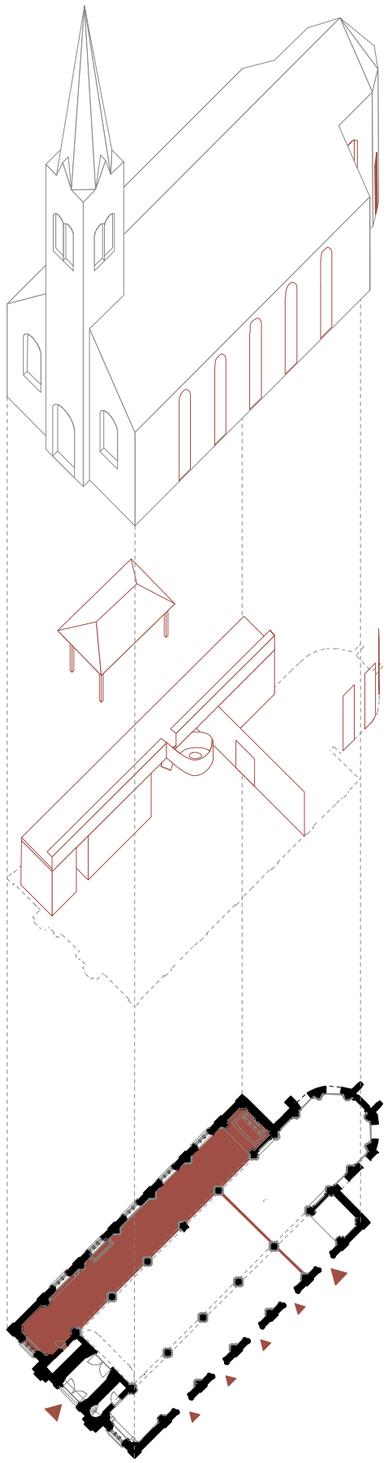

Axonometrisch zicht

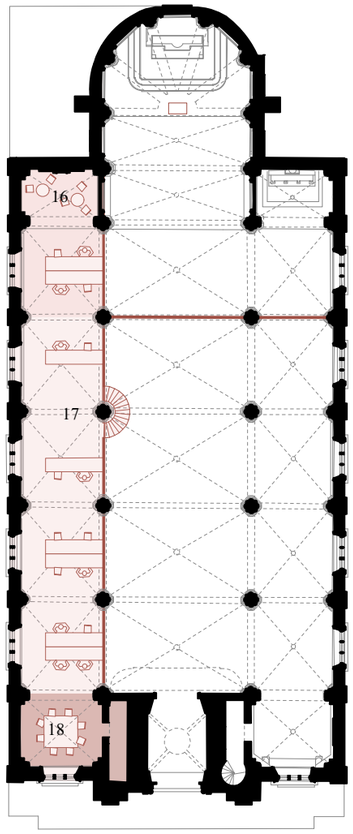

Plan +1

1. Afgescheiden koor
2. Afsluiting koor
3. Polyvalente zaal
4. Wenteltrap mezzanine
5. Lift
6. Berging
7. Keuken met bar
8. Sanitair
9. Sacristie
10. Technische ruimte
11. Nieuwe koorramen
12. Nieuwe koortoegang
13. Opengewerkt schip
14. Opening naar terras
15. Tuinpaviljoen
16. Zitruimte
17. Werkruimte
18. Vergaderzaal

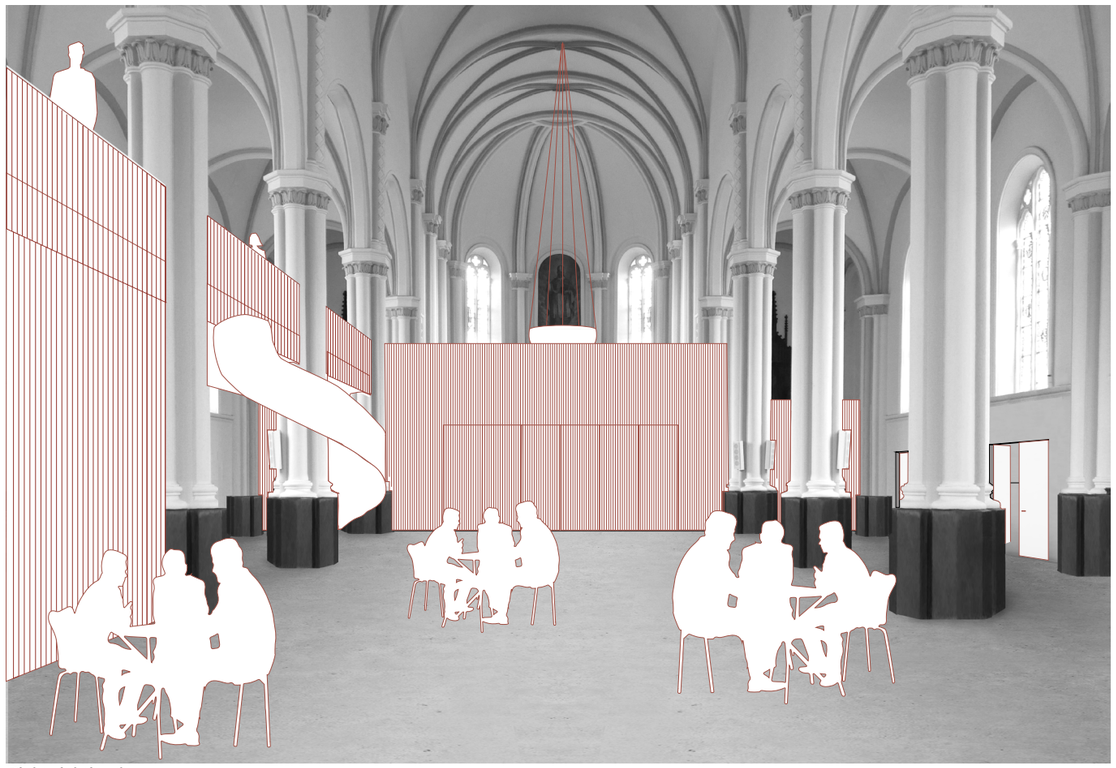

Zicht richting koor

Zicht vanuit het kerkhof

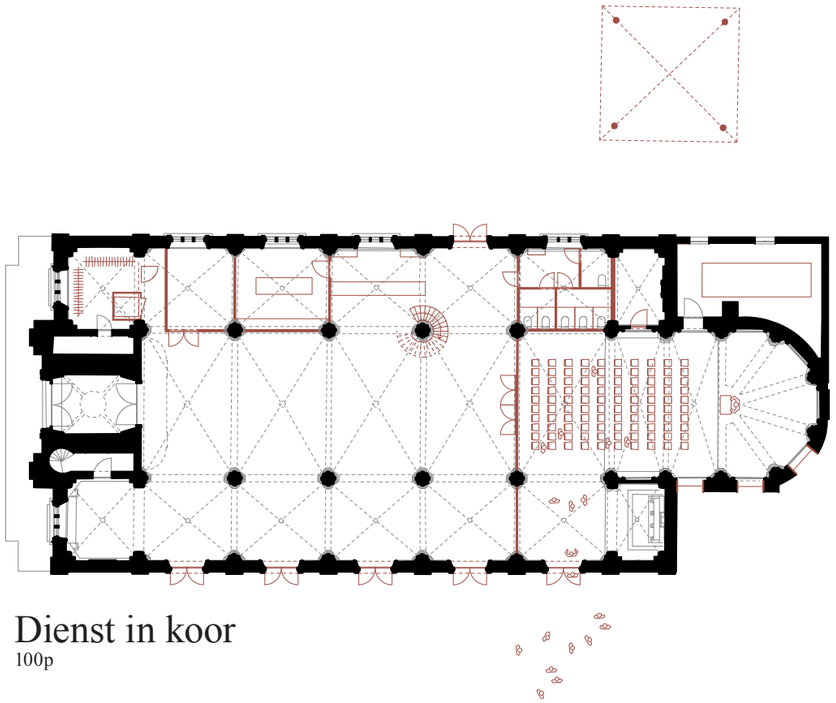

Dienst in koor
100p

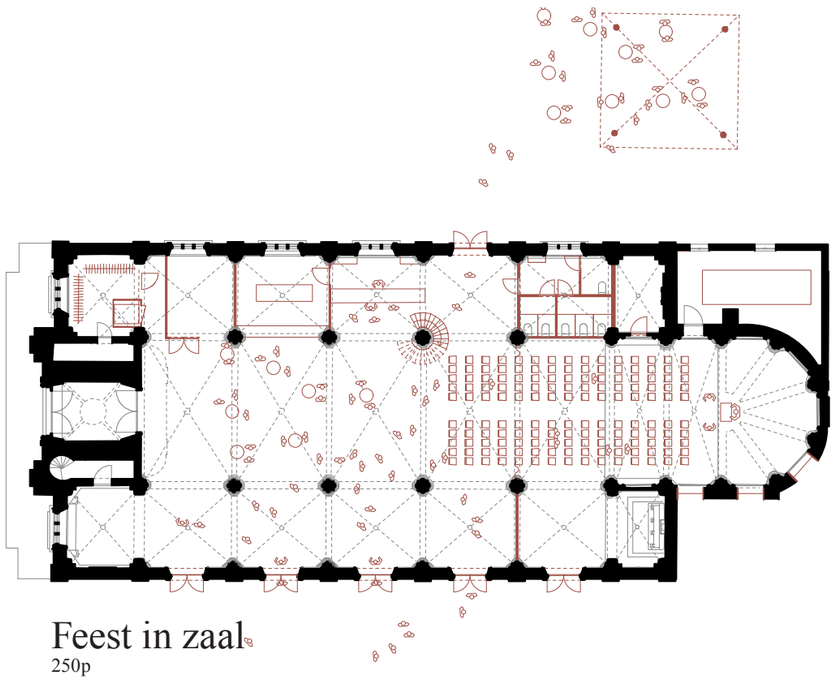

Feest in zaal
250p

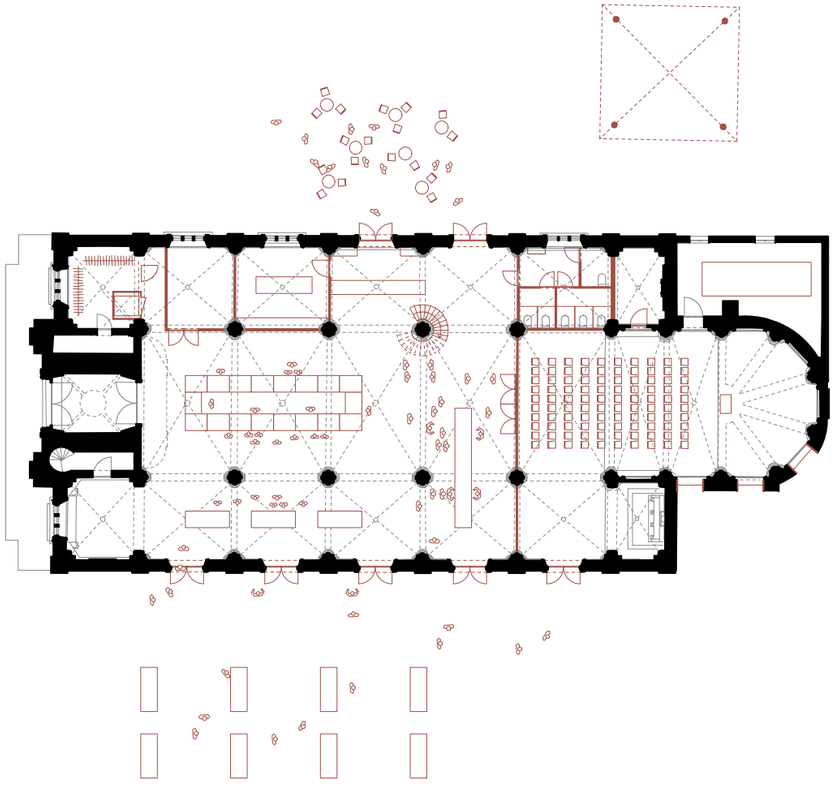

Streekmarkt
250p

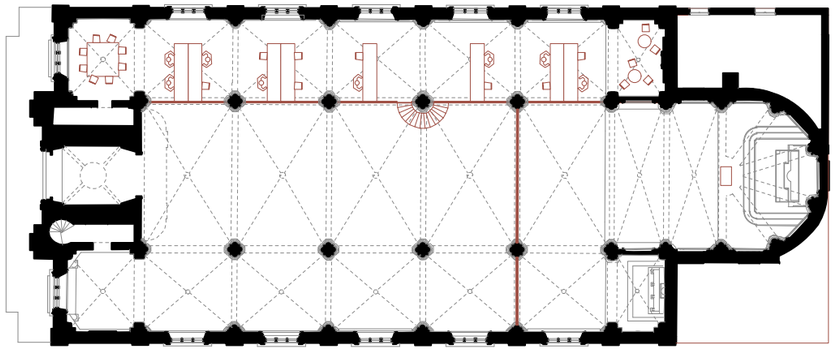

Activiteiten in mezzanine
40p

Referenties

1

2

3

Paviljoen in de tuin

Afbeeldingen:
1. Tuinpaviljoen, Studiospazio, Suzzara, 2016;
Bron: https://divisare.com/projects/346726-studiospazio-stefano-graziani-workshop-garage-in-a-garden
2-3. Swiss Reformation Pavilion, Christ & Gantenbein,Wittenberg, 2017;
Bron: https://divisare.com/projects/348072-christ-gantenbein-stefano-graziani-swiss-reformation-pavilion

5.4 Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-
centrum omarmt de kerk

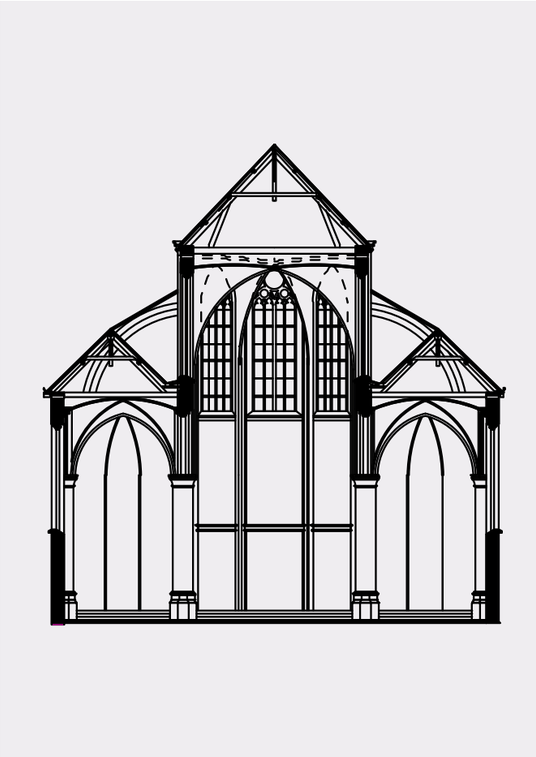

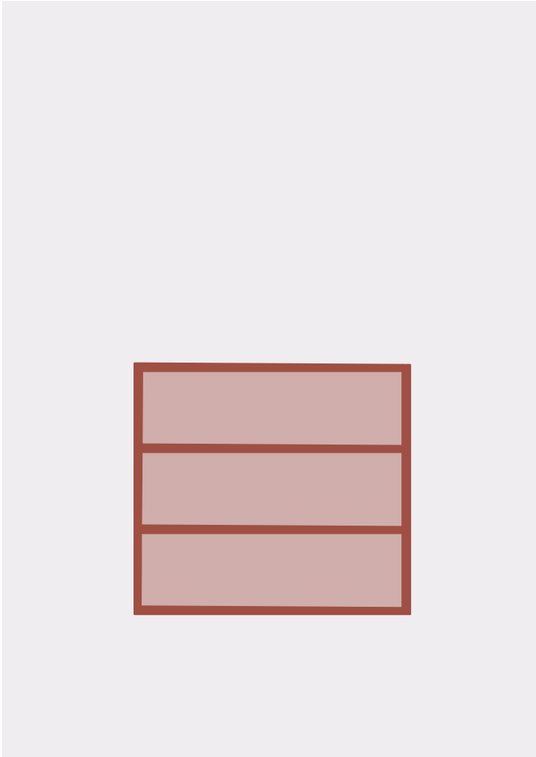

Analyse
Comfortlogica van gebouwen

(Henk Pijpaert Engineering)

Historisch gebouw

- Vooral geschikt voor korte verblijven
- Het klimaat heeft een eigen logica bepaald door de hoge massa van het gebouw
- Wintercomfort is moeilijk haalbaar. Een goede oplossing voor tijdelijke evenementen is het duitse MAAR systeem, waarbij er redelijk eenvoudig een goede basistemperatuur kan worden gerealiseerd (16°C - 18°C)
- Zomercomfort is gemakkelijk haalbaar. Op warme zomerdagen zijn deze plekken aangenaam en koel.

Nieuwbouw

- Vooral geschikt als constante verblijfplaats.
- Hedendaagse regelgeving streeft naar luchtdichte en goed geïsoleerde gebouwen.
- Wintercomfort is gemakkelijk haalbaar door doorgedreven luchtdichtheid en isolatie.
- Zomercomfort is moeilijker haalbaar. Al snel moeten er oplossingen zoals koeling worden aangeboden om het ideale comfort te waarborgen.

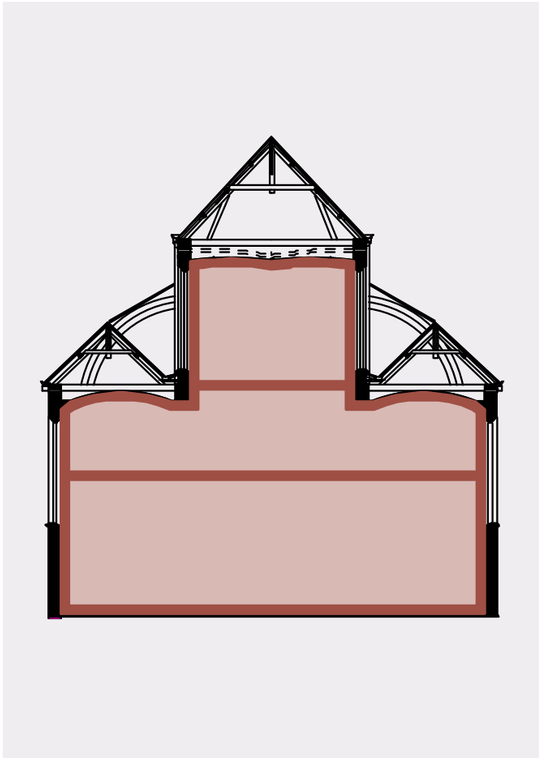

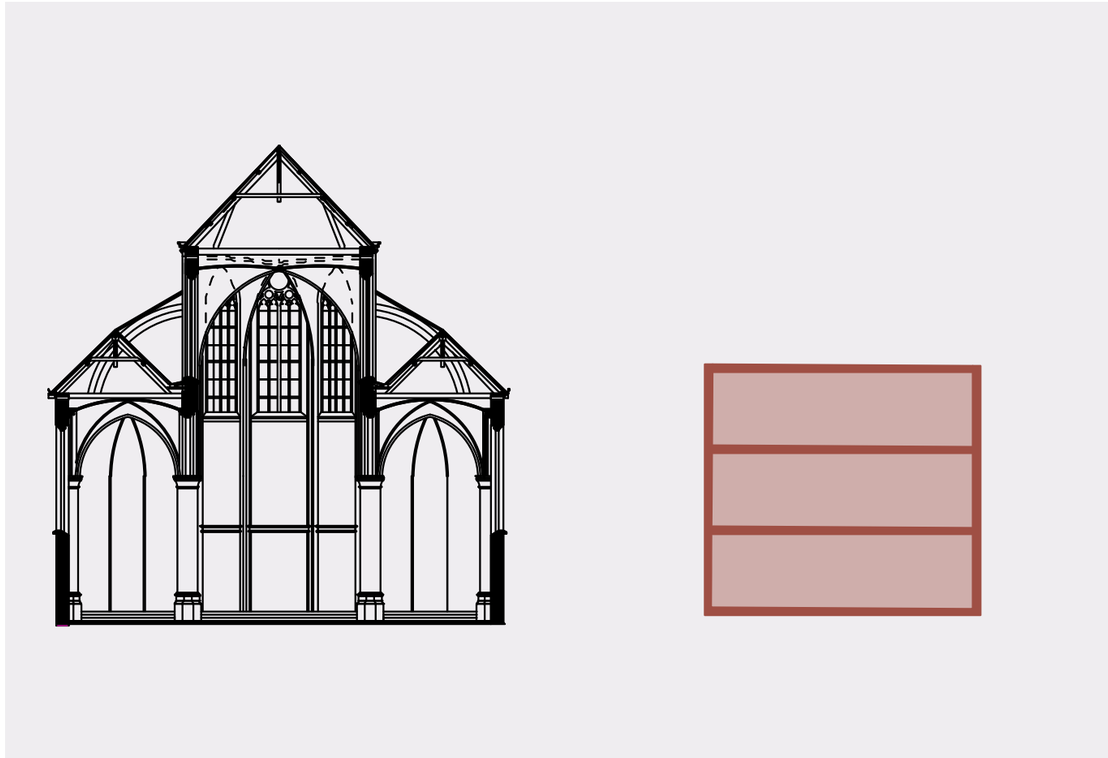

Vergelijking

Constante verblijfsplek in heel de kerk

- €€€ gevelrenovatie
- €€€ bouw nieuwe structuur

- positief; ambitieus en uitdagend
- negatief; toegevingen in gebruikscomfort daglichttoetreding en klimaat

Occasioneel gebruik in kerk en constant verblijfsplek in nieuwbouw

- € gevelrenovatie
- € bouw nieuwe structuur
- € bouw gevel rond structuur

- positief; gebouwen afgestemd op comfortnoden, ecologisch in energieverbruik.

Referenties
Kerken, kloosters, tuinen en bijgebouwen

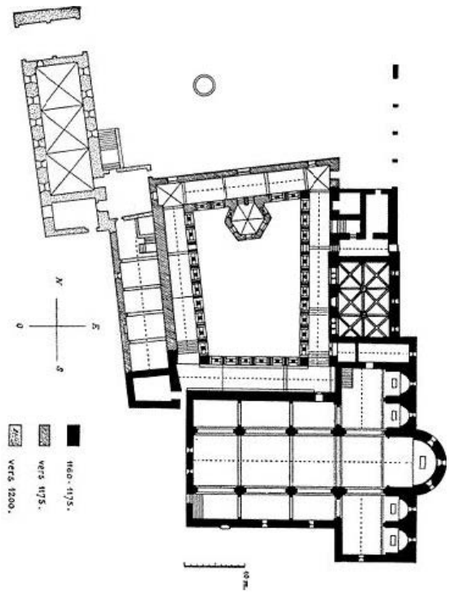

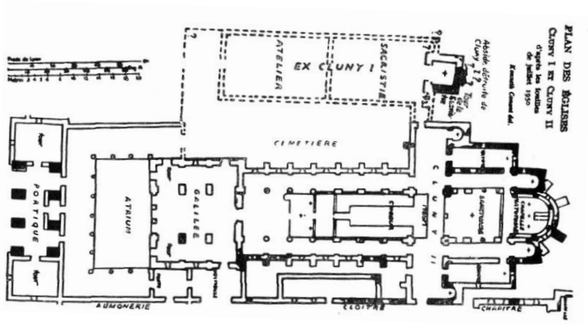

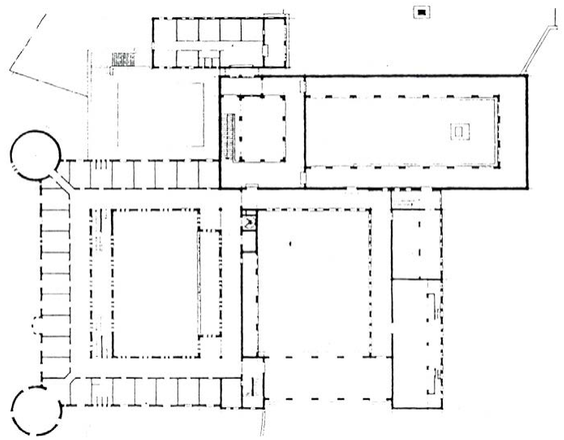

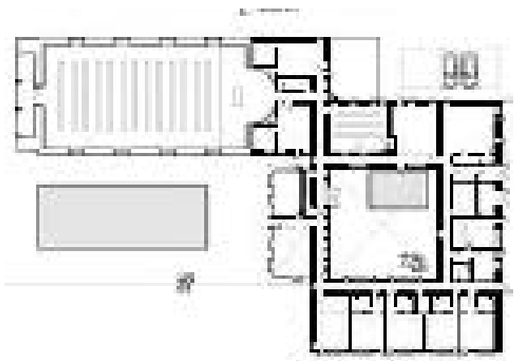

Thoronet Monastery
Frankrijk, 1140

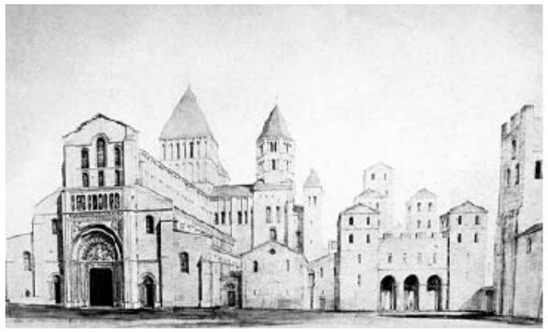

Cluny II Monastery
Frankrijk 1450

Sint-Bendictusberg
Nederland, 1985

Knocktopher
Ierland, 2004

5.4 Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-centrum omarmt de kerk

Bij de rondgang door het dorp bezochten we het bestaande parochiecentrum. De sterke activiteit op deze plek contrasteert met haar verouderde inrichting: er is geen buitenruimte en quasi geen daglicht. Het lijkt ons daarom logisch dat een onderzoek naar herbestemming van de kerk ook een nieuwe locatie en infrastructuur voor de parochiezaal voorstelt. We onderzoeken de integratie ervan op de kerksite. We zoeken naar mogelijkheden voor het delen van infrastructuur (keukens, bergingen, meubilair,...) om een interessant volwaardig gemeenschapscentrum te realiseren. De complementariteit van een open kerkruimte en een meer intieme parochiezaal lijkt ons een sterke combinatie. Hier kunnen diverse gemeenschapsfuncties plaatsvinden. Zowel cultureel als recreatief, van concerten naar feesten, van workshops tot vergaderingen,... .

Uitbreidingen buiten het kerkvolume

Door een nieuwbouw naast de kerk te bouwen, kunnen we daadwerkelijk een nieuwe gezellige parochiezaal met aangepaste sfeer ontwerpen. Het idee van bijbouwen aan een kerk past in de lange Europese traditie van het samengaan van kerk met omliggende tuinen en gebouwen, zoals bij kloosters en abdijen het geval is.

Nieuw inkompaviljoen op voorplein

We bouwen uitbreidingen links en rechts van de kerk. We schuiven deze bouwvolumes zoveel mogelijk naar achteren, zodanig dat de kerk zelf prominent aanwezig blijft. De ruimte links voor de nieuwbouw wordt tuin, de ruimte rechts wordt een voorplein voor het nieuwe gemeenschapscentrum. Een klein paviljoen brengt structuur in de buitenruimte en kan ingericht worden als dorpscafé met terras.

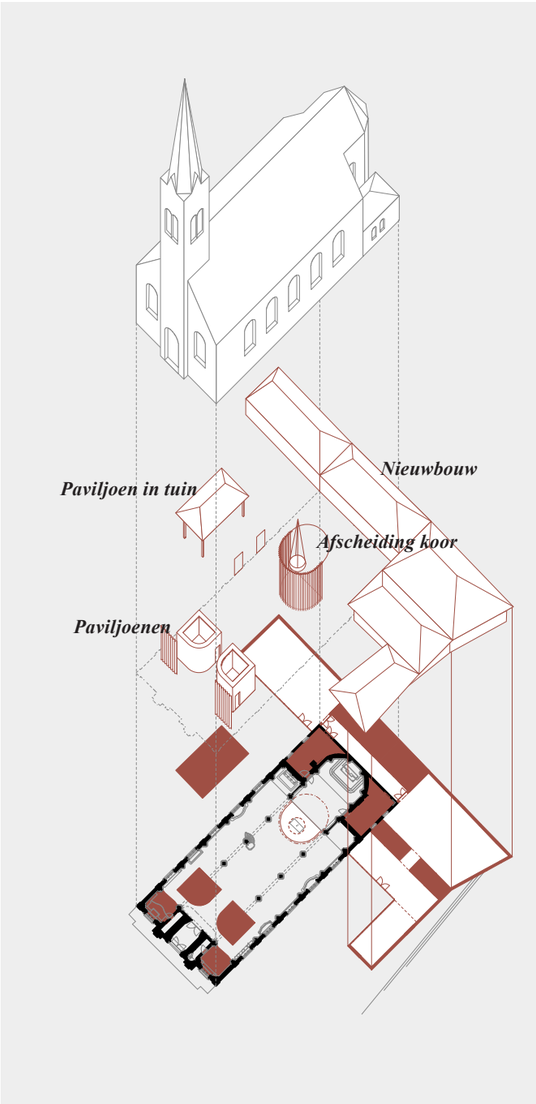

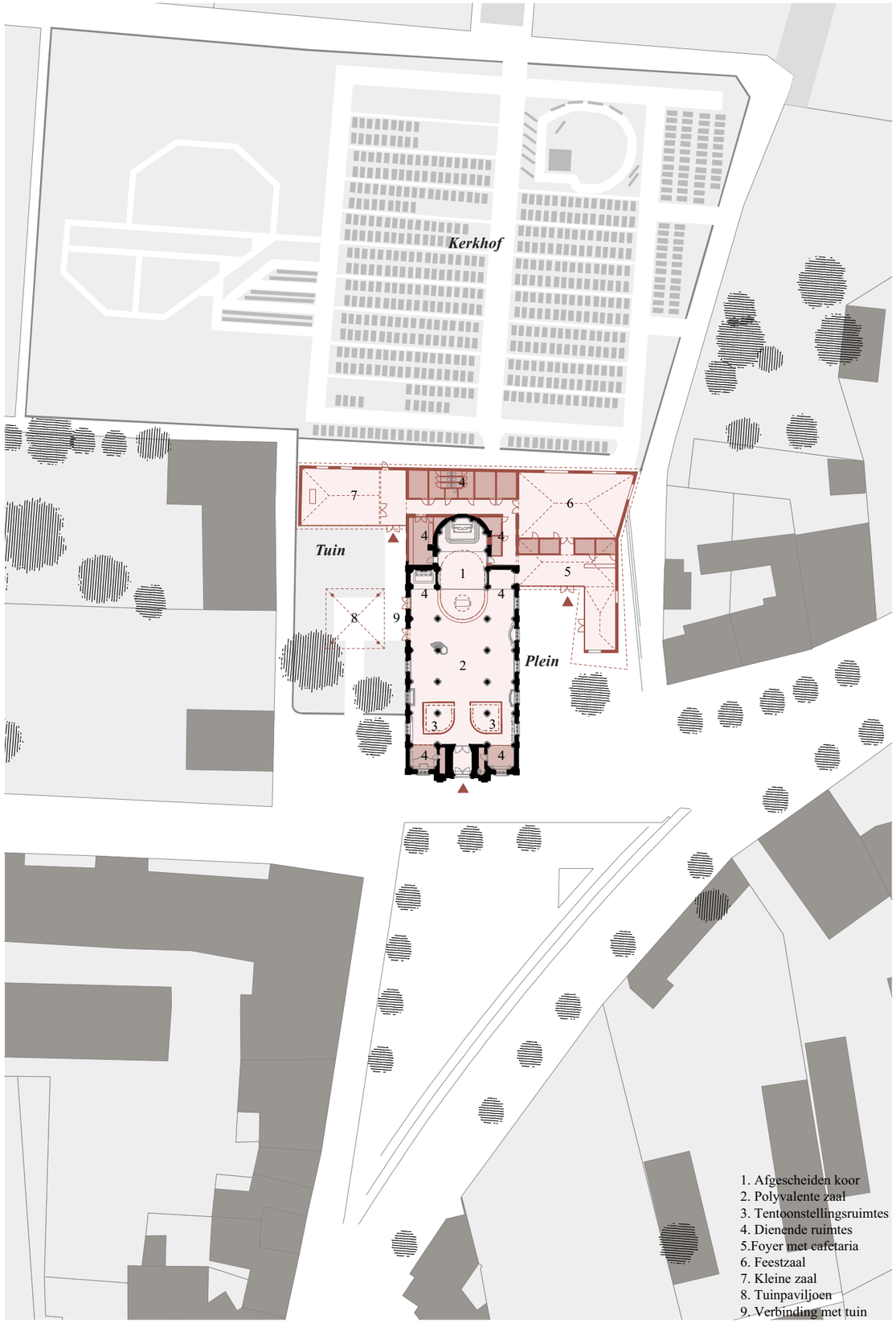

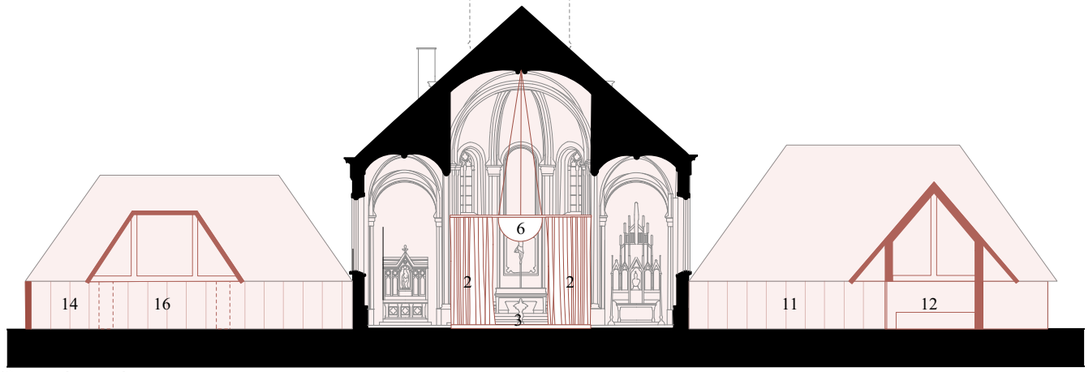

Dwarse doorsnede

Langse doorsnede

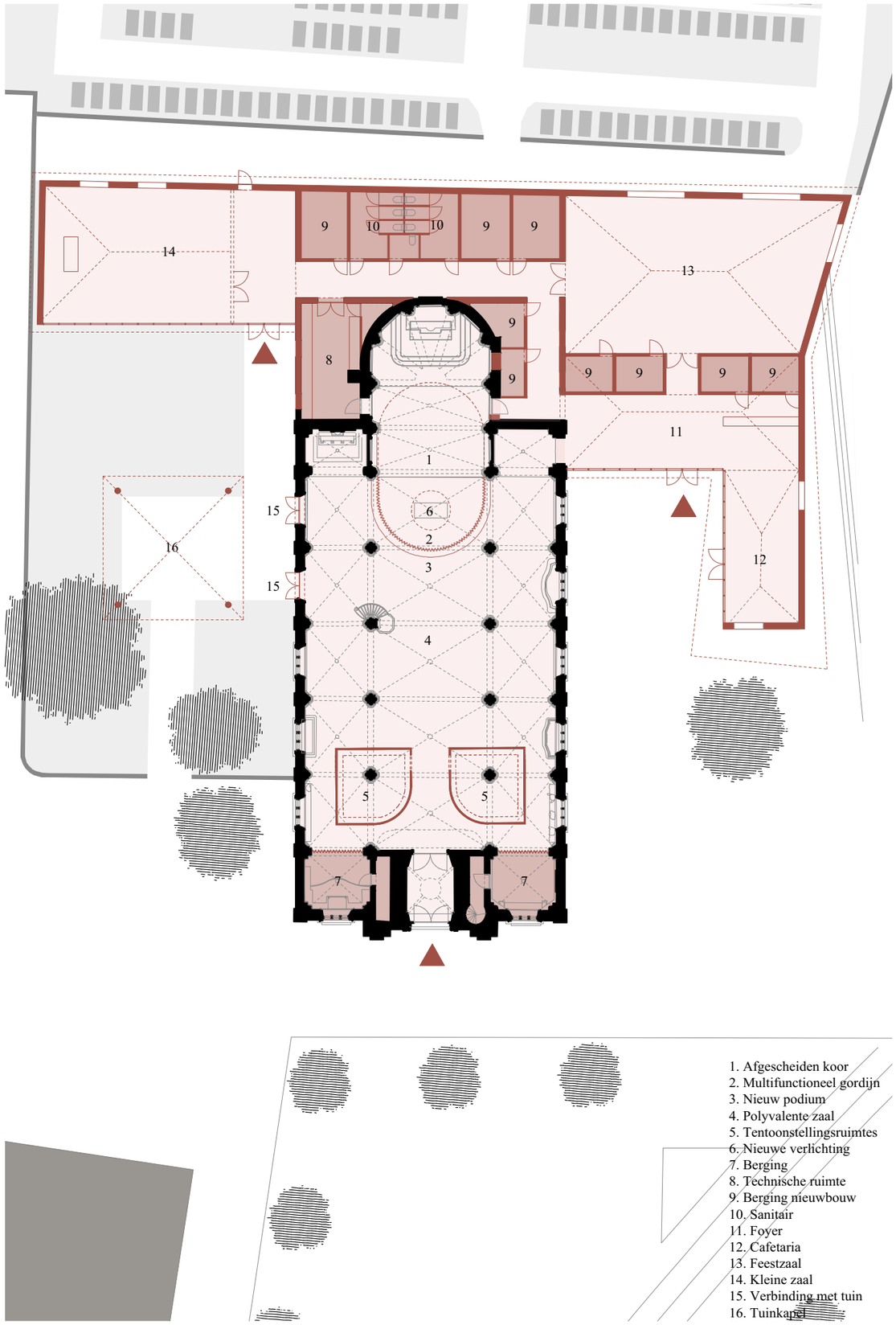

1. Afgescheiden koor
2. Multifunctioneel gordijn
3. Nieuw podium
4. Polyvalente zaal
5. Tentoonstellingsruimtes
6. Nieuwe verlichting
7. Berging
8. Technische ruimte
9. Berging nieuwbouw
10. Sanitair
11. Foyer
12. Cafetaria
13. Feestzaal
14. Kleine zaal
15. Verbinding met tuin
16. Tuinkapel

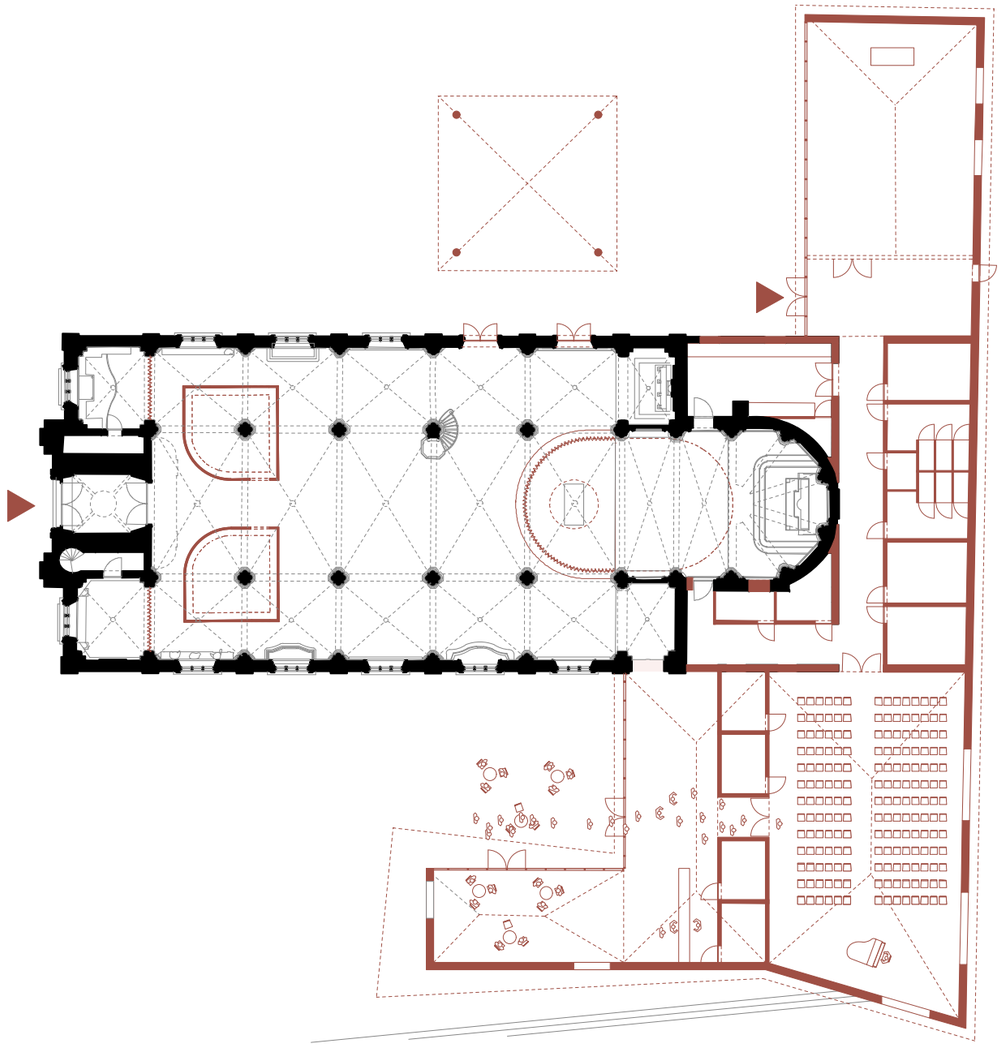

Concert in grote zaal
182p

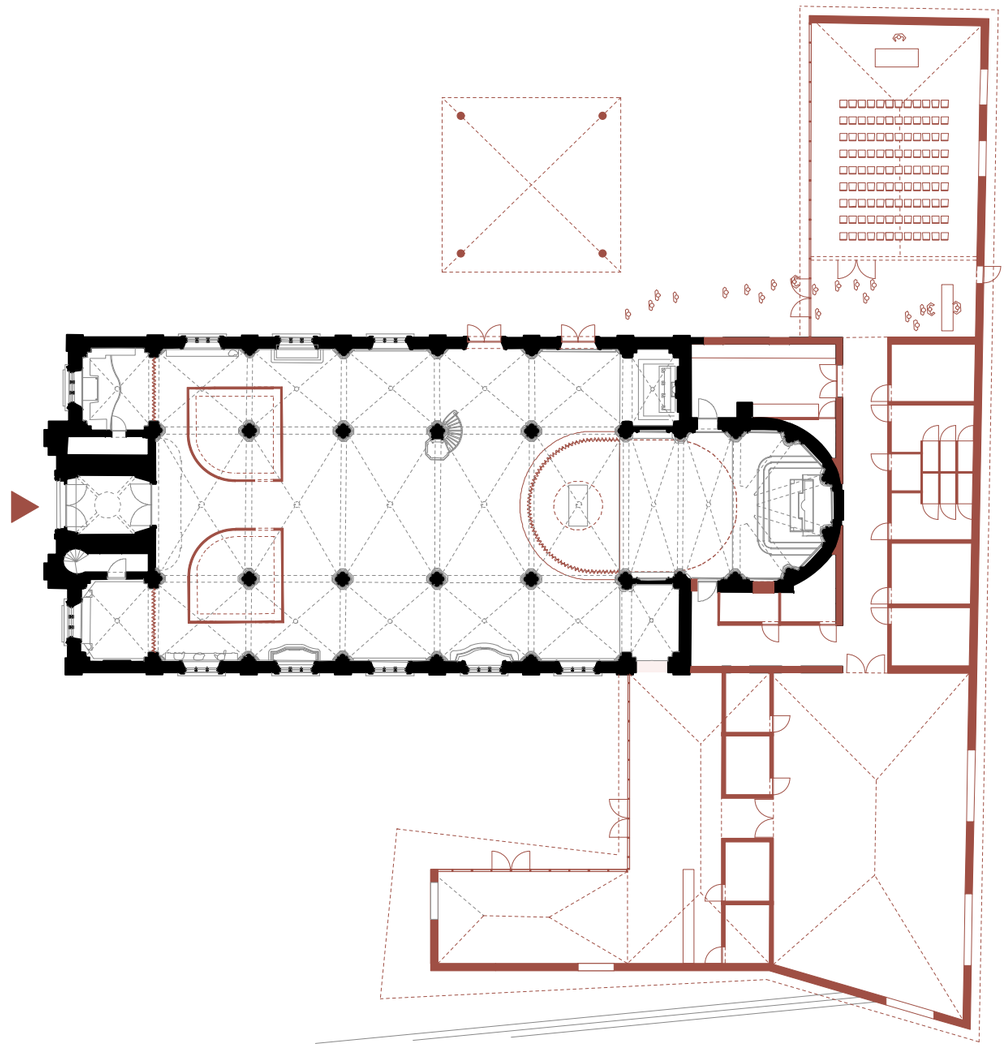

Lezing in kleine zaal
100p

1
Paviljoenen met voorplein

2

Afbeeldingen:
1-3. Unter der Linden, Herzog & De Meuron, 2015;
Bron: https://www.dezeen.com/2016/02/12/herzog-de-meuron-subterranean-gallery-extension-musee-unterlinden-colmar-france-concrete-staircase/

1
Polyvalente zalen onder een dak

2

Afbeeldingen:
1-2. Brockholes Visitor Centre, Adam Khan Architects, Preston, 2012;
Bron: http://adamkhan.co.uk/

1

Dienstencentrum voor non - profitorganisaties
(bureau voor vrije / creatieve beroepen, vergaderza(a)l(en))

Afbeeldingen:
1. Atelier Bottega Venetta, Fantetti Architect, Vicenza, 2013;
Bron: https://divisare.com/projects/321054-fantetti-architect-hiepler-brunier-atelier-bottega-veneta

5.5 Samenvatting

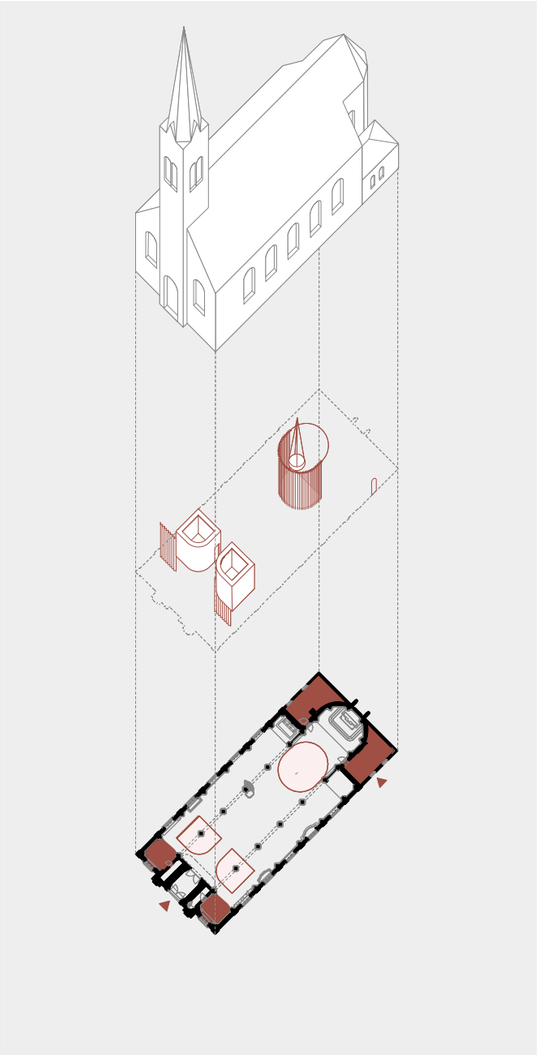

Scenario 1: Multifunctionele kerk

Dit scenario probeert om met minimale investeringen de kerk als een multifunctionele ruimte in te richten. De ingreep houdt de totale ruimte van de kerk zoveel mogelijk intact.

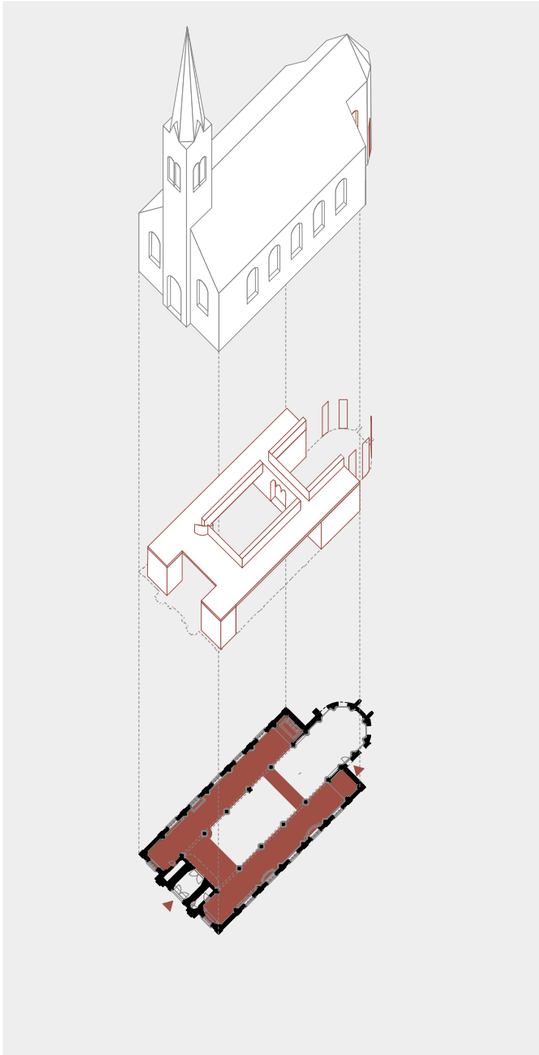

Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor

Dit scenario gaat een stap verder. We maken een onderscheid tussen het voorste deel en het achterste deel van de kerk. De ruimte aan de voorzijde voor gemeenschapsfuncties wordt betrokken bij het plein, het koor aan de achterzijde wordt betrokken bij het kerkhof.

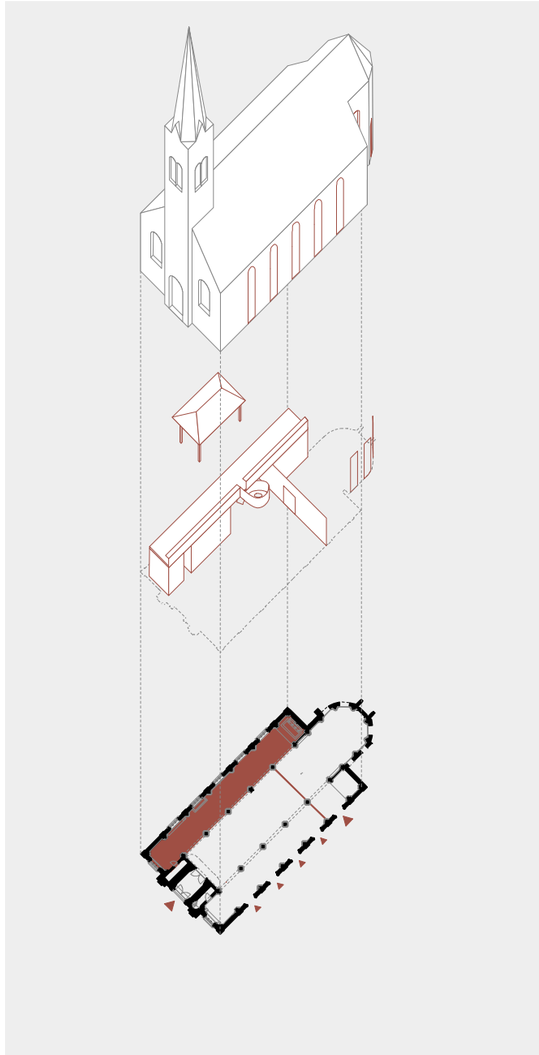

Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts

Dit scenario exploreert de relatie met de buitenruimtes gelegen links en rechts van de kerk. We kiezen voor een meer uitgesproken assymmetrische inrichting. De ruimte links wordt tuin, de ruimte rechts wordt plein. Een nieuwe tuinmuur die naar voren wordt geplaatst manifesteert de tuin (kerkhof) meer aan de pleinzijde.

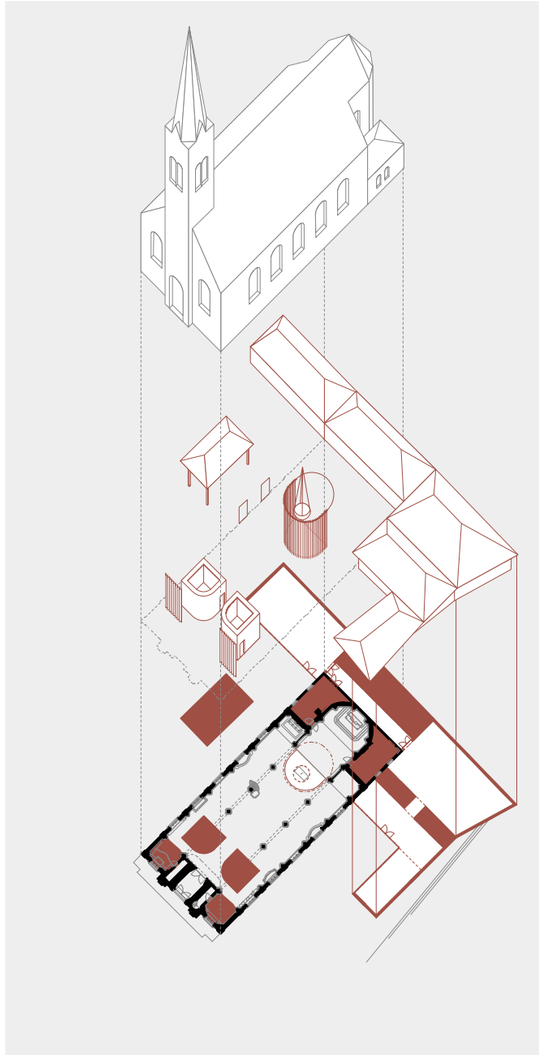

Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-centrum omarmt de kerk

We onderzoeken de integratie ervan op de kerksite. We zoeken naar mogelijkheden voor het delen van infrastructuur (keukens, bergingen, meubilair,...) om een interessant volwaardig gemeenschapscentrum te realiseren. De complementariteit van een mooie open kerkruimte en een meer intieme gezellige parochiezaal lijkt ons een sterke combinatie. Hier kunnen diverse gemeenschapsfuncties plaatsvinden. Zowel cultureel als recreatief, van concerten naar feesten, van workshops tot vergaderingen,... .

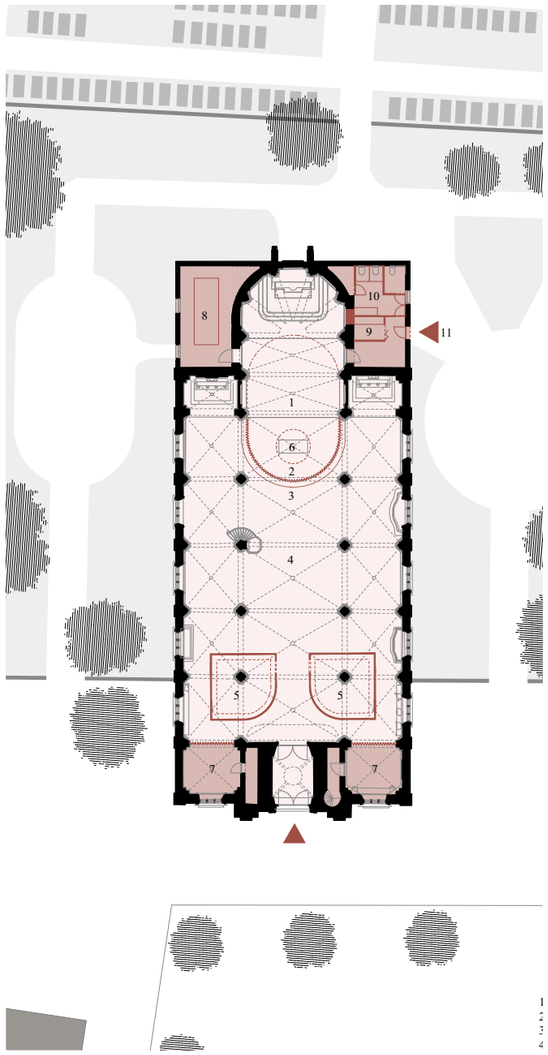

Scenario 1: Multifunctionele kerk

Dit scenario probeert om met minimale investeringen de kerk als een multifunctionele ruimte in te richten. De ingreep houdt de totale ruimte van de kerk zoveel mogelijk intact.

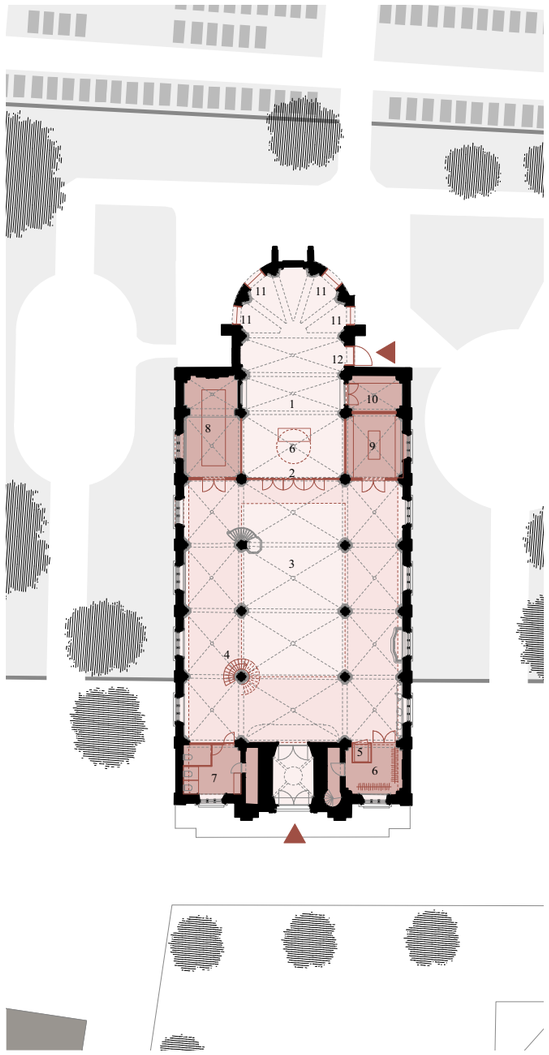

Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor

Dit scenario gaat een stap verder. We maken een onderscheid tussen het voorste deel en het achterste deel van de kerk. De ruimte aan de voorzijde voor gemeenschapsfuncties wordt betrokken bij het plein, het koor aan de achterzijde wordt betrokken bij het kerkhof.

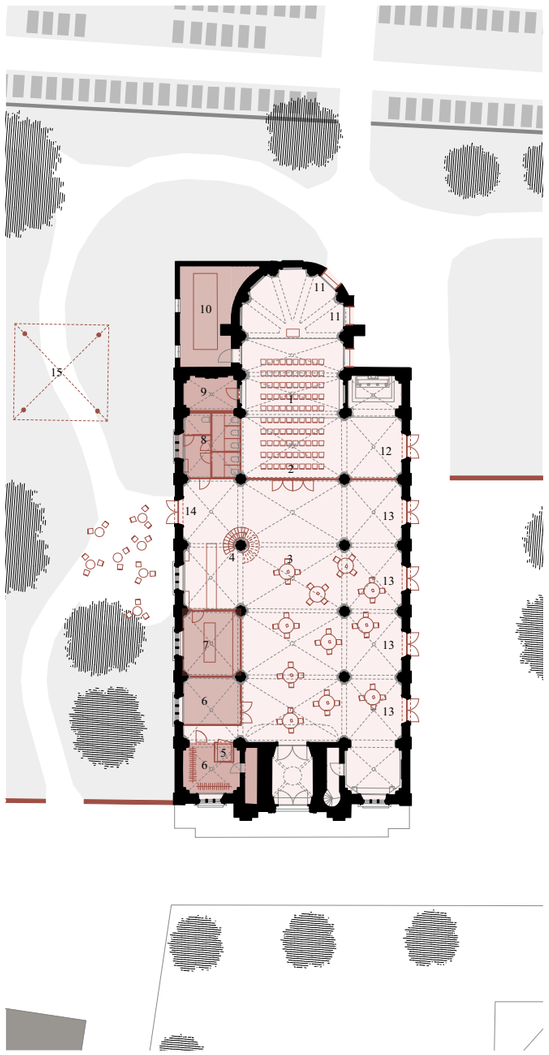

Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts

Dit scenario exploreert de relatie met de buitenruimtes gelegen links en rechts van de kerk. We kiezen voor een meer uitgesproken assymmetrische inrichting. De ruimte links wordt tuin, de ruimte rechts wordt plein. Een nieuwe tuinmuur die naar voren wordt geplaatst manifesteert de tuin (kerkhof) meer aan de pleinzijde.

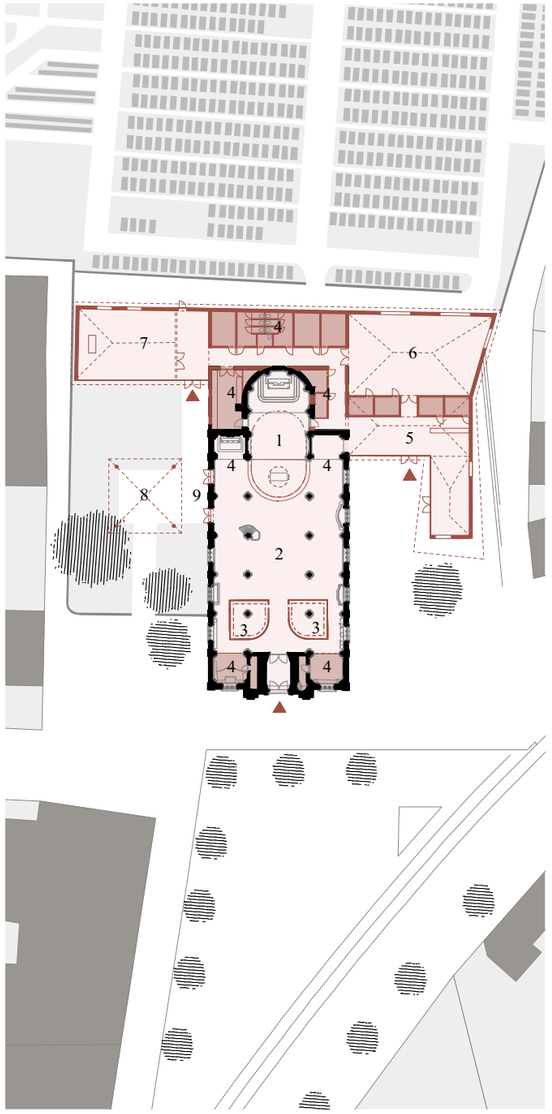

Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-centrum omarmt de kerk

We onderzoeken de integratie ervan op de kerksite. We zoeken naar mogelijkheden voor het delen van infrastructuur (keukens, bergingen, meubilair,...) om een interessant volwaardig gemeenschapscentrum te realiseren. De complementariteit van een mooie open kerkruimte en een meer intieme gezellige parochiezaal lijkt ons een sterke combinatie. Hier kunnen diverse gemeenschapsfuncties plaatsvinden. Zowel cultureel als recreatief, van concerten naar feesten, van workshops tot vergaderingen,... .

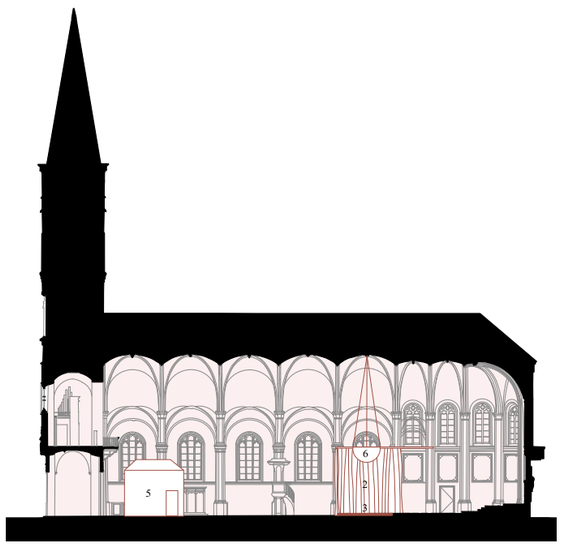

Scenario 1: Multifunctionele kerk

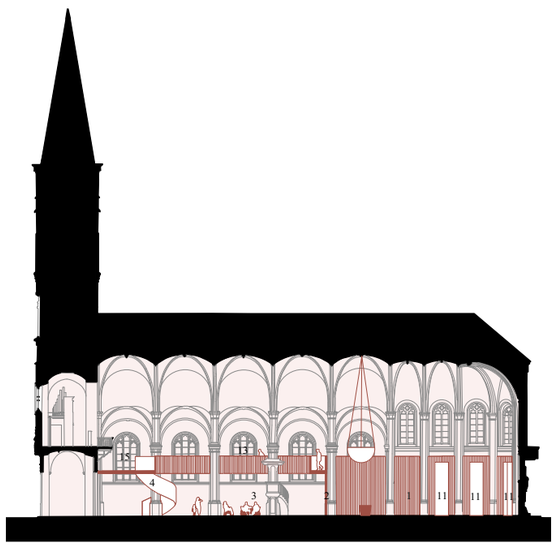

Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor

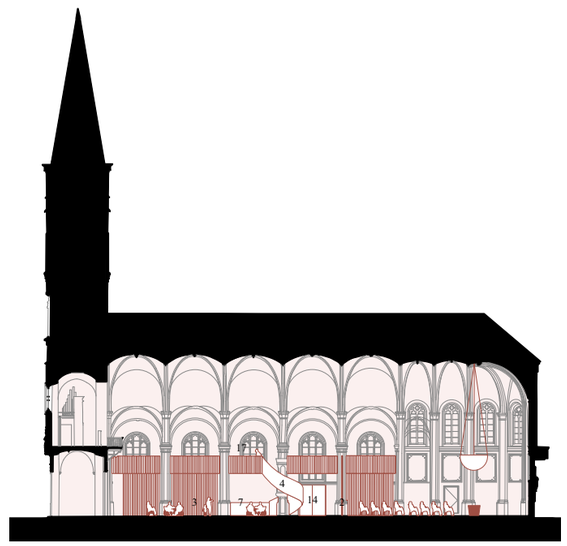

Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts

Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-centrum omarmt de kerk

Scenario 1: Multifunctionele kerk

Scenario 2: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor

Scenario 3: Multifunctionele zaal en opengewerkt koor, tuin en plein omarmen de kerk links en rechts

Scenario 4: Nieuw gemeenschaps-centrum omarmt de kerk

Vlaanderen
verbeelding werkt

COLOFON

Begeleid haalbaarheidsonderzoek voor herbestemming voor de Sint-Corneliuskerk te Ruien

In opdracht van:
Gemeente Kluisbergen
Parklaan 16
9690 Kluisbergen
(contactpersoon: Pascal Devos (pascal.devos@kluisbergen.be)

Projectbegeleiding:
Projectbureau Herbestemming Kerken
Niek de Roo
Paviljoenstraat 9
1030 Brussel
E: projectbureau@herbestemmingkerken.be

Het projectbureau ´Herbestemming Kerken´ is een initiatief van:
- De minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands beleid en Onroerend Erfgoed.
- De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding.
- De Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG), mede-optredend namens het Kenniscentrum Vlaamse Steden en Vlinter (Koepel Vlaamse Streekontwikkelingsorganisaties)
- Het Team Vlaamse Bouwmeester van het Departement kanselarij en Bestuur
- Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur

Het Projectbureau werkt nauw samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur - Team Gesubsidieerde infrastructuur van de Departement Kanselarij en Bestuur.

Dit begeleid haalbaarheidsonderzoek werd mede financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van 30% in toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst van 20 december 2013.

Ontwerpbureau
TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering
Leopold II laan 53
1080 Brussel
E: tom.thys@studiothysvermeulen.be

ontwerp: Sofie Beyen, Andriy Bruyninckx, Nicole Fröhlich, Ine Huybreghs, Sven Sterken, Tom Thys

Datum: augustus 2018
Alle tekeningen zijn indicatief; de maatvoering is onder voorbehoud en gebaseerd op de gegevens en plannen die aangereikt werden door de opdrachtgever.
Alle foto's zijn gemaakt door TV Studio Thys-Vermeulen-Studio Roma tenzij andere bronvermelding

TV Studio Thys Vermeulen
Studio Roma
i.s.m.
Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Haalbaarheidsonderzoek herbestemming
Sint-Corneliuskerk te Ruien

Deel 2
Concluderend model
29.08.2018

Inhoud

1. Kader ontwerpend onderzoek 4

2. Voorstel voor fasering 6

3. Concluderend model 8

4. Referenties 32

Colofon

TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Leopold II laan 53
1080 Brussel
België

T +32 (0)219 07 63
E tom.thys@studiothysvermeulen.be
BTW BE 0871 029 415

1. Kader ontwerpend onderzoek

Deze bundel ‘Deel 2, concluderend model’ vat de conclusies samen na de eerste scenariovergadering. Het voorafgaande ontwerpend onderzoek is gebundeld in de bundel ´Deel 1, voorstel vier scenario´s´. Beide bundels maken integraal deel uit van het haalbaarheidsonderzoek rond de mogelijke herbestemming van de Sint-Corneliuskerk te Ruien

In het ‘concluderend model’ komt de ruimtelijke samenhang tussen de volgende elementen aan bod. Hoe kan de kerk inspelen op de noden van het rijke gemeenschapsleven in Ruien? Hoe kan het een aanvulling zijn op de bestaande infrastructuren, en welke oude infrastructuren kan het vervangen? Welke activiteiten zijn gepast in deze ruimte, en welke activiteiten schikken we op andere sites? Niet alleen de inrichting van de binnenruimte van de kerk komt hier aan bod. Het veranderende gebruik heeft ook gevolgen op hoe de kerk op het plein staat, en welke nieuwe gedifferentiëerde buitenruimtes er worden gecreëerd.

Dit hoofdstuk is opgevat als een soort van bestek of menu, en bevat een opsomming van potenties, keuzes en uitdagingen.
De opdrachtgever kan hiervan een selectie opnemen in de definitieve projectdefinitie. De variantes worden samengevat in een indicatieve raming.

Belangrijk is evenwel dat het denkwerk hiermee niet ten einde is; ook de opdrachtgever (gemeente, kerkfabriek, andere partners) zal een correcte inschatting van de noden en mogelijkheden moeten maken. In het bijzonder denken we dat het zoeken van partners voor het realiseren van een extra programma, zowel als het organiseren van het beheerder van de multifunctionele ruimte belangrijke uitdagingen zijn.

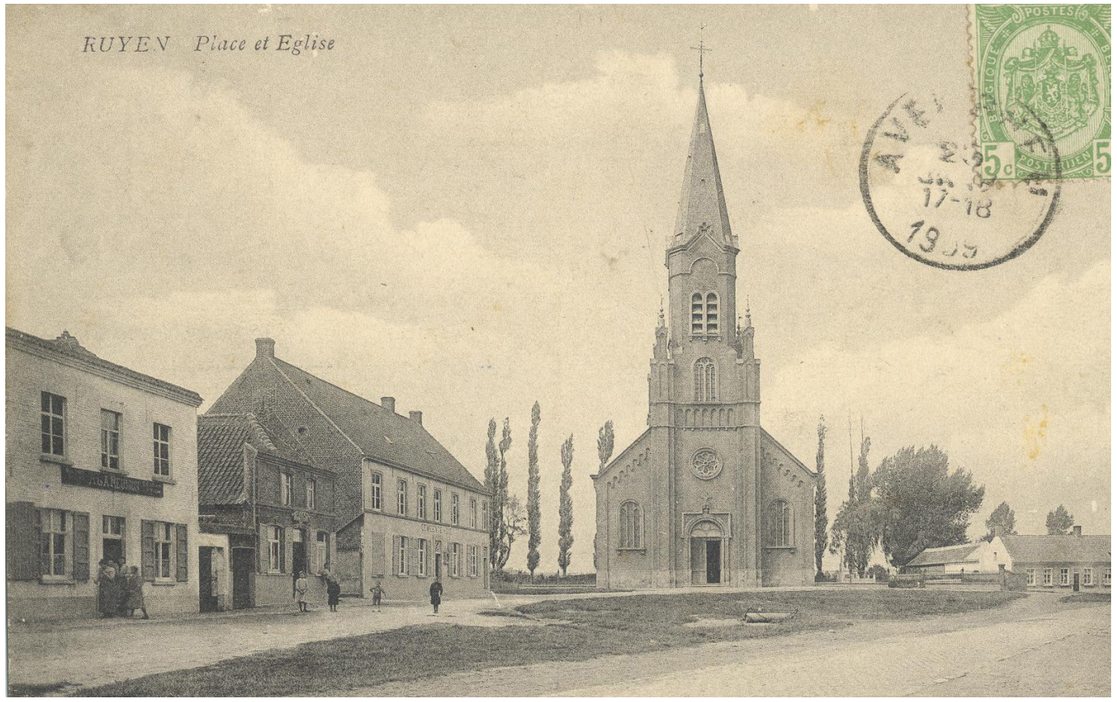

Rechts:
Het plein en de Sint-Corneliskerk
voor 1909, prentkaart

2. Voorstel voor fasering

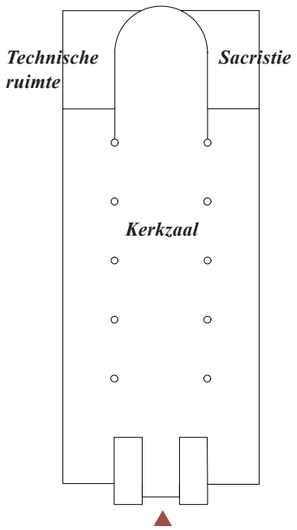

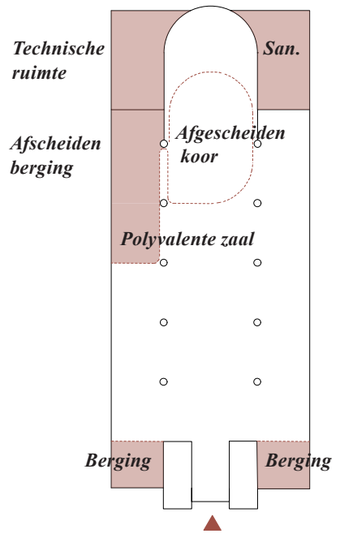

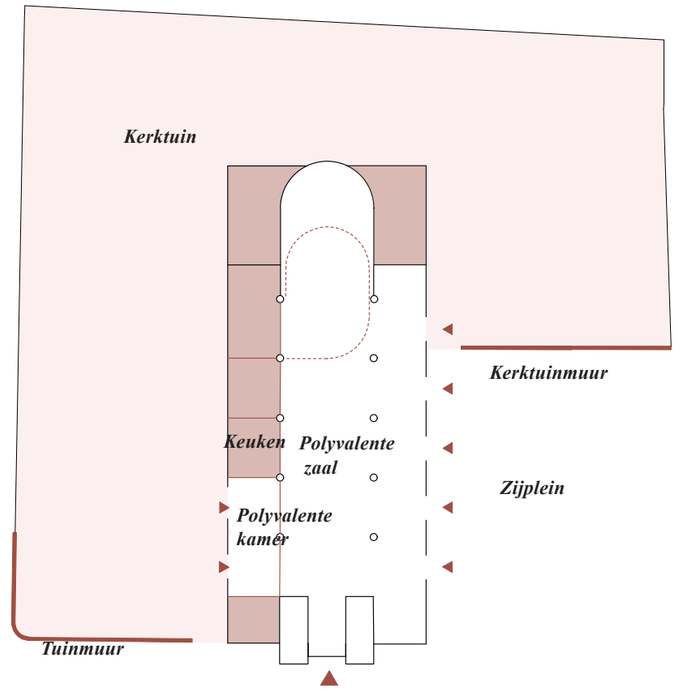

Bestaande toestand

Kerkzaal

De huidige Sint-Corneliuskerk van Ruien is een eclectisch gebouw met een basilicaal grondplan dat bestaat uit drie beuken. De hoofdbeuk telt zes traveeën en loopt uit in een ronde koorsluiting. De ruimte straalt door de grote raamopeningen, de relatief fijne kolommen en de lichte kleuren een zekere lichtheid uit. De ruimte is onmiskenbaar een kerkruimte, maar tegelijkertijd heeft ze een aangename verblijfskwaliteit en is ze ook geschikt voor andere dan liturgische activiteiten.
De kerk richt zich momenteel frontaal naar het grote driehoekige Ruienplein. Er is geen interactie met de parkachtig ingerichte ruimtes links en rechts van de kerk.

Fase 1

Kerk wordt multifunctionele kerkzaal: lichte ingrepen met maximaal effect

De eerste fase bestaat uit het inrichten van een multifunctionele kerkzaal. We doen enkel ingrepen in de binnenruimte. De kerk aan de buitenzijde blijft ongewijzigd. De bestaande dienende ruimtes worden geoptimaliseerd. Met gordijnwanden creëren we afgescheiden ruimtes, die zowel extra bergruimtes als kleinere activiteitenruimtes opleveren. De kerk wordt op die manier polyvalent. Zowel de sportuitrusting van de school als al het los meubilair kan weggeborgen worden voor het volledig vrijmaken van de ruimte.

Fase 2

Kerk wordt gemeenschapsgebouw: vaste binneninrichtingen en openen van de kerk naar nieuwe buitenruimtes

De tweede fase gaat een stap verder. Niet alleen de inrichtingen binnenin worden uitgebreid met de bouw van vaste wanden, we maken openingen in de zijmuren, zodanig dat de binnenruimte van de kerk verbonden wordt met nieuw ingerichte buitenruimtes langsheen de kerk. De kerk wordt getransformeerd tot volwaardig gemeenschapscentrum, dat tal van activiteiten kan faciliteren. Het gebouw toont nu ook zijn vernieuwd statuut aan de buitenzijde.

3. Concluderend model

Fase 1

Art. 1: Bestaand Ruienplein
Het driehoekige publieke plein langsheen de bocht in de Herreweg blijft de centrale plek in het dorp. Ze is recent heringericht.

Art. 2: Nieuw zijplein
De ruimtes aan weerszijden van de kerk zijn plein noch park. We kiezen hier voor een uitgesproken assymmetrische inrichting. De ruimte aan de rechterzijde wordt heringericht als een nieuw zijplein. Deze verharde publieke ruimte is compacter dan het grotere Ruienplein. Door deze bevattelijke schaal leent het nieuwe pleint zich voor kleinschalige activiteiten zoals een receptie of een boekenmarkt, en kan het ook ingezet worden als verlengstuk van het Ruienplein bij grotere evenementen.

Programmatorische randvoorwaarden:
- Het plein is een vrije open ruimte en laat een zo flexibel mogelijk gebruik toe (markt, kermis, etc.).
- De ruimte is een belangrijke schakel in de doorsteek naar de geplande woonuitbreidingen achter het kerkhof.
- De inrichting van de verkaveling achter de kerk dient te anticiperen op deze belangrijke dorps-as. Ruimtelijk dient de voetgangersverbinding interessant opgelost te worden. Deze verbinding moet ook veilig zijn en een belevingswaarde nastreven.

Na te streven architecturale kwaliteiten:
- Het plein vormt een sterke esthetische eenheid met het bestaande plein en kerkgebouw.
- De hoogteverschillen met de doorsteek langsheen de kerk vormen een aanleiding voor een interessante aanleg met trappartijen.

Art.3: Kerktuin
De bestaande kerktuin wordt heraangelegd en krijgt een parkachtig karakter. De kerktuin kan dienst doen als buitenruimte bij activiteiten in de kerk of als intiemere zitplek nabij het Ruienplein.

Na te streven architecturale kwaliteiten:
- Het contrast tussen de groene natuurlijke tuin en het verharde zijplein is de aanleiding voor een geïnspireerde buitenaanleg door een goede ontwerper.
- Het ontwerp richt zich op een natuurlijke groene omgeving. Tegelijkertijd dient deze ruimte inzetbaar te zijn voor collectieve buitenactiviteiten, evt in een tuinpaviljoen.
- De buitenaanleg houdt rekening met interessante beweginspatronen tussen Ruienplein, zijplein en kerkhof.
- Het ontwerp bevat ook een realistisch onderhoudsplan in overleg met de gemeente.

Art. 4: Nieuwe tuinmuren
We herverkavelen de buitenruimte rond de kerk door enkele tuinmuren te (ver)plaatsen. De tuinmuur aan de rechterzijde (noord-oost) trekken we terug om plaats te maken voor het nieuwe zijplein. De tuinmuur aan de linkerzijde van de kerk (zuid-west) schuiven we naar voor om de kerktuin meer plaats en zichtbaarheid te geven vanop het Ruienplein. De tuinmuur loopt nu continu en volledig rond de kerk. Daar waar ze de kerk raakt, ontwerpen we een poort die toegang verleent tot de tuin.

Art. 5: Openen zijgevel naar zijplein
De pleingevel wordt volledig geopend met nieuwe poorten onder de bestaande ramen. Bij mooi weer staan deze volledig open zodat de kerk en het zijpein één doorlopende ruimte vormen met veel interactie tussen binnen en buiten. Dit maakt het mogelijk grote feesten en markten te organiseren waarbij de kerkruimte maximaal kan worden ingezet.

Na te streven architecturale kwaliteiten:
- De poorten vormen samen een nieuwe plint, die een publieke uitdrukking aan kerk en plein geeft. Hoe worden deze poorten vormgegeven? Welke materialen gebruiken we? Hout of staal? Zijn het eerder transparante poorten of massieve elementen. Wat is de aanblik in gesloten en in open toestand?

Art. 6: Openen zijgevel naar kerktuin
Net als aan de pleinzijde wordt ook aan de tuinzijde de zijgevel geopend met nieuwe poorten. Zo wordt het mogelijk om de kerktuin in te zetten bij verschillende activiteiten. Daarnaast kan tijdens grotere events een tentgebouw worden opgesteld.

Na te streven architecturale kwaliteiten:
- De poorten verbinden op een meer intieme manier de buiten- en binnenruimte dan aan aan het zijplein. Werken we met dezelfde architecturale elementen, of krijgen de deurgehelen hier een andere uitdrukking?

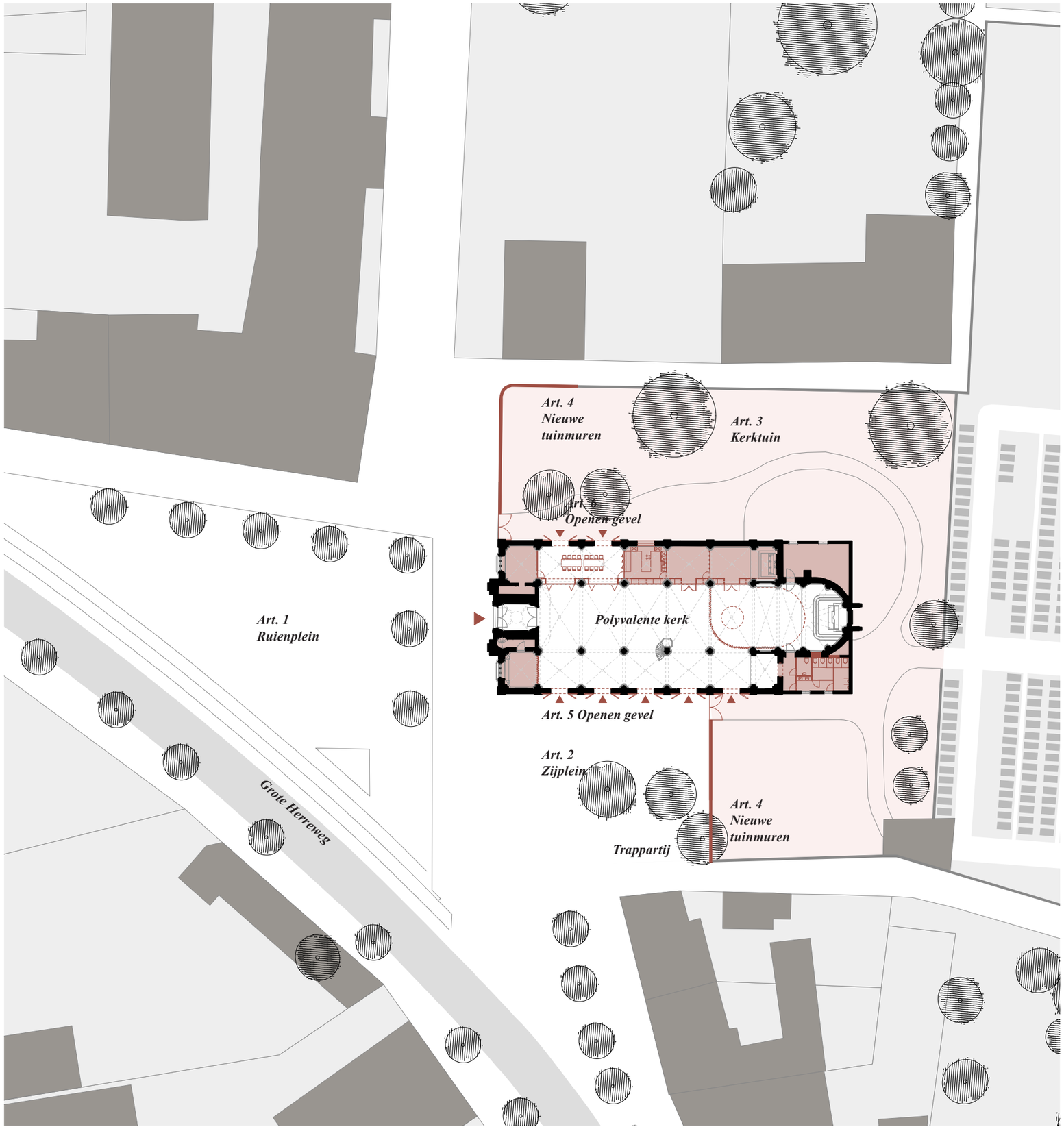

Perspectief op het bestaande zijplein

Perspectief op het nieuwe zijplein tijdens een markt

Art. 7: Polyvalente zaal

De grote open ruimte in hoofdbeuk en zijbeuken is breed inzetbaar. De ruimte leent zich tot een grote diversiteit aan activiteiten.

Programmatorische randvoorwaarden:

- De polyvalentie van de ruimte is afhankelijk van zijn uitrusting. Rondom zijn nieuwe voorzieningen geschikt zoals keuken, toog, bergingen en sanitair.
- Het is ook belangrijk om over het aanwezige meubilair na te denken. Worden er tafels en stoelen voorzien? Kunnen deze in de bergingen opgeborgen worden? Of is er ook een uitwisseling met de nabijgelegen flexibele ruimtes in de school en het dienstencentrum?

Na te streven architecturale kwaliteiten:

- Het is belangrijk na te denken over de inrichting, vormgeving en kleurstelling. Het interieur heeft een opfrisbeurt nodig. Voor het herschilderen kiezen we best voor een licht kleurenpalet.
- Hoever gaat men in het versoberen van de kerk? Krijgen de religieus getinte interieurelementen alle een nieuwe plaats in het koorgedeelte, zodat de multifunctionele ruimte 'neutraal' wordt?

Afgescheiden koor

Tussen het koor en het schip van de kerk komt er een gordijnwand die van het koor een aparte ruimte maakt. Deze gordijnrail creëert veel mogelijkheden; zo kan de gordijnwand ook doorgeschoven worden naar achter het podium als een soort decor. Een dergelijk flexibel element geeft het grote voordeel dat in open toestand de kerk nog steeds als één grote ruimte bruikbaar is.

Na te streven architecturale kwaliteiten:

- Deze ingreep gebeurt in het midden van de kerk en dient bijgevolg zorgvuldig vormgegeven te worden door een architect of kunstenaar.

Afgescheiden zijbeuk met wandkasten

De zuid-westelijke gevel wordt afgescheiden door middel van een wand in akoestische lambrisering met ingebouwde wandkasten. Hierdoor ontstaat er ruimte voor dienende functies.

Architecturale kwaliteiten:

- De wand wordt een belangrijk visueel element in de ruimte. Hoe verhoudt de kastenwand zich tot het geheel van de kerkruimte? Kan ze opgaan in het kleurenpalet en de fijne ornamentiek van de bestaande kerk? Er moet een oordeelkundige keuze gemaakt worden wat betreft de detaillering en materiaalkeuze. Het geheel moet uniform zijn en een esthetisch geheel vormen met de architectuur van de kerk.
- Een voorafgaande akoestische studie kan meer inzicht scheppen in de akoestische kwaliteiten en zwaktes van de ruimte en bijgevolg randvoorwaarden opleveren voor de verschillende inrichtingselementen.

Art. 8: Polyvalente kamer

In de dienende zijbeuk vormt de 'polyvalente kamer' een bijzondere ruimte in het geheel van het gemeenschapscentrum. Het is een intieme ruimte, geschikt voor kleinschalige activiteiten als vergaderingen, en door zijn cruciale sleutelpositie (tussen zaal en tuin; tussen bergingen en keuken) ook de draaischijf tijdens grotere evenementen. We verwijzen naar de gebruiksscenario's voor meer uitleg hierover. Doordat deze ruimte een aparte buitenontsluiting heeft via de tuinzijde, kan ze ook apart functioneren van de grote zaal.

Art. 9: Keuken

In een van de ruimtes in de zijbeuk installeren we een kleine keuken met bar. Zod wordt het mogelijk om in catering te voorzien of kan er bij grotere activiteiten een bar voorzien worden.

Programmatorische randvoorwaarden:

- Bijzondere aandacht gaat naar de relatie tussen keuken en polyvalente kamer. De keuken kan deels opengewerkt worden, zodat er hier verschillende gebruiksmogelijkheden ontstaan. Hier is plaats voor een toog. Het geheel kan gebruikt worden als leskeuken voor kooklessen.
- Een alternatieve optie is om ook in de kastenwand tussen polyvalente zaal en keuken een toogmeubel te integreren. In die optie is er de mogelijkheid om een meer open relatie tussen keuken en polyvalente kamer te realiseren.
- Er moet goed nagedacht worden over de schaal en aard van de activiteiten, om het ontwerp daar op te kunnen afstemmen."

Art. 10: Bergingen

In de kerkruimte voorzien we 4 aparte bergruimtes. Zo kunnen deze bergingen naar wens ingezet worden als ruimte voor materieel, stoelen en tafels, alsook voor omkleedruimtes voor scholen en activiteiten.

Programmatorische randvoorwaarden:

- Verenigingen kunnen beschikken over zowel bergingen als delen van de kastenwanden. Er moet overlegd worden met mogelijke partners en de noden moeten in kaart gebracht worden, om het ontwerp daar op te kunnen afstemmen.

Art. 11: Technische ruimte

De voormalige technische installatie verkeert in goede staat. Een bijkomend onderzoek kan uitwijzen of er een upgrade nodig kan zijn naar een systeem dat over de hele ruimte lucht circuleert via vloerconvectoren en dat onafhankelijke circuits realiseert.

Art. 12: Sanitair

In de voormalige sacristie voorzien we een nieuw sanitair blok. Deze ruimte wordt ontsloten door middel van een nieuwe opening. De bestaande deur naar het koor wordt behouden en bedient het koor tijdens kleinere activiteiten in het koor.

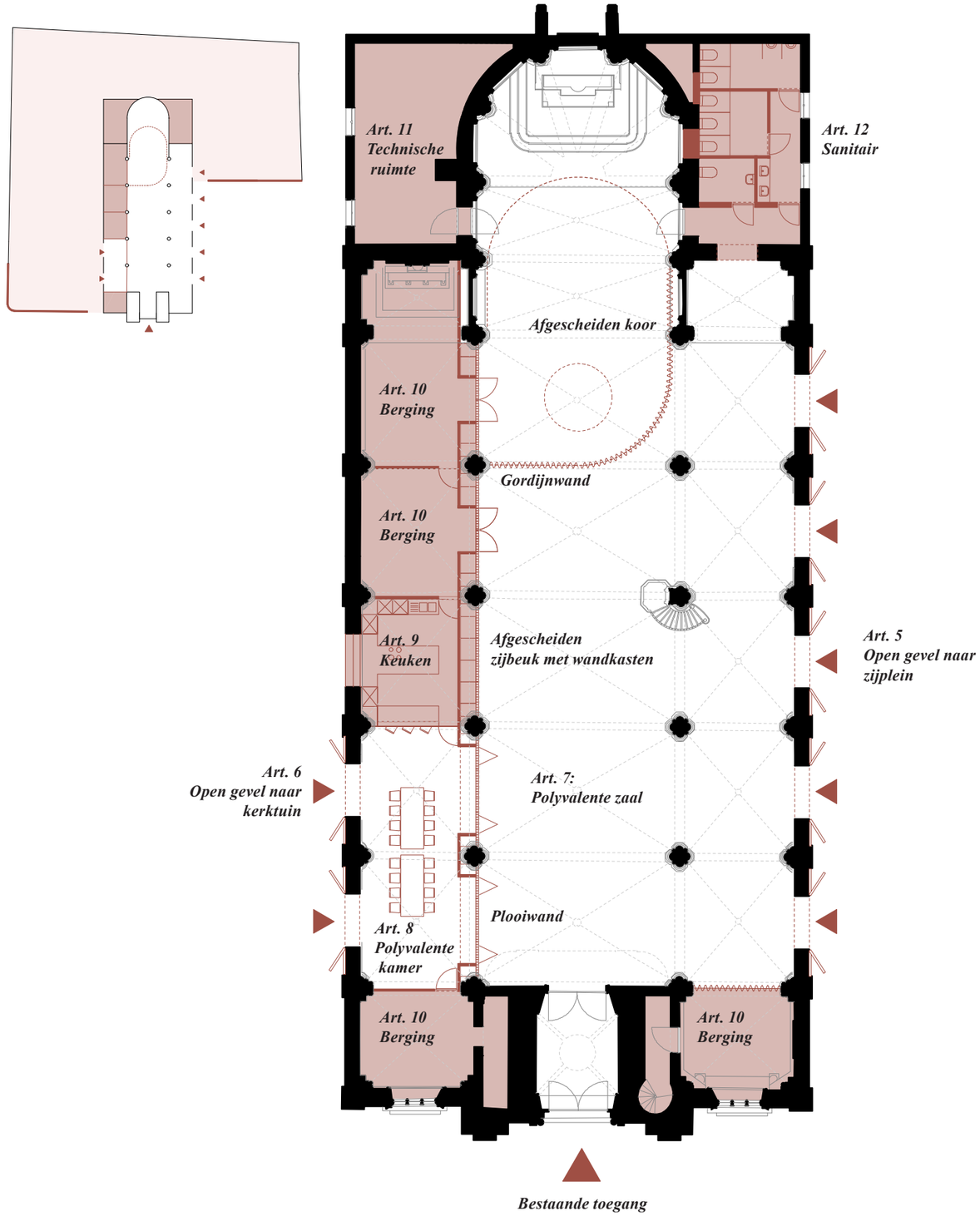

Plan concluderend model

Art. 13: Fase 1

De kerk wordt een multifunctionele kerkzaal. We investeren in lichte ingrepen met een maximaal effect. We doen enkel ingrepen in de binnenruimte. De kerk aan de buitenzijde blijft ongewijzigd. De bestaande dienende ruimtes worden geoptimaliseerd. We richten een sanitair blok in in de bestaande sacristie. Dit kan behouden blijven in de volgende fase. In de grote kerkruimte werken we met verplaatsbare lichte elementen. Met gordijnwanden creëren we afgescheiden ruimtes. In eerste instantie zijn er de bergruimtes. Zo is er plaats om bijvoorbeeld alle stoelen netjes op te bergen en de kerk vrij te maken. Maar ook de sportuitrusting van de school kan een plaats krijgen in de twee kapellen vooraan. In tweede instantie kunnen we ook aparte kleinere gebruiksruimtes definiëren. Een afgescheiden koor is geschikt voor activiteiten van kleinere schaal, zoals een lezing of een buurtbijeenkomst. De afgescheiden linkerzijbeuk kan dienst doen als omkleedruimtes bij sportactiviteiten.

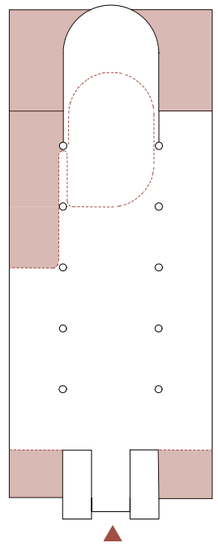

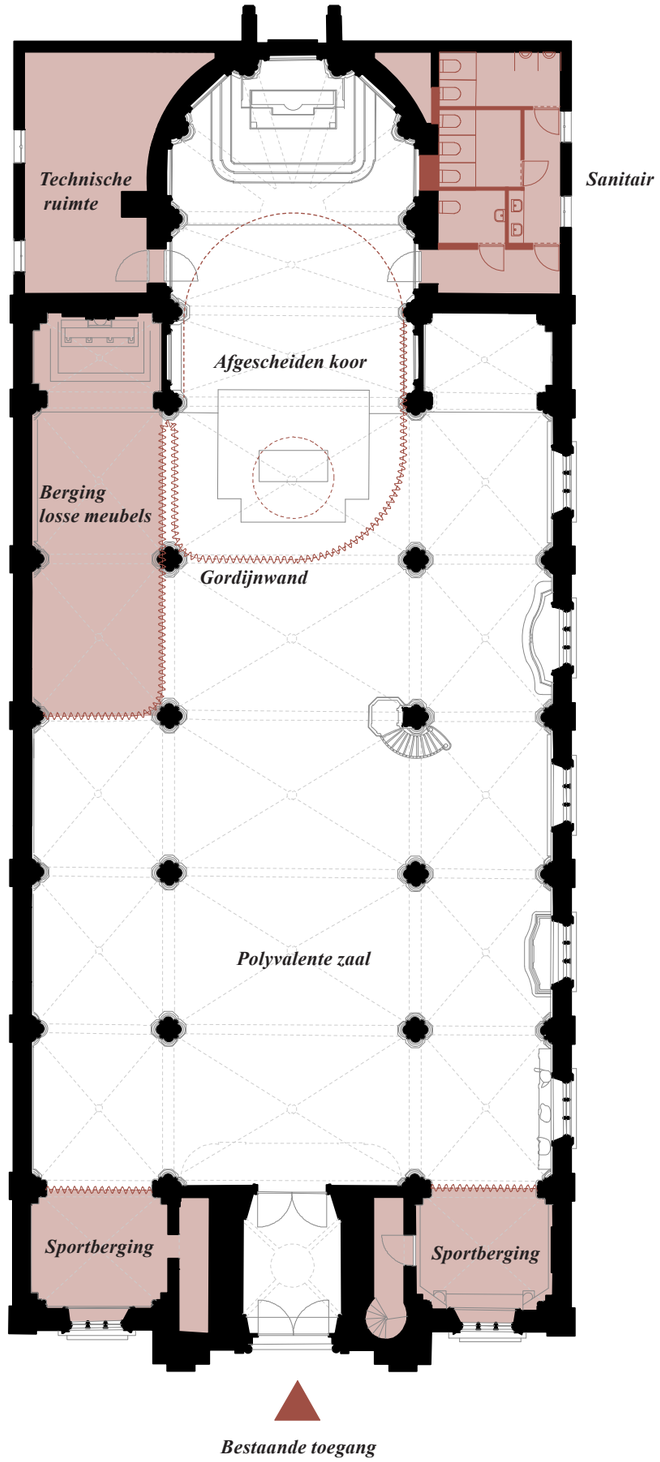

Plan concluderend model

Voorgevel

Art.4:
Nieuwe tuinmuren

Art.4:
Nieuwe tuinmuren

Zijgevel

Art. 5:
Open gevel naar zijplein

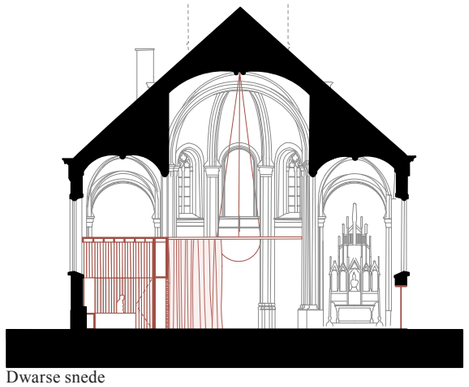

Dwarse snede

Art. 6 Keuken ***Kasten-wand*** ***Gordijn-wand*** ***Art. 5 Open gevel naar zijplein***

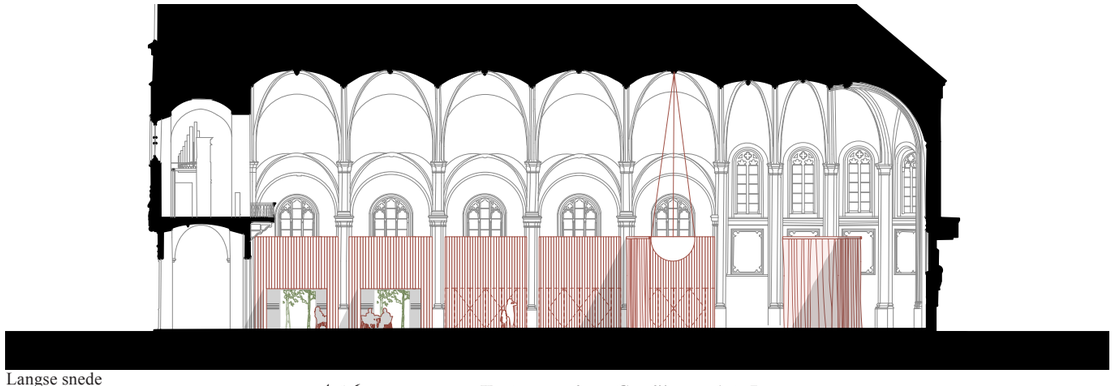

Langse snede

Art.6 : Polyvalente zaal ***Kastenwand*** ***Gordijn-wand*** ***Art. 7: Afgescheiden koor***

Gevel straatzijde concluderend model

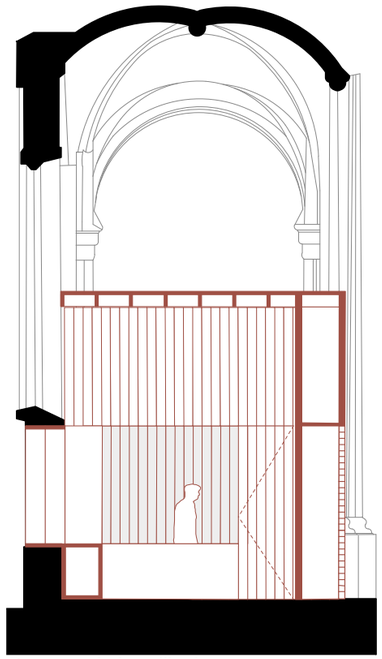

Dwarse snede door zijbeuk

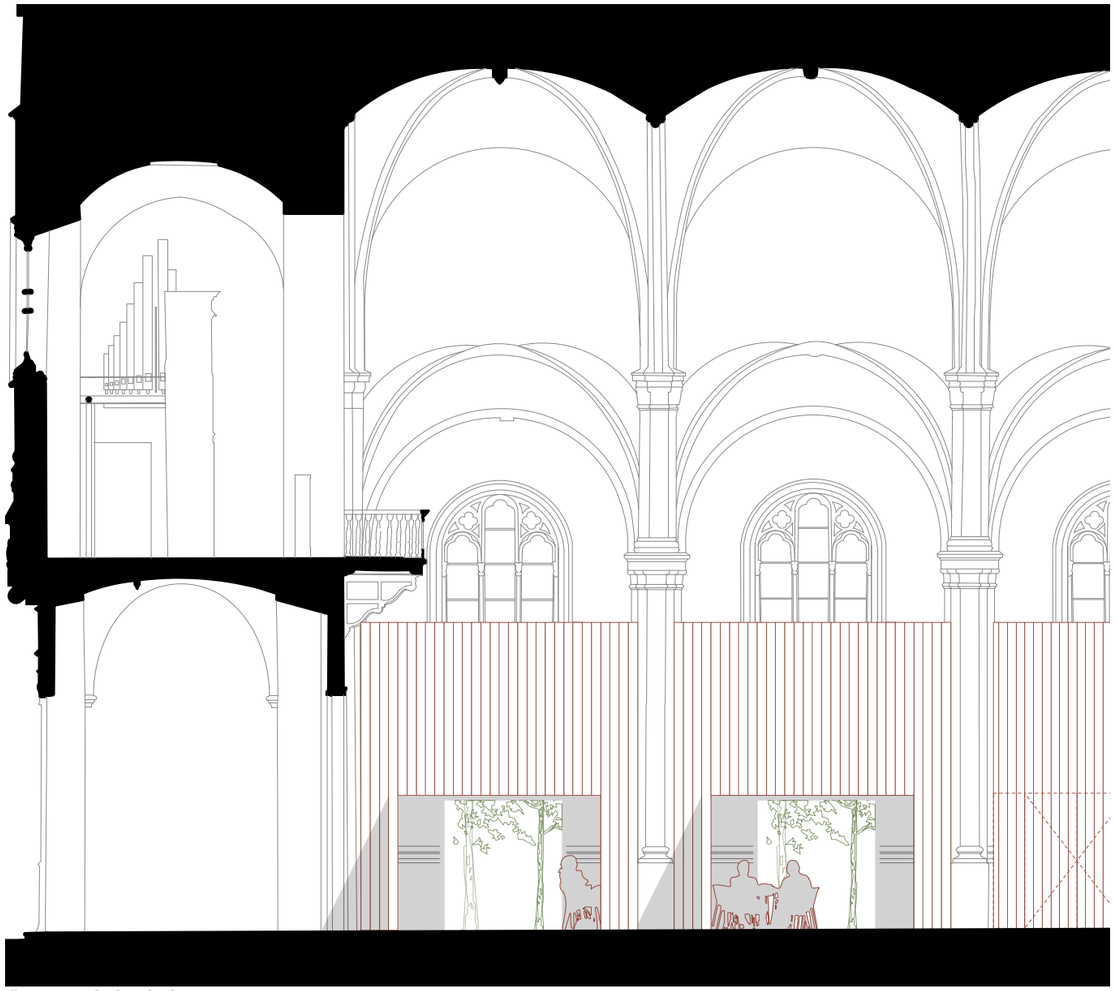

Langse snede door kerk

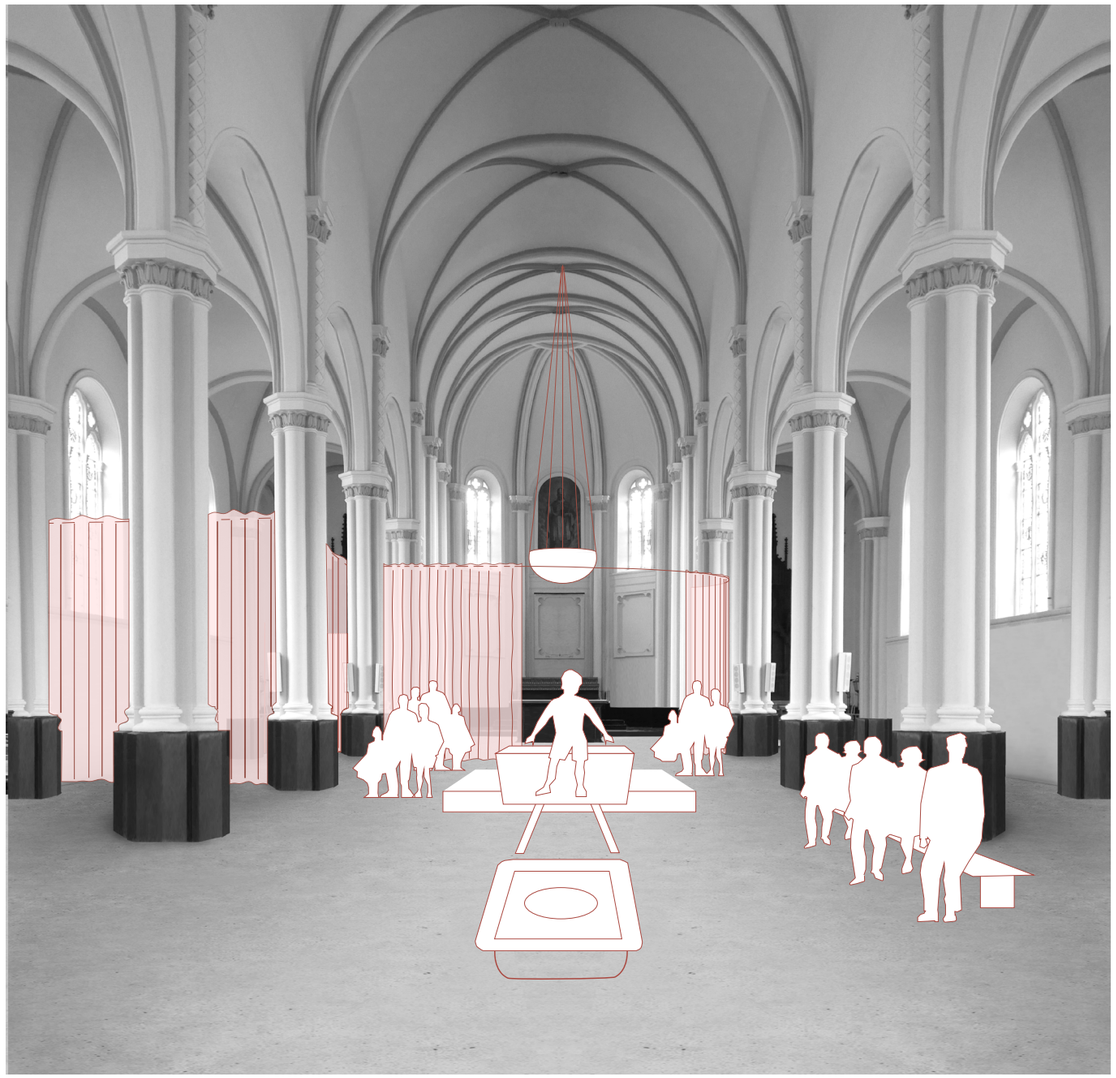

Fase 1: zicht op polyvalente zaal met gordijnopstelling tijdens turnles

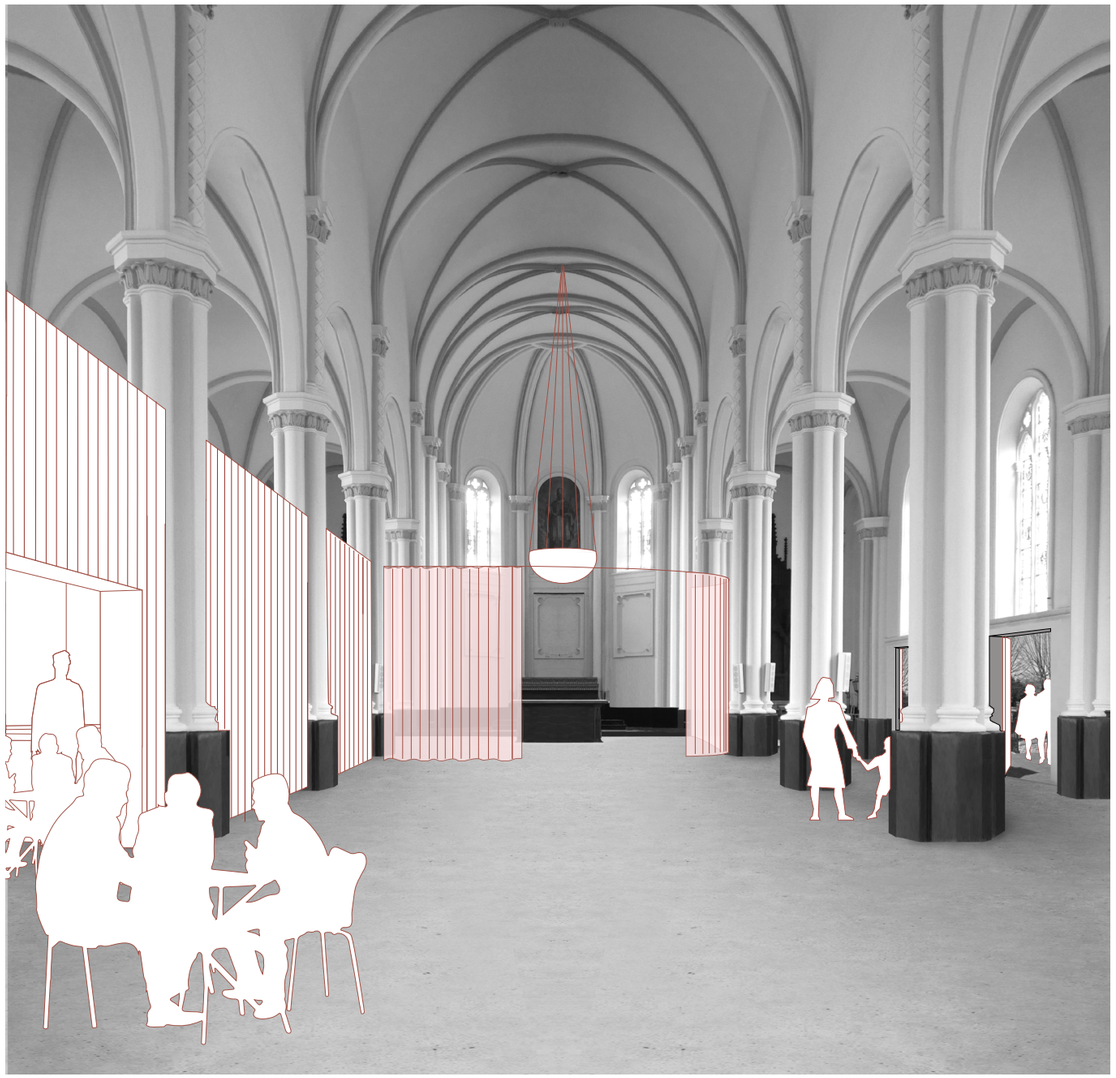

Fase 2: zicht op polyvalente zaal met zijbeuk en afgescheiden koor

Capaciteiten

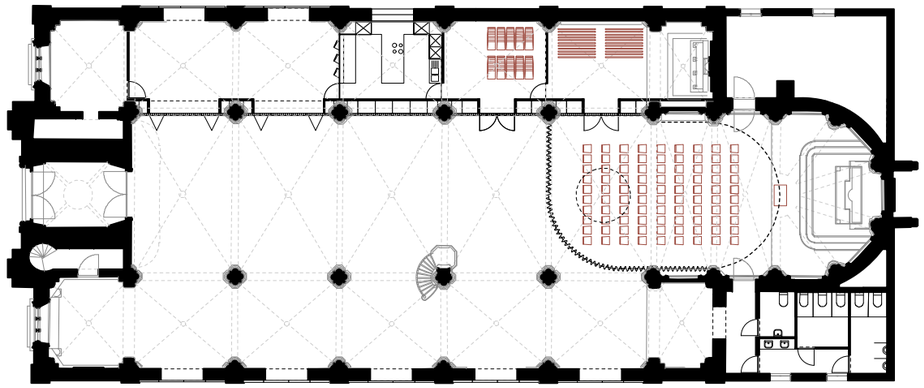

Kleine opstelling
~ 90 personen

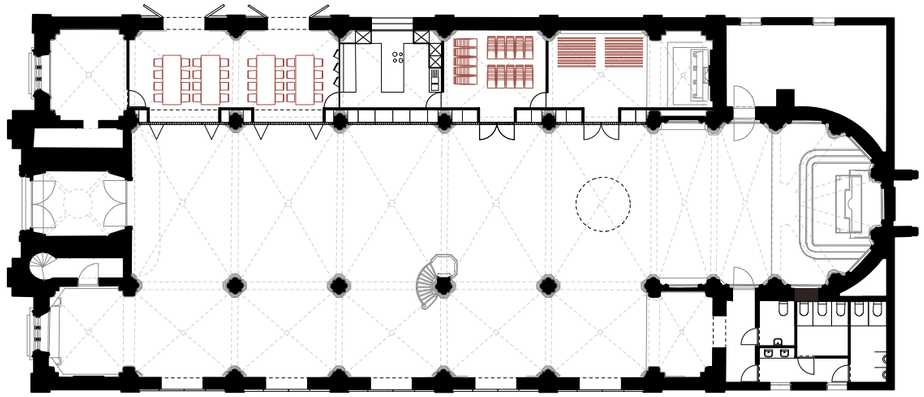

Polyvalente kamer
~ 32 personen

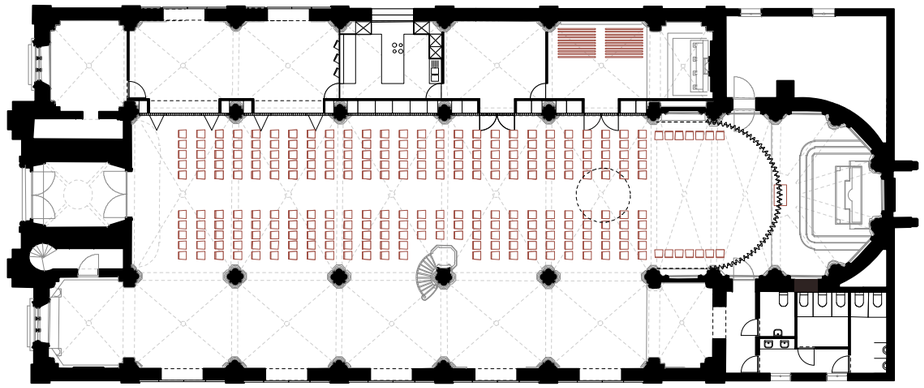

Grote opstelling
~ 250 personen

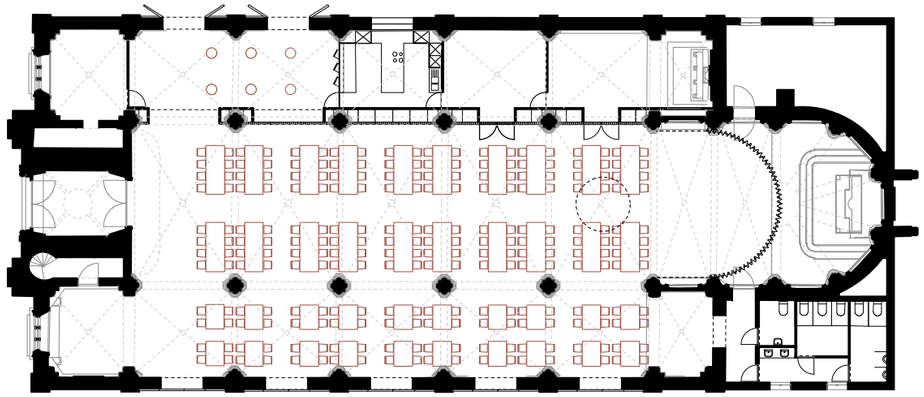

Polyvalente zaal
~ 240 personen

Taferelen Fase 2

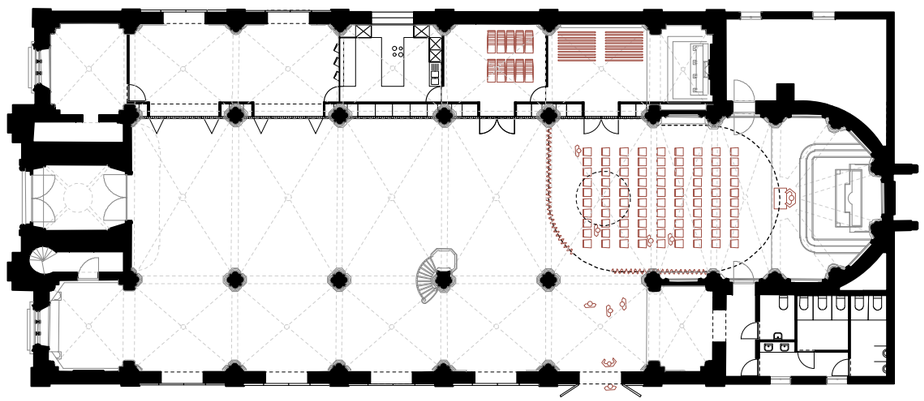

Kleine misviering
~ 90 personen

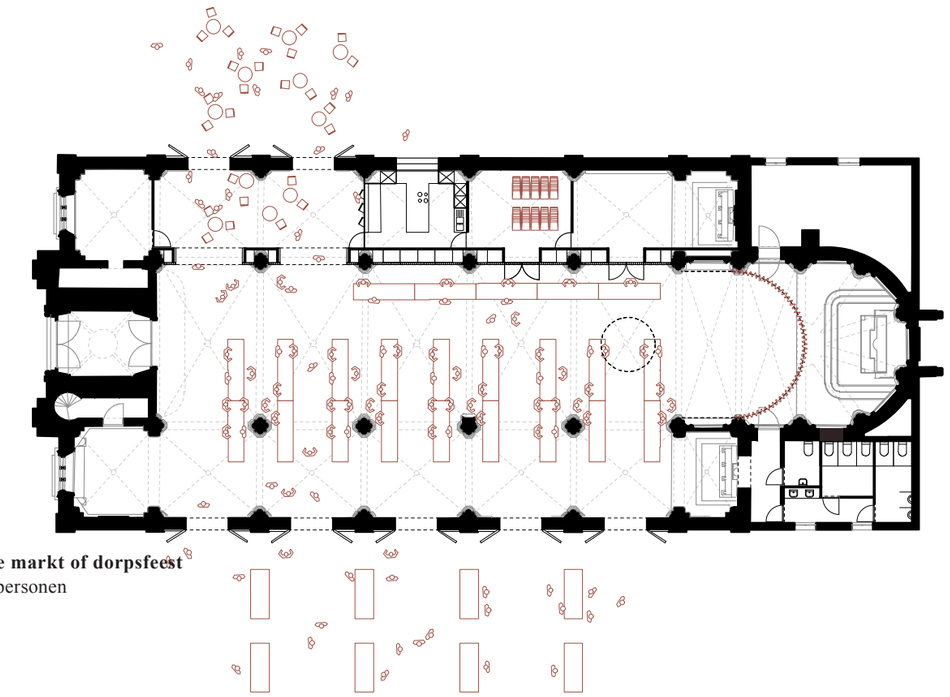

Lokale markt of dorpsfeest
~ 200 personen

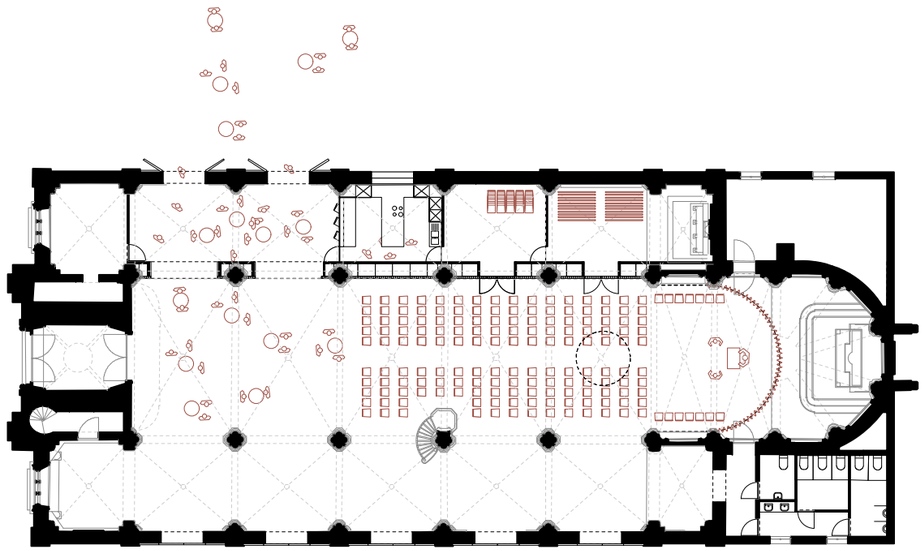

Trouw met receptie
~ 200 personen

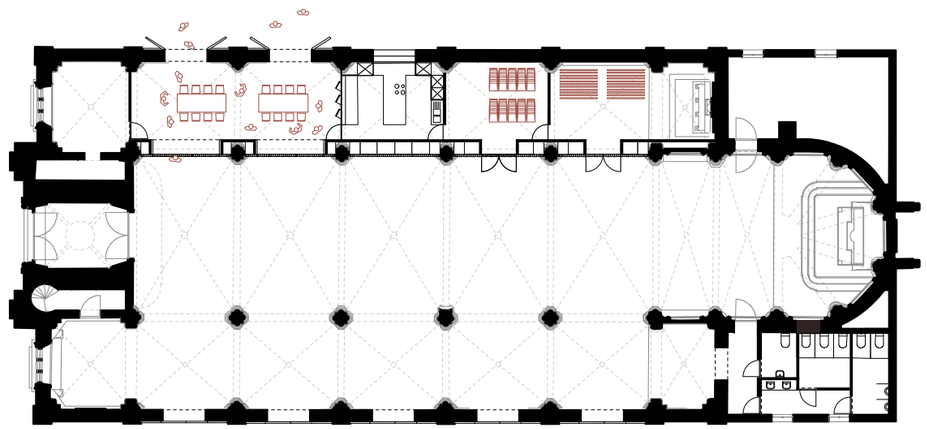

Workshop
~ 16 personen

Taferelen Fase 1

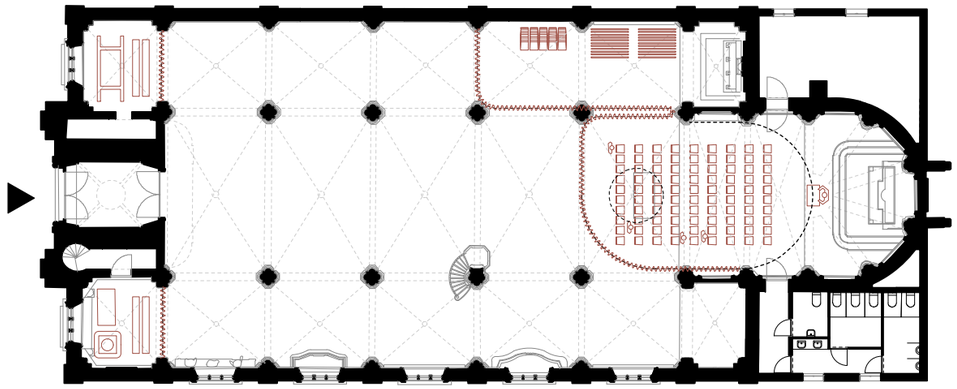

Kleine misviering
~ 90 personen

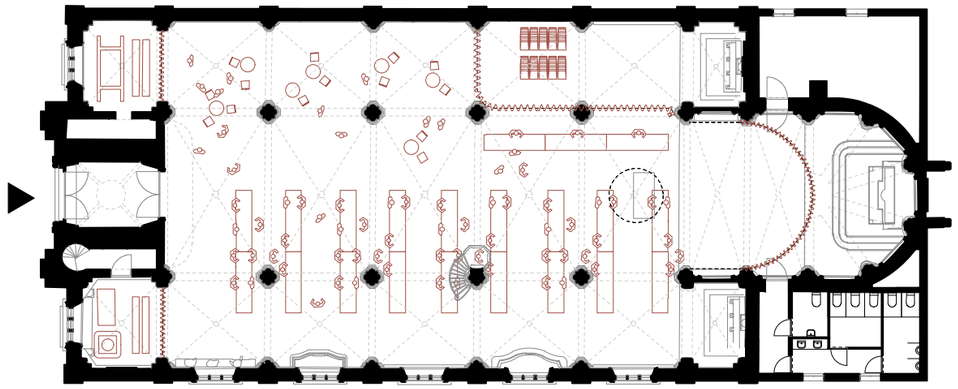

Lokale markt of dorpsfeest
~ 150 personen

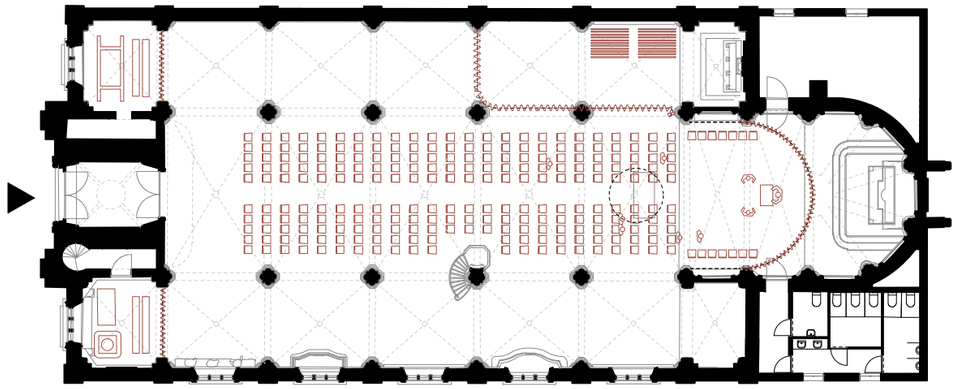

Trouw
~ 250 personen

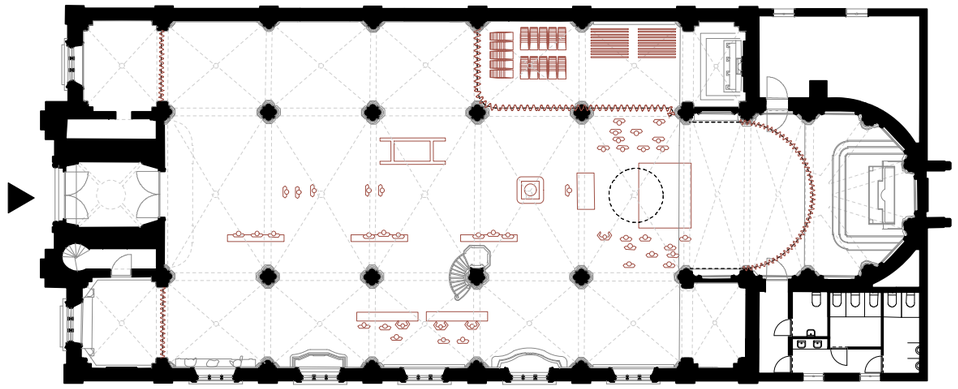

Turnles
~ 30 personen

Art. 14: Variant ontwerp

Als mogelijke variant bouwen we nieuwe gemeenschapsruimtes die de kerk tot een volwaardige gemeenschapssite maken. Deze aanbouw bestaat uit drie aaneengesloten ruimtes (foyer, kleine zaal en keuken) geschakeld door dienende ruimtes op de hoeken (sanitair en berging). Het foyer dient als centrale ontvangstruimte voor de gemeenschapssite, waar men de keuze heeft om de kleine of grote zaal te betreden via het koor. Aan de zuidelijke gevel voorzien we een uitgeruste keuken die beiden zalen kan bedienen. Alle technieken zijn weggewerkt in een dakvolume. Tot slot wordt de bestaande kerkgevel aan de noordelijke zijde opengewerkt naar het nieuwe plein naast de kerk en kan de kerk mee ingezet worden bij markten en grotere feesten. De ingreep is duidelijk hedendaags, maar schrijft zich tegelijkertijd in binnen de volumetrie van de bestaande architectuur.

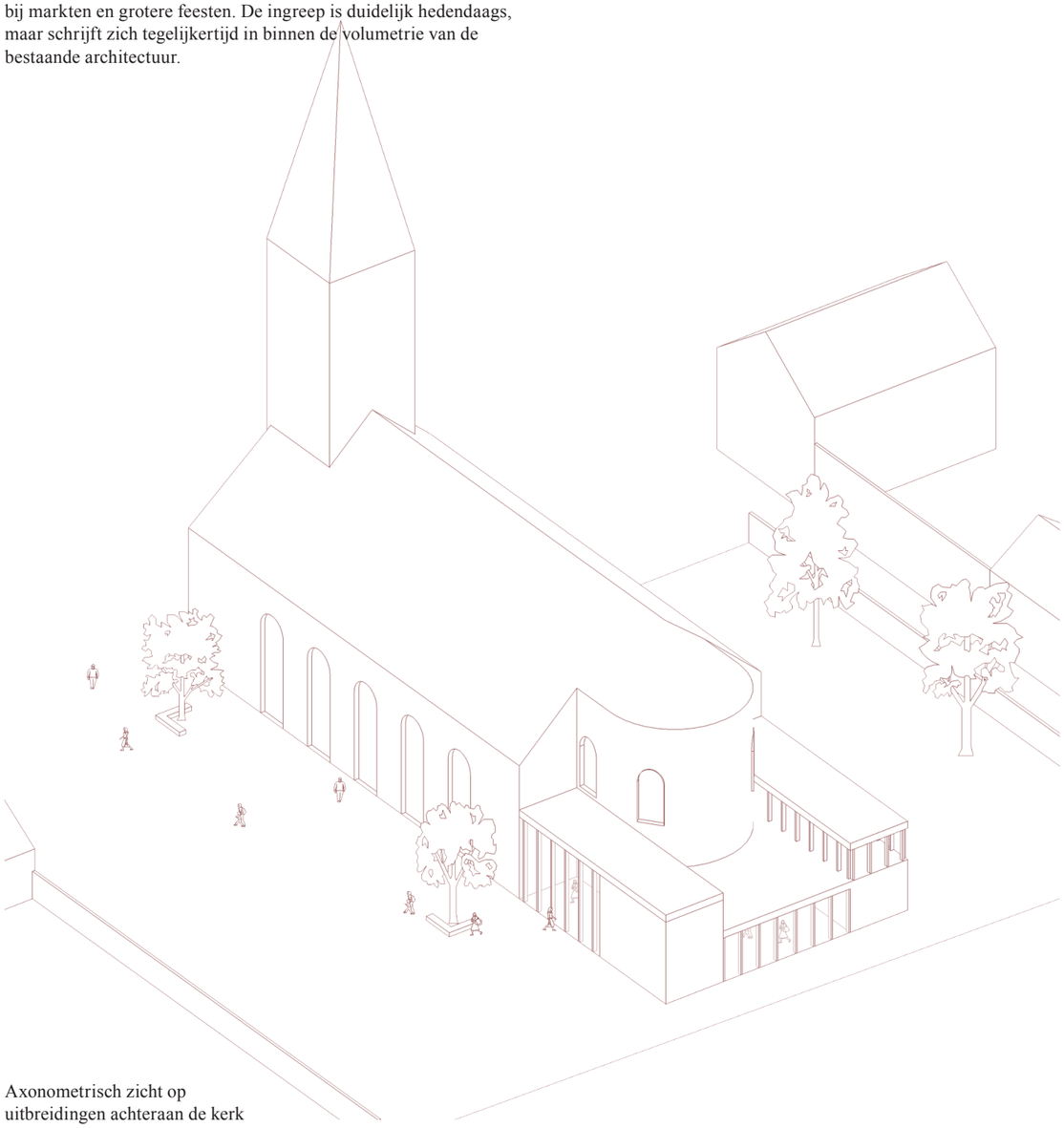

Axonometrisch zicht op
uitbreidingen achteraan de kerk

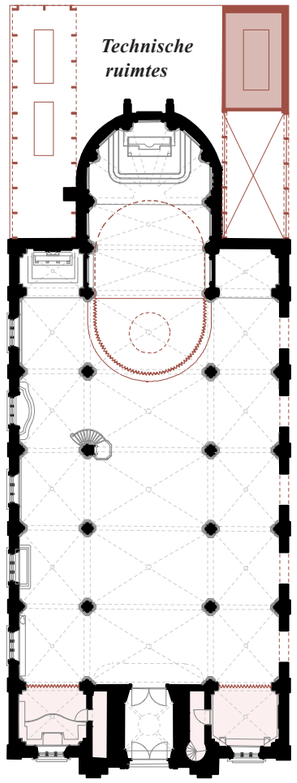

Plan +1

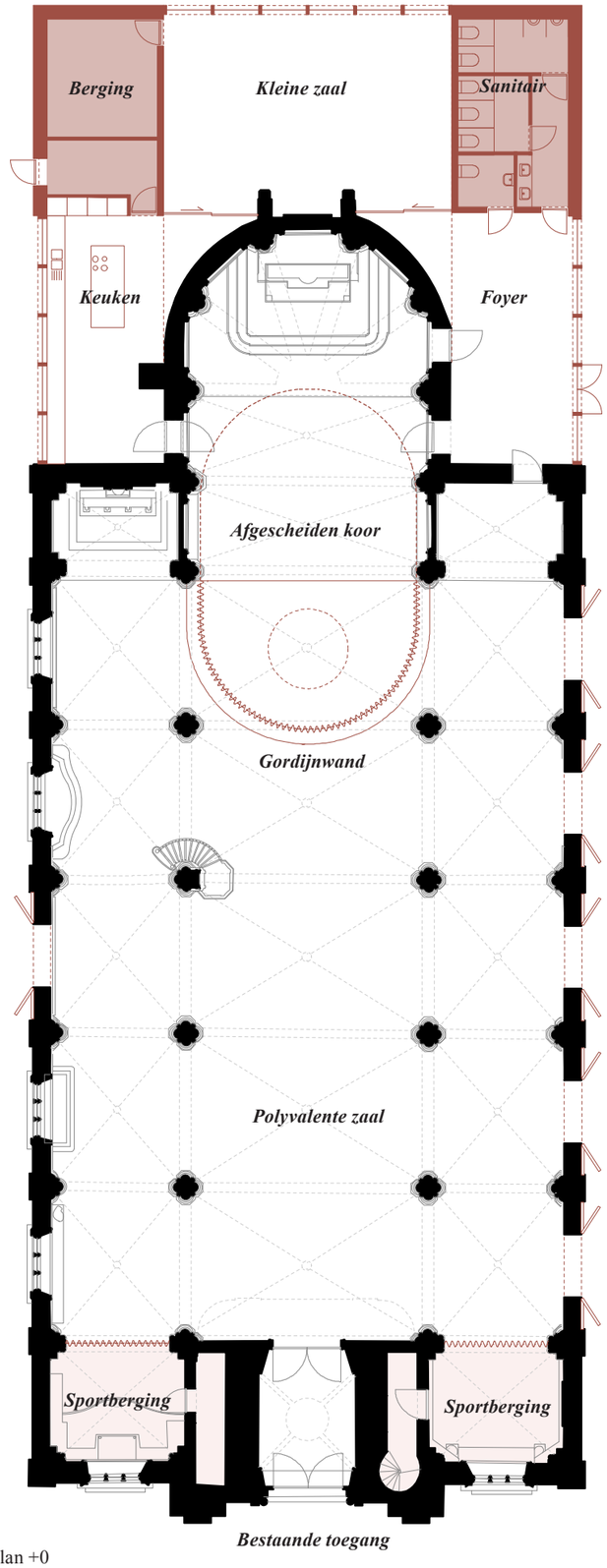

Plan +0

Art. 15: De kerksite en de scholensite

Een cruciale vraag in het kader van de herbestemming van deze kerk is de beoogde rol van deze site in de verdere ontwikkeling van het dorpscentrum, en de eventueel daarmee gepaard gaande herschikkingen van de huidige infrastructuur.

Wij gaan uit van de volgende uitgangspunten:

- Het masterplan gaat uit van nieuwe dwarse verbindingen, loodrecht op de langse lintbebouwing van de Grote Herreweg. Door het bouwen in de diepte wordt de kern een echt dorpsweefsel, in plaats van enkel een smal lint.
- De nieuwe infrastructuur moet de uitbreidingsplannen van de gemeente versterken, en daarom ingeplant worden op strategische plekken langs deze dwarse verbindingen.
- Aangezien de kerk hier niet voor geschikt is, kan het realiseren van volwaardige sportinfrastructuur op lange termijn best in de buurt van de scholen gebeuren. Deze site richt zich tot activiteiten voor de jeugd en vormt tevens het startpunt van een meer recreatieve verbinding in de richting van het Kluisbos. Ze kan in de toekomst ook de programma's opnemen die buitenruimte en bewegingsruimte nodig hebben, zoals chiro- en jeugdlokalen, buitensportvelden, ...
- De zone in de onmiddellijke omgeving van de kerk vormt een belangrijke plek op de verbinding tussen het Kerkplein en de nieuw te ontwikkelen erachtergelegen woonzone. Wij stellen voor deze voor te behouden voor socio-culturele programma's.
- In een verdere toekomst kunnen verouderde infrastructuren naar deze nieuwe sites verhuizen. Een nieuwe parochiezaal zou bijvoorbeeld op haar plek zijn op de kerksite, terwijl nieuwe chirolokalen beter op de scholensite komen.

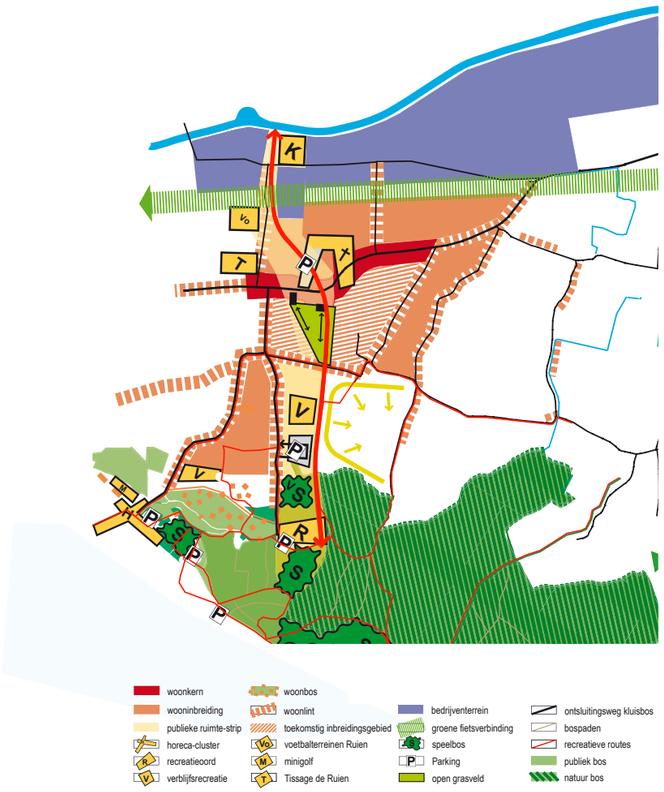

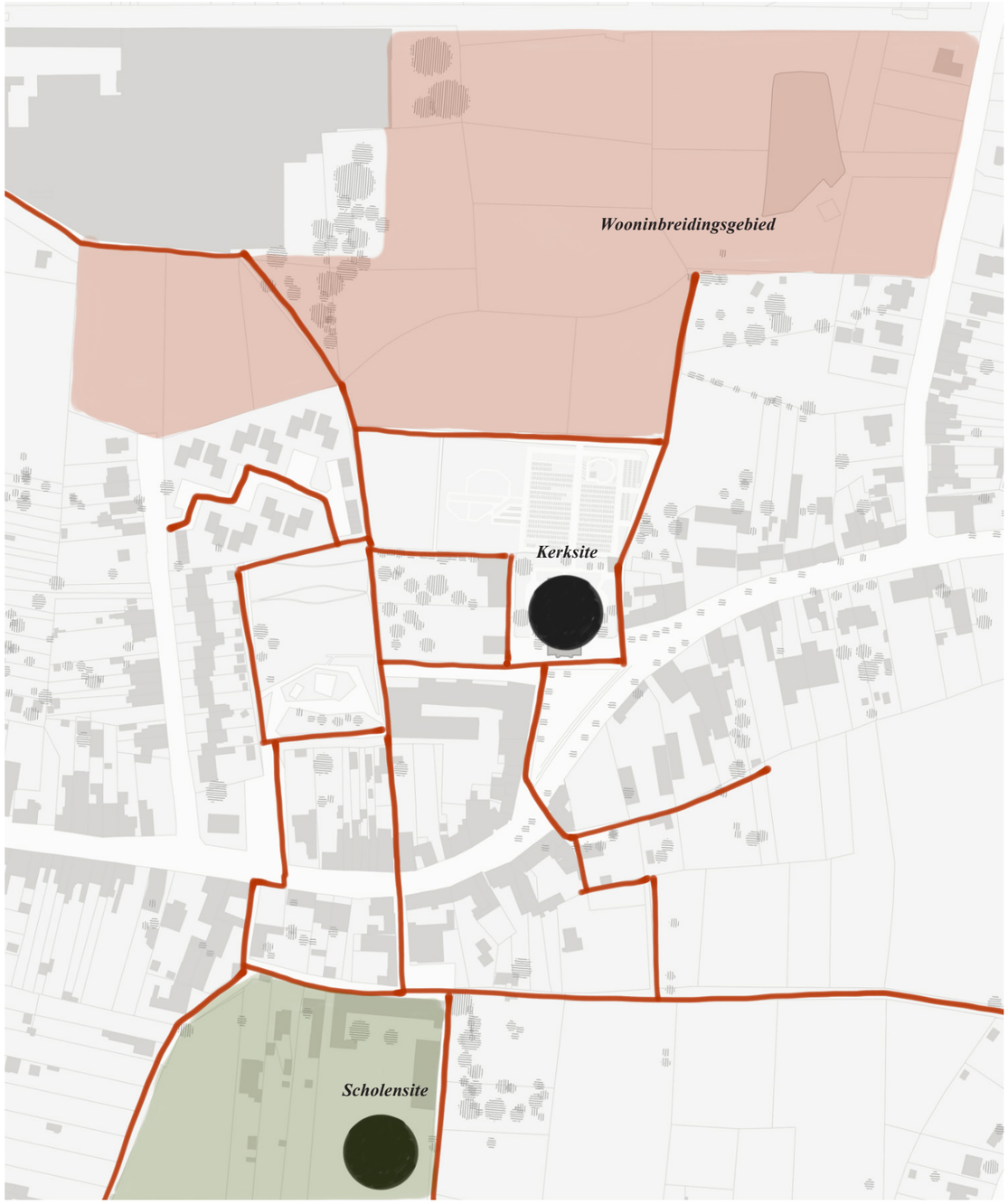

Verbinding naar Kluisbos

4. Referenties

1.

2.

3.

4.

Openingen

Links:
1+2. Tate modern, Herzog & De Meuron, 2012
3+4. Dorpshuis de Trapkes Sprundel, 2014;
Bron: http://www.beleefsprundel.nl/dorpshuis/

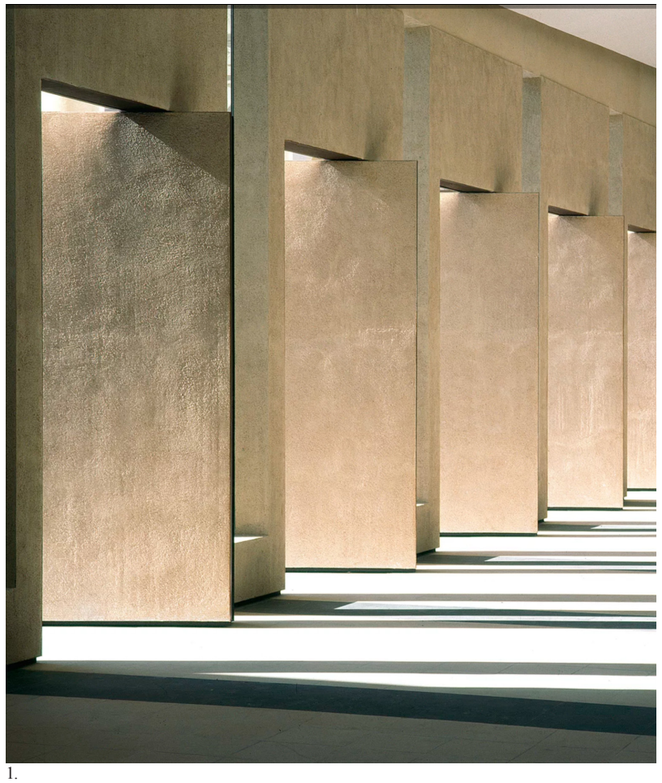

1.

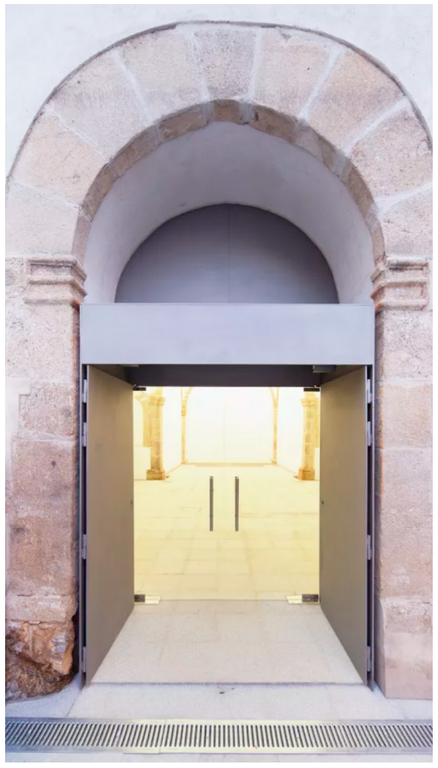

2.

3.

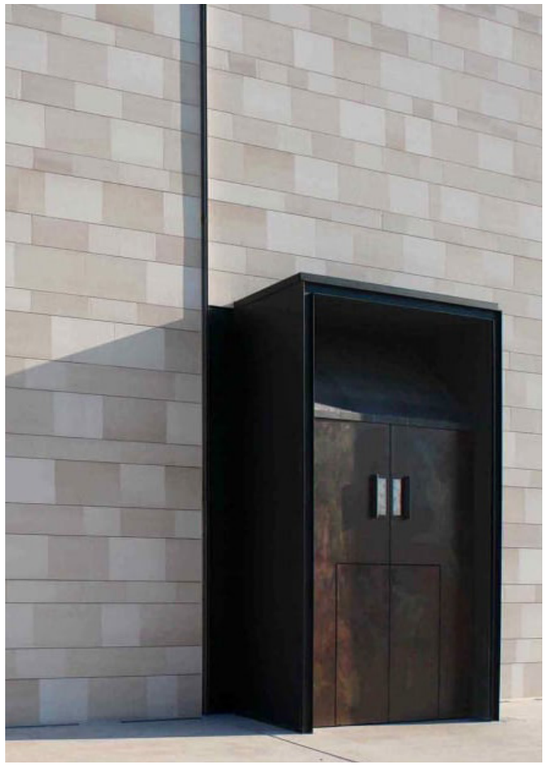

4.

Openingen

Afbeeldingen:
1. Mercato Coperto di ortegia, EMANUELE FIDONE, 2000
Bron: https://divisare.com/projects/9182-emanuele-fidone-davide-patane-lamberto-rubino-ex-mercato-coperto-di-ortigia
2. Rehabilitation of the old chapel, Manuel Fernandez, 2012;
Bron: https://divisare.com/projects/330853-manuel-fernandez-ramirez-hector-fernandez-elorza-montse-zamorano-reahabilitation-of-the-old-chapel
3. Occidens museum Pamplona, Vaíllo + Irigaray Architects, GVG estudio, 2012;
Bron: https://divisare.com/projects/235142-vaillo-irigaray-architects-gvg-estudio-ruben-p-bescos-occidens-museum
4. Centro Pastorale, Raffin, Iseppi & Malacchini, 2012;
Bron: https://divisare.com/projects/222597-davide-raffin-giulia-iseppi-perosa-andrea-malacchini-chiesa-del-sacro-cuore-e-centro-pastorale

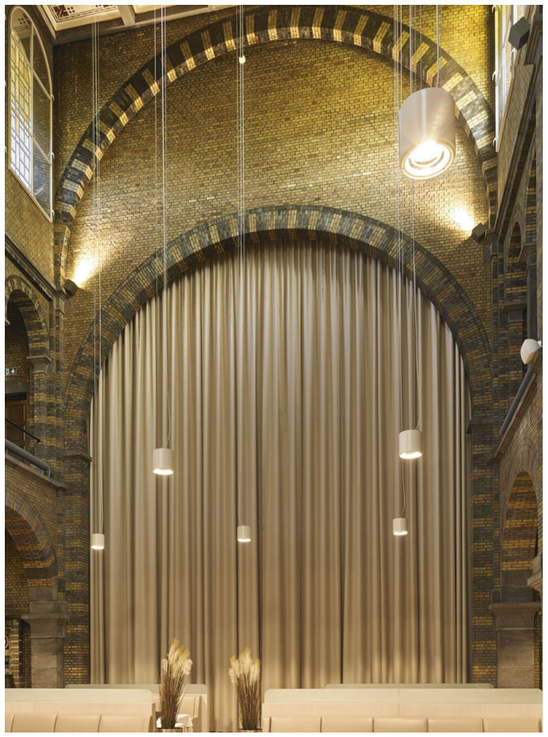

1
2
Gordijnwand

3
4
Verlichtingselement

1. Sint Willibrorduskerk, Bovenbouw, 2008;
Bron: https://bovenbouw.be/#!/projecten/aanpassing-interieur-sint-willibrorduskerk
2. WZC Sint-Vincentius Leuven, 360 architecten, 2010;
Bron: https://www.onroerenderfgoed.be/nl/actueel/blog/een-parel-van-herbestemming/
3-4. Chapelle Corneille auditorium de Normandie, Atelier d´Architecture King Kong, 2016; Bron: https://divisare.com/projects/324201-atelier-d-architecture-king-kong-chapelle-corneille-auditorium-de-normandie

1
2

Nieuwe langse wanden
in een bestaande kerkruimte

3

Afbeeldingen:
1+2. Kapel de Zande in Ruislede, Hootmans Architectuurbureau, 2015;
Bron: http://www.hootsmans.com
3. In Flanders Fields Museum Ieper, noA, 2012;
Bron: http://noa.wetnet.be/nl/projects/4/042-in-flanders-fields-museum-ieper

1

Paviljoen in de tuin

2

3

Afbeeldingen:
1. Tuinpaviljoen, Studiospazio, Suzzara, 2016;
Bron: https://divisare.com/projects/346726-studiospazio-stefano-graziani-workshop-garage-in-a-garden
2-3. Swiss Reformation Pavilion, Christ & Gantenbein,Wittenberg, 2017;
Bron: https://divisare.com/projects/348072-christ-gantenbein-stefano-graziani-swiss-reformation-pavilion

1
Theater

2
Concert

Afbeeldingen:
1. Amuz Augustinus muziekcentrum Antwerpen;
Bron: http://crkc.be/amuz-augustinus-muziekcentrum
2. Concert in St-Pieterskerk Vissenaken,
Bron: https://www.flickr.com/photos/opgewektienen/4466005551/

1

Feest

2

Afbeeldingen:
1. Parnassus, Gent;
Bron: http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141221_01441820
2. Kulturkirche Altona, Hamburg;
Bron: https://www.fiylo.de/location-hamburg/kulturkirche-altona-2251/

1

2

Buurtbijeenkomsten, streekmarkten

Afbeeldingen:
1-2. Boerenmarkt Sint-Amands, Roeselare;
Bron: http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141221_01441820

1

2

Studenten tijdens de blokperiode

Afbeeldingen:
1. Studeren in kerk Zarlardinge, Geraardsbergen, 2018;
Bron: http://www.fernandvantrimpont.be/2018/07/02/studeerruimte-in-kerk-zarlardinge-breidt-uit/
2. Blok@kerk, Bisdom Brugge, 2018;
Bron: https://www.kerknet.be/bisdom-brugge/artikel/blokkerk-op-volle-toeren

Vlaanderen
verbeelding werkt

COLOFON

Begeleid haalbaarheidsonderzoek voor herbestemming voor de Sint-Corneliuskerk te Ruien

In opdracht van:
Gemeente Kluisbergen
Parklaan 16
9690 Kluisbergen
(contactpersoon: Pascal Devos (pascal.devos@kluisbergen.be)

Projectbegeleiding:
Projectbureau Herbestemming Kerken
Niek de Roo
Paviljoenstraat 9
1030 Brussel
E: projectbureau@herbestemmingkerken.be

Het projectbureau ´Herbestemming Kerken´ is een initiatief van:
- De minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands beleid en Onroerend Erfgoed.
- De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding.
- De Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG), mede-optredend namens het Kenniscentrum Vlaamse Steden en Vlinter (Koepel Vlaamse Streekontwikkelingsorganisaties)
- Het Team Vlaamse Bouwmeester van het Departement kanselarij en Bestuur
- Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur

Het Projectbureau werkt nauw samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur - Team Gesubsidieerde infrastructuur van de Departement Kanselarij en Bestuur.

Dit begeleid haalbaarheidsonderzoek werd mede financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van 30% in toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst van 20 december 2013.

Ontwerpbureau
TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering
Leopold II laan 53
1080 Brussel
E: tom.thys@studiothysvermeulen.be

ontwerp: Sofie Beyen, Andriy Bruyninckx, Nicole Fröhlich, Ine Huybreghs, Sven Sterken, Tom Thys

Datum: augustus 2018
Alle tekeningen zijn indicatief; de maatvoering is onder voorbehoud en gebaseerd op de gegevens en plannen die aangereikt werden door de opdrachtgever.
Alle foto's zijn gemaakt door TV Studio Thys-Vermeulen-Studio Roma tenzij andere bronvermelding

TV Studio Thys Vermeulen
Studio Roma
i.s.m.
Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Haalbaarheidsonderzoek herbestemming
Sint-Corneliuskerk te Ruien

Deel 3
Raming
29.08.2018

TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering

Leopold II laan 53
1080 Brussel
België

T +32 (0)219 07 63
E tom.thys@studiothysvermeulen.be
BTW BE 0871 029 415

Raming herbestemming van de Sint-Corneliuskerk te Ruien: FASE 1
FASE 1: basisuitrusting en compartimentering

Kosten voor de restauratie zijn hier niet inbegrepen

artikel		omschrijving	meetcode	hoeveelheid	eenheidsprijs	totaal	totaalprijs
0		**Voorbereidende werken voor de herbestemming**					**€ 6.560**
0.1		Werfinrichting, organisatie en coördinatie	GP	7%	€ 93.718	€ 6.560	€ 6.560
2		**Herbestemming: bouwkundige werken fase 1**					**€ 58.756**
1.1		Gordijnen, inclusief rails					€ 35.824
		prijzen sterk afhankelijk van type gordijn					
	1.1.1	*zijkapel noord - sportberging (manueel)*	m2	17	€ 125	€ 2.114	
	1.1.2	*zijkapel zuid - sportberging (manueel)*	m2	17	€ 125	€ 2.114	
	1.1.3	*zijbeuk zuid - berging losse meubels (motorisch)*	m2	64	€ 210	€ 13.451	
	1.1.4	*koor (motorisch)*	m2	86	€ 210	€ 18.146	
1.2		Sanitair sacristie					€ 22.932
	1.2.1	*dichtmetselen bestaande openingen*	m3	2	€ 850	€ 2.009	
	1.2.2	*Lichte scheidingswanden*	m2	62	€ 150	€ 9.245	
	1.2.3	*binnendeuren incl. schilderen*	stuk	4	€ 650	€ 2.600	
	1.2.4	*schilderwerken muren en plafonds*	m2	112	€ 15	€ 1.686	
	1.2.5	*nieuwe tegels op de vloer*	m2	34	€ 125	€ 4.300	
	1.2.6	*nieuwe tegels op de wanden, deels*	m2	28	€ 110	€ 3.092	
2		**Herbestemming: technieken fase 1**					**€ 34.962**
2.1		Verwarming					
		Geen nieuwe verwarming gerekend, recente installatie					
		In sanitair voorlopig elektrisch verwarmen					
2.2		Elektriciteit en verlichting, kleine aanpassingen					€ 19.962
		Hoofdzakelijk verlichting en extra voorzieningen voor een beter gebruik					
	2.1.1	*Middenbeuk en koor*	m2	296	€ 30	€ 8.883	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.2	*Noordelijke zijbeuk enkapel*	m2	138,4	€ 15	€ 2.076	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.3	*Zuidelijke zijbeuk en kapel*	m2	142	€ 15	€ 2.123	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.5	*Sanitair*	m2	34	€ 200	€ 6.880	
		ook elektrische verwarming hier in eerste fase					
2.3		Sanitaire installatie					€ 15.000
	2.4.1	*Sanitair sacristie*	GP	1	€ 15.000	€ 15.000	
		6 toiletten, 3 lavabo's					
5		**Overige kosten**					**€ 10.028**
5.1		Veiligheidsmarge	%	10%	€ 100.278	€ 10.028	
6		**Erelonen**					**€ 11.031**
6.1		Erelonen architect, technieken, stabiliteit, VC, EPB	%	10%	€ 110.306	€ 11.031	
					TOTAAL		**€ 121.337**
					INCL BTW (21%)		**€ 146.817**

Raming herbestemming van de Sint-Corneliuskerk te Ruien: FASE 2
FASE 2: compartimentering en verbetering technieken en energieprestaties

Kosten voor de restauratie zijn hier niet inbegrepen

artikel		omschrijving	meetcode	hoeveelheid	eenheidsprijs	totaal	totaalprijs
0		**Voorbereidende werken voor de herbestemming**					**€ 51.039**
0.1		Werfinrichting	GP	7%	€ 729.124	€ 51.039	€ 51.039
1B		**Herbestemming: bouwkundige werken fase 2**					**€ 214.904**
1.1		Openen noord- en zuidgevel					€ 81.645
	1.1.1	*O peningen in buitengevel*	m3	30	€ 800	€ 24.035	
	1.1. 3	*Buitenschrijnwerk, opengaand*	m2	52	€ 950	€ 49.210	
	1.1.4	*Dorpels en aansluitingen vloeren*	stuk	7	€ 1.200	€ 8.400	
1.2		Compartimentering zuidelijke zijbeuk					€ 102.334
	1.2.1	*Scheidingswanden met kasten en houten afwerking*	m2	73	€ 600	€ 43.895	
	1.2.1	*Vouwwanden met houten afwerking*	m3	16	€ 1.200	€ 18.605	
	1.2.2	*Dubbele deur met houten afwerking*	m3	8	€ 900	€ 6.977	
	1.2.3	*Lichte scheidingswanden met houten afwerking*	m2	113	€ 150	€ 17.012	
	1.2.4	*Binnendeuren*	stuk	4	€ 650	€ 2.600	
	1.2.5	*Plafondconstructie*	m2	132	€ 100	€ 13.246	
1.3		Schilderwerken					€ 30.924
	1.3.1	*Kleine pleisterherstelwerken en schilderen muren*	m2	1.546	€ 20	€ 30.924	
		Stellingen inbegrepen.					
2		**Herbestemming: technieken fase 1**					**€ 227.813**
2.1		Ventilatie en verwarming, volledig vernieuwen gerekend					€ 154.615
	2.1.1	*Middenbeuk en koor*	m2	296	€ 300	€ 88.830	
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren					
	2.1.2	*Noordelijke zijbeuk en zijkapel*	m2	138,4	€ 250	€ 34.600	
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren					
	2.1.3	*Zuidelijke zijbeuk*	m2	120	€ 150	€ 17.925	
		radiatoren					
	2.1.4	*Zijkapel Zuid*	m2	22	€ 150	€ 3.300	
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren					
	2.1.5	*Sanitair*	m2	34	€ 150	€ 5.160	
		radiatoren					
	2.1.6	*Berging*	m2	32	€ 150	€ 4.800	
		radiatoren					
2.2		Elektriciteit en verlichting, volledig vernieuwen gerekend					€ 58.198
	2.1.1	*Middenbeuk en koor*	m2	296	€ 100	€ 29.610	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.2	*Noordelijke zijbeuk en zijkapel*	m2	138,4	€ 100	€ 13.840	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.3	*Zuidelijke zijbeuk*	m2	120	€ 85	€ 10.158	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.4	*Zijkapel Zuid*	m2	22	€ 85	€ 1.870	
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal					
	2.1.6	*Berging*	m2	32	€ 85	€ 2.720	
2.3		Keuken					€ 15.000
	2.4.2	*Keuken zuidelijke zijbeuk*	GP	1	€ 15.000	€ 15.000	
3		**Verbetering energieprestatie**					**€ 139.508**
3.1		Isolatie daken	m2	998	60	€ 59.883	€ 59.883
		isolatie op de gewelven					
3.2		Voorzetramen	m2	123	650	€ 79.625	€ 79.625
		stalen opengaande ramen binnenzijde					

artikel		omschrijving	meetcode	hoeveelheid	eenheidsprijs	totaal	totaalprijs
4		**Omgeving**					**€ 146.900**
4.1		Voorbereidende werken					€ 11.950
	1.4.1	*afbraak bestaande muren (inclusief hekwerk)*	m3	9,5	€ 350	€ 3.325	
	1.4.2	*ontruimen groen en andere voorbereidende werken*	m2	1725	€ 5	€ 8.625	
4.2		Kerkhofmuren					€ 83.200
	1.4.2	*nieuwe kerkhofmuren*	lm	30,8	€ 2.500	€ 77.075	
		graafwerken, fundering, voegen en deksteen inbegrepen					
	1.4.3	*nieuw hekwerk*	m2	17,5	€ 350	€ 6.125	
4.3		Groenaanleg					€ 51.750
	4.2.1	*aanleg gras en kleine tuinwerken*	m2	1725,0	€ 30	€ 51.750	
5		**Overige kosten**					**€ 78.016**
5.1		Veiligheidsmarge	%	10%	€ 780.163	€ 78.016	
6		**Erelonen**					**€ 120.145**
6.1		Erelonen architect, technieken, stabiliteit, VC, EPB	%	14%	€ 858.179	€ 120.145	

TOTAAL	**€ 978.324**
INCL BTW (21%)	**€ 1.183.773**

Raming herbestemming van de Sint-Corneliuskerk te Ruien: OPTIE B

OPTIE B: Nieuwe gemeenschapssite

Kosten voor de restauratie zijn hier niet inbegrepen

Bij aanbouw kan overwogen worden om de kerk zelf niet beter te verwarmen noch te isoleren

artikel		omschrijving	meetcode	hoeveelheid	eenheidsprijs	totaal	totaalprijs
0		**Voorbereidende werken voor de herbestemming**					**€ 55.451**
0.1		Werfinrichting	GP	7%	€ 792.153	€ 55.451	€ 55.451
1B		**Herbestemming: bouwkundige werken optie B, in de kerk**					**€ 645.275**
1.1		Gordijnen, inclusief rails					€ 22.374
		prijzen sterk afhankelijk van type gordijn					
	1.1.1	*zijkapel noord - sportberging (manueel)*	m2	17	€ 125	€ 2.114	
	1.1.2	*zijkapel zuid - sportberging (manueel)*	m2	17	€ 125	€ 2.114	
	1.1.3	*koor (motorisch)*	m2	86	€ 210	€ 18.146	
1.2		Openen noord- en zuidgevel					€ 69.982
	1.1.1	*Openingen in buitengevel*	m3	26	€ 800	€ 20.602	
	1.1. 3	*Buitenschrijnwerk, opengaand*	m2	44	€ 950	€ 42.180	
	1.1.4	*Dorpels en aansluitingen vloeren*	stuk	6	€ 1.200	€ 7.200	
1.3		Schilderwerken					€ 30.920
	1.3.1	*Kleine pleisterherstelwerken en schilderen muren*	m2	1.546	€ 20	€ 30.920	
		Stellingen inbegrepen.					
1.4		Nieuw volume, technieken, sanitiar en keuken inbegrepen					€ 522.000
	1.3.1	*Niveau 0 - dubbelhoog*	m2	36	€ 2.250	€ 81.000	
	1.3.2	*Niveau 0 - één bouwlaag*	m2	170	€ 2.000	€ 340.000	
	1.3.3	*Niveau 1 - technische ruimte*	m2	30	€ 1.200	€ 36.000	
	1.3.4	*Niveau 1 - open volume*	m2	65	€ 1.000	€ 65.000	
4		**Omgeving**					**€ 146.878**
4.1		Voorbereidende werken					€ 11.950
	1.4.1	*afbraak bestaande muren (inclusief hekwerk)*	m3	9,5	€ 350	€ 3.325	
	1.4.2	*ontruimen groen en andere voorbereidende werken*	m2	1725	€ 5	€ 8.625	
4.2		Kerkhofmuren					€ 83.178
	1.4.2	*nieuwe kerkhofmuren*	lm	30,8	€ 2.500	€ 77.000	
		graafwerken, fundering, voegen en deksteen inbegrepen					
	1.4.3	*nieuw hekwerk*	m2	17,7	€ 350	€ 6.178	
4.3		Groenaanleg					€ 51.750
	4.2.1	*aanleg gras en kleine tuinwerken*	m2	1725,0	€ 30	€ 51.750	
5		**Overige kosten**					**€ 84.760**
5.1		Veiligheidsmarge	%	10%	€ 847.603	€ 84.760	
6		**Erelonen**					**€ 130.531**
6.1		Erelonen architect, technieken, stabiliteit, VC, EPB	%	14%	€ 932.364	€ 130.531	

TOTAAL	**€ 1.062.895**
INCL BTW (21%)	**€ 1.286.103**

Exclusief verbetering verwarming en isolatie

IN OPTIE: VERBETEREN VERWARMING + ISOLATIE KERK

2		**Herbestemming: technieken fase 1**				**€ 198.340**
2.1		Ventilatie en verwarming, volledig vernieuwen gerekend				€ 144.700
	2.1.1	*Middenbeuk en koor*	m2	296	€ 300	€ 88.800
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren				
	2.1.2	*Noordelijke zijbeuk en zijkapel*	m2	138,4	€ 250	€ 34.600
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren				
	2.1.3	*Zuidelijke zijbeuk*	m2	120	€ 150	€ 18.000
		radiatoren				
	2.1.4	*Zijkapel Zuid*	m2	22	€ 150	€ 3.300
		verwarming met vloerconvectoren inclusief aanpassingen vloeren				
2.2		Elektriciteit en verlichting, volledig vernieuwen gerekend				€ 53.640
	2.1.1	*Middenbeuk en koor*	m2	296	€ 100	€ 29.600
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal				
	2.1.2	*Noordelijke zijbeuk en zijkapel*	m2	138,4	€ 100	€ 13.840
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal				
	2.1.3	*Zuidelijke zijbeuk*	m2	120	€ 85	€ 10.200
		sterk afhankelijk van de vraag en gebruik zaal				
3		**Verbetering energieprestatie**				**€ 139.830**
3.1		Isolatie daken	m2	998	60	€ 59.880 € 59.880
		isolatie op de gewelven				
3.2		Voorzetramen	m2	123	650	€ 79.950 € 79.950
		stalen opengaande ramen binnenzijde				
5		**Overige kosten**				**€ 33.817**
5.1		Veiligheidsmarge	%	10%	€ 338.170	€ 33.817
6		**Erelonen**				**€ 52.078**
6.1		Erelonen architect, technieken, stabiliteit, VC, EPB	%	14%	€ 371.987	€ 52.078

TOTAAL	**€ 424.065**
INCL BTW (21%)	**€ 513.119**

Verbetering verwarming en isolatie

TOTAAL OPTIE B	**€ 1.486.960**
INCL BTW (21%)	**€ 1.799.221**

Verbetering verwarming en isolatie

Vlaanderen
verbeelding werkt

COLOFON

Begeleid haalbaarheidsonderzoek voor herbestemming voor de Sint-Corneliuskerk te Ruien

In opdracht van:
Gemeente Kluisbergen
Parklaan 16
9690 Kluisbergen
(contactpersoon: Pascal Devos (pascal.devos@kluisbergen.be)

Projectbegeleiding:
Projectbureau Herbestemming Kerken
Niek de Roo
Paviljoenstraat 9
1030 Brussel
E: projectbureau@herbestemmingkerken.be

Het projectbureau ´Herbestemming Kerken´ is een initiatief van:
- De minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands beleid en Onroerend Erfgoed.
- De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding.
- De Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG), mede-optredend namens het Kenniscentrum Vlaamse Steden en Vlinter (Koepel Vlaamse Streekontwikkelingsorganisaties)
- Het Team Vlaamse Bouwmeester van het Departement kanselarij en Bestuur
- Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur

Het Projectbureau werkt nauw samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur - Team Gesubsidieerde infrastructuur van de Departement Kanselarij en Bestuur.

Dit begeleid haalbaarheidsonderzoek werd mede financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van 30% in toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst van 20 december 2013.

Ontwerpbureau
TV Studio Thys Vermeulen - Studio Roma
i.s.m. Sven Sterken KU Leuven
Util Struktuurstudies
Henk Pijpaert Engineering
Leopold II laan 53
1080 Brussel
E: tom.thys@studiothysvermeulen.be

ontwerp: Sofie Beyen, Andriy Bruyninckx, Nicole Fröhlich, Ine Huybreghs, Sven Sterken, Tom Thys

Datum: augustus 2018
Alle tekeningen zijn indicatief; de maatvoering is onder voorbehoud en gebaseerd op de gegevens en plannen die aangereikt werden door de opdrachtgever.
Alle foto's zijn gemaakt door TV Studio Thys-Vermeulen-Studio Roma tenzij andere bronvermelding